

GRUNDLAG FOR UNDERVIISNINGEN

I

SØKRIGSHISTORIE

PAA SØOFFICEERSSKOLEN.

AF

J. C. OLDENBURG,

Capitain.

FØRSTE DEEL.

DANMARK.

TRYKT SOM MANUSCRIPT.

MED 12 TEGNINGER.

KJØBENHAVN.

THIELES BOGTRYKKERI.

1883.

Da denne lille Bog muligviis kunde finde Læsere udenfor Søofficeersskolen, er det maaskee ikke overflødigt at ledsage den med et Par Bemærkninger.

Som Titelbladet angiver, er den udelukkende bestemt til »Grundlag for Underviisningen«. Den er derfor afpasset efter de Fordringer, der, ifølge den til dette Fag henlagte Tid, antages at kunne stilles ved Skolens Prøver. Andet og Mere maa altsaa ikke søges i Bogen. Den er bestemt til at gennemgaaes i Skolens Classe B, hvor den skal udfyldes og forklares ved det mundtlige Foredrag, og gjør ingensomhelst Fordring paa Fuldstændighed eller Originalitet.

Sverrigs Søkrigshistorie falder jo for en stor Deel sammen med vor egen. Den svenske Flaades Kampe med Russerne i de senere Aar af den »store nordiske Krig« ere vel paa en vis Maade Danmark uvedkommende, men ere dog et Led i den hele Krig, der jo ikke førtes alene imellem Danmark og Sverrig. Ogsaa har den svensk-russiske Krig i Slutningen af forrige Aarhundrede af forskjellige Grunde saa stor Interesse, at den ikke heelt bør forbigaaes, medens den dog vanskelig vilde kunne finde

Plads i den kortfattede Udsigt over den »almindelige Søkrigshistorie«, der meddeles i Skolens ældste Classe. Det er derfor fundet passende i et Par Tillæg at meddele nogle Uddrag af disse Krigsbegivenheder.

Almindelig historisk Kundskab er forudsat, og ved Underviisningen henvises til saadanne Værker, som det kan være gavnligt og oplysende for Cadetterne at gjøre sig bekjendte med.

Indlødning.

I Oldtiden og igjennem hele Middelalderen indtil det 15. Aarhundrede bestode Krigsskibene hos alle Folk, hvis Lands Beliggenhed gav dem Anledning til at kæmpe til-søes, af Rofartøier. Vel vare disse Fartøier som oftest forsynede med Mast og Seil, men i en meget ufuldkommen Form. Seilkraften blev naturligviis benyttet under gunstige Omstændigheder og til Overfarten fra Sted til andet; men synderlig Manøvrering med Seilene var der ikke Tale om, og før Kampen blev Masten i Almindelighed lagt ned.

Disse Rofartøier vare ofte af betydelige Dimensioner saaledes som de, der i Oldtiden benyttedes i Middelhavet, navnlig af Romerne og Carthaginienserne, og som senere i disse Egne bibeholdtes og udvikledes under Form af Galeier igjennem hele Middelalderen og langt ind i den nyere Tid, saa at de jo endog i det 18. Aarhundrede spillede en ikke ringe Rolle i den danske og endnu mere i den svenske Marine. Af samme Art vare de i de nordiske Lande anvendte »Langskibe«, og som et særlig berømt Skib af denne Art kan anføres Olaf Trygvesøns »Ormen hin lange«, der skal have havt en Længde af c. 150 Fod.

Men i de Lande, hvor Søfarten og Søkrigen i den tidligere Middelalder udviklede sig stærkest og fik den største historiske Betydning, nemlig de nordiske, især Danmark og Norge, var det overveiende Antal af Skibene af en anden og mindre Art, men bedre construerede med

Hensyn til Seilads. Skibenes militaire Styrke bestod i en stærk Stævn, i Anvendelsen af Blider, store Slynger, Katte eller Væddere og andre Krigsmaskiner, men hovedsagelig i den stærke Besætning af Krigsfolk med Haandvaaben (Spyd, Buer, Sværd, Øxer o. s. v.).

Kampmaaden var yderst simpel. Man kan sige, at man søgte saa nær som muligt at tilveiebringe lignende Forhold som under en Kamp paa Landjorden. Man søgte paa Livet af sin Fjende og kæmpede da med Haandvaaben. Vare flere Skibe samlede i Flaade (og man finder i Middelalderen ofte talrige Flaader) bestod Forberedelsen til Slaget ofte i, at de sværere Skibe, idetmindste af den Part, der oppebiede Angrebet, surredes sammen Side om Side, i Reglen med Anføreren paa det største Skib i Midten, medens de lettere Skibe havde Leilighed til at angribe Fjenden i Flanken og i Ryggen. Hovedlinierne nærmede sig da hinanden under Udslyngning af Stene, Spyd og Pile, og først, naar de vare komne hinanden paa Livet, begyndte den egentlige Kamp. Man søgte da gjerne at entre Fjenden paa en af Floiene og derfra efterhaanden kæmpe sig frem til de sværere Hovedskibe i Midten.

En anden Kampmaade, der dog navnlig senere blev almindelig for større Galeiflaader, og som egentlig kun ved Indledningen til Kampen frembyder nogen særlig Mærkelighed, var følgende. Flaaderne nærmede sig hinanden i Form af to Halvmaaner med fremskudte Floie, hvorved opnaaedes, at Befalingsmanden, der var i Midten, kunde oversee det Hele lige til Kampens Begyndelse. Floiene stodte altsaa først sammen, og de andre Skibe kom efterhaanden til Kamp.

Mod Slutningen af Middelalderen bevirkede forskellige Omstændigheder en fuldstændig Omvæltning i Sokrigsmateriellet. De store Opdagelsesreiser tilligemed Indførelsen af Compasset bidroge overordentlig til at forbedre og udvikle Seilskibene. Hertil kom Opfindelsen af Krudttot og Anvendelsen af Kanoner i Skibene. De Skibe, der

skulde gaae paa de lange Reiser, bleve naturligviis forsynede med flere Master og Seil, og ved Constructionen blev der taget mere Hensyn til Seilevnen. Som Udgangspunct for den Form, Seilskibene senere antog, sættes i Reglen saadanne Fartøier som de, hvormed Columbus opdagede Amerika, de saakaldte Caraveller. Disse Skibe vare forsynede med, i Reglen fire, smaa Reisninger, hvoraf een eller maaskee to med Raaseil, de andre med Latinseil; Sprydet tjente kun til at støtte Forreisningen, men førte fra Begyndelsen ingen Seil. Skibene vare høie for og agter, fordi disse høie »Casteller« vare hensigtsmæssige Steder for Kampen med de blanke Vaaben. Krudtet antages i Almindelighed først at have været benyttet i Europa ved Midten af det 14. Aarhundrede, og det har vel ikke været længe, inden man i Skibene begyndte at anbringe Kanoner, smaa og ufuldkomne som de vare. Disse Kanoner bleve da opstillede for og agter paa de høie Casteller.

Saalænge Kanonerne vare saa smaa og anbragte paa den omtalte Maade, og saalænge Seilskibene vare saa ufuldkomne Manøvreskibe, kunde dette nye Vaaben dog ikke frembringe nogen væsentlig Forskjel i Kampmaaden. I det 15. Aarhundrede gjordes da en tilsyneladende meget simpel, men dog yderst vigtig Opfindelse, nemlig Kanonporte i Siden af Skibet. Disse Kanonporte vare vel i Begyndelsen runde og meget smaa, saa at de ikke tillode nogen stor Skydefrihed; men nu blev det muligt at anbringe Kanonerne i flere Lag, altsaa i større Antal og af sværere Dimensioner, saaledes at Skytset efterhaanden kunde komme til at faae den overveiende Betydning som Hovedkampmidlet og derved give Anledning til en ny Taktik, som dog naturligviis maatte have Tid til at udvikle sig. Denne Udviklings Begyndelse og videre Fortsættelse i Tidernes Løb kan bedst fremstilles ved Underviisningen i »den almindelige Søkrigshistorie« og forbigaaes derfor her.

VIII

Grundlaget for Landets Krigsforfatning i Middelalderen var den almindelige Ledingspligt. Kongen udrustede selv et efter Omstændighederne større eller mindre Antal Skibe. Lehnsmændene, geistlige og verdslige, samt Kjobstæderne og Landdistricterne, alt efter deres Størrelse, paahvilede det at stille og bemande et ved nærmere fastsat Ordning bestemt Antal Skibe med Besætning. I militair Henseende var Landet derfor inddeelt i »Havnelag«. Disse vare igjen samlede i »Styrishavne«, i Spidsen for hvilke stode »Styrimændene«, der skulde varetage de derhen hørende Forretninger og i Reglen selv anføre de Skibe, der udrustedes fra det dem underlagte Landomraade.

Denne gamle, nedarvede Ordning kunde dog ikke i Længden være fyldestgørende. Den hvilede dels paa Befolkningens krigerske Aand, dels paa Lehnsmændenes Følelse af deres Forpligtelser; men, efterhaanden som disse Betingelser svandt bort, kunde den ikke vedblive at bestaae.

Saalænge Skibene kun vare et Transportmiddel for de kæmpende Stridsmænd, havde det mindre Betydning, om de vare af forskjellig Størrelse og Art, naar de blot nogenlunde kunde følges ad; men, da Seilskibenes hele Form begyndte at udvikle sig til større Fuldkommenhed, og da Kanonerne efterhaanden mere og mere bleve Hovedvaabenet, maatte selvfølgelig Kampen antage en anden Charakter. Dog kunde man i lang Tid hjælpe sig med et mindre Antal af Skibe, udelukkende byggede med Krigen for Øie; thi, saalænge Taktiken var saa lidet udviklet, at den kun stillede mindre Fordringer til Skibenes Eensartethed, og saalænge Skytset var saa svagt, at et velbygget Handelsskib var istand til at føre en brugelig Armering, kunde det vel lade sig gjøre i Krigstid at kjobe eller leie saadanne Skibe til Indlemmelse i Flaaderne. En saadan Fremgangsmaade brugtes derfor overalt til langt ind i det 17. Aarhundrede, hvad der i det Efterfølgende nærmere vil blive paaviist.

Udviklingen af Flaademateriellet stillede efterhaanden større Fordringer til Besætningens særlige Kundskaber og Uddannelse. Endnu i det 16. og en stor Deel af det 17. Aarhundrede var Skibets Chef eller »Hovedsmand« kun den militaire Befalingsmand. Den egentlige Skibsføring forestodes af Skippere og Navigationen af Styrmand. I Tidernes Løb, efterhaanden som der dannede sig et Corps af Søofficerer i dette Ords nyere Forstand, maatte Skippernes Betydning mere og mere tabe sig. Deres Stilling blev en blot regnskabsførende, og i 1736 afskaffedes de aldeles.

Til at forestaae Navigationen bibeholdtes dog Styrmandene; men, da ogsaa Kundskaber i denne Henseende bleve udbredte iblandt Officererne, indskrænkedes Antallet af Styrmand. Deres Tjeneste gik over til at blive en Deel af den almindelige Underofficerstjeneste, og de ere jo nu fuldstændig forsvundne.

1ste Afsnit.

1535—1700.

Grevens Feide. 1533—36.

Den første Krig, hvori en dansk Flaade optræder, gjennemgaaende forsynet med Kanoner, er »Grevens Feide«.

Anledningen til denne var som bekjendt følgende. Da der efter Frederik den 1stes Død 1533 opstod Uenighed 1533 om Kongevalget, sluttede Lübeck sig til Christian den 2dens Parti. Efter først at have gjort et Indfald i Hertugdømmerne, hvorfra de bleve tilbageviste af Hertug Christian, sendte Lübeckerne en Flaade og Hær under Grev Christopher af Oldenburg til Sundet i Juni 1534. Han satte sig hurtig i Besiddelse af Kjøbenhavn og de fleste af Øerne, navnlig Sjælland og Fyen. Under disse Omstændigheder valgtes Hertug Christian i Juli 1534 til Konge paa en Forsamling i Ry. Han sluttede paa den ene Side Forbund med Gustav Vasa af Sverrig og foretog paa den anden Side et Tog imod Lübeck, hvilket i Slutningen af 1534 førte til en Fred 1534 for Hertugdømmernes Vedkommende.

En Hær under Johan Rantzau drog nu over til Fyen, men vendte atter tilbage til Jylland, da Skipper Clement fra Aalborg foretog et Tog ned i Halvøen. Mod Slutningen af Aaret blev Skipper Clement overvunden.

Samtidig havde, paa den anden Kant af Landet, Svenskerne havt god Fremgang i Skaane.

- 1535 Johan Rantzau gik nu tilbage til Fyen over Als og Helnæs. Han satte sig fast paa Øen og befæstede Middelfart Sund. Den 11 Juni 1535 forefaldt Slaget ved Oxnebjerg, efter hvilket Christian III blev Herre over Fyen. Det gjaldt nu om at komme over til Sjælland, hvortil der udfordredes en Flaade, der var Herre over Farvandet. En saadan havde Kongen faaet tilveiebragt; han havde selv udrustet 18 Skibe, og af Allierede mødte Svenskerne med 11 Skibe under Måns Some og Erik Fleming, og Preussen med 10 under Johan Prehn. Disse Flaader vare samlede i Mai 1535 under Gulland, hvor Commandoen over den samlede Styrke overtoges af Peder Skram, der gik ombord paa det svenske Skib »Store Kravel« (317 Søfolk, 1000 Soldater). Den 9de Juni mødte Peder Skram 12 store lübske Skibe foruden nogle mindre under Bornholm. En Kamp fandt Sted i temmelig haardt Veir, og, uagtet det ikke kom til Entring, bleve Lübeckerne saa medtagne, at de søgte tilbage til Kjøbenhavn.

Peder Skram gik nu til Bælterne for at fordrive Fjenden derfra. Han delte sin Flaade i 3 Dele. Med den ene spærrede han Femer-Bælt, en anden Afdeling placeredes Østen for Svendborg-Sund, og med den 3die Afdeling (de danske Skibe) jagede han Fjenden op i Lillebælt. Da de fjendtlige Skibe ikke kunde komme ud imod Nord paa Grund af Johan Rantzaus Befæstninger ved Middelfart Sund, søgte de ind i Svendborg-Sund; men, da den østlige Udgang var spærret af de Allieredes Skibe, satte de paa Land, hvorved 9 store Skibe faldt i Peder Skrams Hænder, og Resten blev ødelagt (16 Juni).

Flaaden bemægtigede sig nu Langeland og de omliggende Øer, hvorefter den overførte Hæren til Sjælland. Christian III rykkede nu imod Kjøbenhavn, hvor han op slog sin Leir den 24 Juli. Flaaden gik til Sundet og blokerede Kjøbenhavn fra Søsiden. Peder Skram kunde

dog ikke forhindre, at en lübsk Flaade i November kastede Undsætning iland paa Amager, hvilken Flaade imidlertid snart seilede hjem.

Med Lübeck sluttedes Fred i Hamburg i Februar 1536. 1536
Kjøbenhavn capitulerede den 27de Juli. Resten af Landet 27. Juli
var imidlertid bleven erobret, og Krigen var saaledes endt.

Efter Krigen gjordes der en Deel for Flaaden; et Orlogsværft anlagdes paa Bremerholm (Gammelholm); adskillige Skibe byggedes for Statens Regning; Organisationen forbedredes ved Udstedelse af Krigsartikler og Reglementer o. s. v.

(Den nordiske Syvaarskrig. 1563—70.

Forholdet imellem Danmark og Sverrig havde længe været spændt, da Danmark endnu ikke ganske havde opgivet Fordringerne paa Sverrig og gjorde Krav paa Overhøiheden i Østersøen.

I 1563 sendte Frederik II 8 Skibe under Jacob Brocken- 1563
huus til Østersøen for at hævde denne Høihedsret. Denne Escadre laa til Ankers ved Rønne, da en meget overlegen svensk Flaade under Jacob Bagge nærmede sig. Ifølge sine Instructioner sendte Brockenhuus Svenskerne 3 Skibe imøde for at spørge om deres Hensigt. Svenskerne angreb og erobrede disse 3 Skibe, uden at de andre, paa Grund af Stille, kunde komme dem til Hjælp. Hermed var Krigen begyndt. Danmark udrustede en Flaade af 27 Skibe, hvortil kom 6 lübske, det Hele under Commando af Peder Skram.

I September 1563 kom det til en hidsig, men uafgjørende Kamp under Øland, efter hvilken Svenskerne gik hjem, medens Peder Skram holdt Søen. Imidlertid var

Krigen ogsaa begyndt tillands, hvor den førtes med veksellende Held. Flaadens Virksomhed stod i denne Krig ikke i directe Forbindelse med Begivenhederne tillands; en væsentlig Deel af dens Opgave var at forhindre Overførelsen af Tropper fra Tydskland til Sverrig.

- 1564 I Foraaret 1564 kom den danske Flaade igjen i Søen under Anførsel af Herluf Trolle. Den bestod af 28 større og mindre Skibe foruden nogle lübske. Herluf Trolle gjorde et Tilløb til at indføre en Slags Taktik, idet han deelte sin Flaade i Afdelinger paa 3 og 3 Skibe, der gjensidig skulde understøtte hinanden, og havde anordnet en kileformig Formation eller, maaskee rettere, en Ordning i 3 Colonner med de sværeste Skibe i Midten og de lettere paa Siden. Dette Forsøg er mærkeligt paa Grund af det Tidspunct, hvor det fremkom, men var i og for sig ikke hensigtsmæssigt og fik næppe nogen praktisk Betydning.
30. Mai Den 30te Mai mødte han imellem Øland og Gulland en svensk Flaade paa 35 Skibe under Jacob Bagge. Efter en to Dages Kamp, hvorunder det svenske Admiralskib »Makaløs« blev erobret, men sprang i Luften, søgte Svenskerne hjem, medens Herl. Trolle holdt Søen.
- 1565 I 1565 kom Svenskerne først i Søen med en Flaade paa 50 Skibe under Claes Horn. Efter paa Veien at have ødelagt en lille dansk Escadre under Rügen viste han sig i Indgangen til Sundet. Han turde dog ikke angribe Kjøbenhavn, men gik tilbage til Østersøen. Herl. Trolle
4. Juni kom nu ud med 28 Skibe, og den 4de Juni forefaldt under den mecklenburgske Kyst en blodig Kamp, som nærmest var uheldig for de Danske, der maatte gaae hjem. Et stort Tab var det navnlig, at Herl. Trolle blev dødelig saaret.
- Den danske Flaade kom dog snart ud igjen under
7. Juli Commando af Otto Rud. Den 7. Juli traf han en overlegne Fjende imellem Rügen og Bornholm. Efter en ny haardnakket og uordentlig Kamp, der især dreiede sig om det danske Admiralskib, blev Otto Rud fangen. Den

danske Flaade maatte gaae hjem med stort Tab og kom ikke mere ud i dette Aar.

I Begyndelsen af 1566 vare Svenskerne atter først 1566
 paafærde. Den fjendtlige Flaade gik, ligesom forrige Aar,
 først til Sundet, men trak sig igjen tilbage, da vor egen
 Flaade viste sig, denne Gang under Commando af Hans
 Lauritsen. Den 26. Juli forefaldt et nyt Slag under Oland. 26. Juli
 Heller ikke dette var egentlig afgjørende, men den danske
 Flaade led dog det største Tab, hvilket efter Slaget blev
 endnu større ved Anførerens Feil. Efter Slaget gik Hans
 Lauritsen nemlig til Ankers under Gulland for at begrave
 sine Døde; men under en Paalandstorm forliste 12—14 af
 hans Skibe. Resten gik da hjem, da den ikke var stærk
 nok til atter at møde Fjenden.

Hermed er Flaadens Rolle i denne Krig væsentlig
 udspillet, da ingen vigtigere Begivenheder forefaldte tilsoes
 inden Fredens Slutning i Stettin 1570. 1570

Endnu i denne Periode kan man ikke paavise nogen
 Søtaktik. De enkelte Skibe søgte hinanden paa Livet, og
 Udfaldet afgjordes som oftest ved Entring. Hovedbetin-
 gelserne for en Taktik, nemlig de enkelte Skibes ^{En}no-gen-
 lunde eensartede Egenskaber, saavel i nautisk som i militair
 Henseende, vare endnu ikke tilstede, og de forskjellige
 Classer af Skibe vare heller ikke endnu bestemt udson-
 drede fra hinanden. Skibene vare i Reglen forsynede med
 meget talrig Besætning, hvoraf dog kun den ringere Deel
 vare Søfolk, Resten Soldater. Chefen (Høvedsmanden)
 var nærmest kun den militaire Befalingsmand. Skibets
 Navigeren og Manøvrer lededes af Skipperen og Styr-
 mændene. Artilleriet spillede endnu ikke den overveiende
 Rolle, som det senere kom til at gjøre; thi vel førte
 Skibene undertiden et betydeligt Antal Kanoner, men over-
 veiende af meget ringe Kaliber. Som Exempel skal an-
 føres det svenske Skib »Mars» eller »Makalös», det
 sværeste, der optræder i denne Krig; det havde 800 Mands

Besætning og førte 173 Kanoner ialt; men disses Beskaffenhed vil sees af nedenstaaende *) Fortegnelse.)

Christian IV's Interesse og Virksomhed for Sømagten er bekendt. Under hans Regjering byggedes et betydeligt Antal Skibe, dels paa Værftet i Kjøbenhavn, dels paa andre Steder. De forskjellige Classer af Krigsskibe, som Orlogsskibe (senere kaldet Rangskibe, Liniesskibe) og Fregatter o. s. v., begyndte at udskille sig fra hinanden, og en noget større Planmæssighed efter Dattidens Forhold gjorde sig i det Hele gjældende. En rigtigere Vurdering af Artilleriets Betydning førte til, at det store Antal ganske smaa Kanoner (som f. Ex. paa »Makalös«) faldt bort som unyttigt under en virkelig Artillerikamp. Til særligt Brug, navnlig i norske Skjærgaarde, begyndte man at bygge Galeier. Denne Art af Fartøier fik dog først langt senere nogen egentlig Betydning; men en særegen Skjærgaardsflotille af Smaafartøier maatte dog bestandig vedligeholdes.

Som en Levning fra Middelalderen bestod endnu den Ordning, at Skibe i Krigstid skulde stilles af de forskjellige Byer og Landsdele, alt efter disses Størrelse. Disse Skibe vare selvfølgelig meget forskellige og utilfredsstil-

*)		»Mars» eller »Makalös»	
Armering:	2 hele Kartover	48	Ulg.
	4 $\frac{3}{4}$ do.	30 à 36	-
	8 $\frac{1}{2}$ do.	18 à 24	-
	3 Nodtslanger	6	-
	16 Feltslanger	3	
	14 $\frac{3}{4}$ do.		
	20 $\frac{1}{2}$ do.		
	18 dobbelte Falkonetter . . .	2	-
	20 enkelte do.	1	-
	60 Falkuner	1	-
	4 Skjærbrækkere		
	o. s. v.		

lende. Denne Ordning blev derfor forandret til en Pengeafgift, undtagen i enkelte Dele af Norge, hvor Skjærgaardsflotillen vedligeholdtes paa denne gamle Maade. Til Gjengjæld indførtes de saakaldte Defensionsskibe 3: Kjøbmandsskibe, byggede af Private med særligt Hensyn til, at de skulde kunne anvendes som Krigsskibe, og med Forpligtelse for Eierne til, imod visse Privilegier, i Krigstid at afgive dem til Statens Brug. (Nærmere Ordning 1621). Forøvrigt var Danmarks, ligesom alle andre Landes Søforsvar, dog endnu foreløbig baseret paa, at Handelsskibe i paa-kommende Tilfælde skulde kjøbes eller fragtes og efter fornøden Armering anvendes som Krigsskibe, hvilket vel kunde lade sig gjøre, saalænge Artilleriet ikke var saa svært, at det stillede særlig store Fordringer til Skibenes Størrelse og Styrke.

En bedre Ordning af Værftet indførtes, og til dets Bestyrelse ansattes en Holmens Admiral (Holmens Chef, nu Chef for Orlogsværftet). Et Beviis paa den større og selvstændigere Betydning, der tillagdes Marinen, var det, at der til de høie Statsemployer føiedes et nyt som »Rigets Admiral«, medens Flaaden ligesom den øvrige Krigsmagt hidtil havde ligget under »Rigets Marsk«.

En lille Ramme af faste Officerer begyndte saa smaat at danne sig, og som en Kjerne for Flaadens Bemanding lagdes under Christian IV Grunden til »den faste Stok«. Til Beboelse for Marinens Personale byggedes først »Skipperboderne« og senere »Nyboder«. Organisationen forbedredes i mange Henseender, der udstedtes nye Krigsartikler, Reglementer osv.

Disse Foranstaltninger, der her for Oversigtens Skyld ere anførte samlede, bleve naturligviis først trufne efterhaanden. Ligeledes skal her blot nævnes, at Flaaden under Christian IV.s Regjering ogsaa udenfor de egentlige Krigsbegivenheder holdtes i Activitet ved Expeditioner imod Sørovere, til Grønland, Island, Ostindien o. a. St.

Christian IV.s Krige.

1611-13 Under Calmarkrigen (1611—13) bidrog Flaaden til Calmars Indeslutning og bestod med den svenske Flaade adskillige Kampe med vaxlende Held, men ingen af større Betydning.

1625-29 Danmarks 1ste Deeltagelse i Trediveaars-Krigen (1625-29). Efter Slaget ved Lutter am Barenberg antog Krigen en meget uheldig Vending for Danmark, da de keiserlige Hære under Tilly og Wallenstein besatte Halvøen og Ostørsøens Kyster. Da Fjenden manglede Krigsflaade, kunde hans Tropper ikke komme over til Øerne ligeoverfor vor Flaade, og det var altsaa selve dennes Tilværelse, der reddede Landet.

1643-45 Danmarks 2den Deeltagelse i Trediveaars-Krigen (1643-45). Allerede i 1643 blev Freden brudt igjen. Da den danske Konge optraadte som Mægler i Trediveaars-Krigen, som Sverrigs fødte Fjende nærmest i keiserlig Interesse, besluttede den svenske Regjering, der var allieret med England, Holland og Frankrig, paany at paaføre Danmark

Decbr. Krig. I December 1643 faldt da en svensk Hær under Torstenson uden Krigserklæring ind i Jylland; men videre kunde han ikke komme, da den svenske Flaade ikke havde faaet Tid til Udrustning. Men i Sverrig arbeidedes der ivrigt for at faae Flaaden ud. Nogen ligefrem Assistance i vore Farvande fik Sverrig ikke af sine Allierede; men det tillodes Louis de Geer paa Datidens Viis, tildeels ved armerede Handelsskibe og paa svensk Regning, at faae udrustet en Flaade i Holland. Denne Flaade, 36 Skibe, anførte af Martin Thiessen, begav sig da paa Veien. Men Christian IV havde strax med den største Iver taget fat paa at sætte Landet i Forsvarsstand, og, saasart han om

1644 Foraaret 1644 kunde faae en Deel af Flaaden ud, tog han selv Commandoen (ombord paa Skibet »Trefoldighed«, 48 Kanoner). Flaadens Opgave var for det Første at forhindre en Forening af Tiessens Flaade med den svenske Hovedflaade og dernæst at forhindre denne sidste i at

skaffe sig Fodfæste paa de danske Øer og overføre Torstensons Tropper. Kongen seilede da først den svensk-hollandske Flaade imøde i Nordsøen.

Da han nærmede sig, tyede Tiessen ind i Listerdyb ved Øen Sild. Her forefaldt da i de sidste Dage af Mai **Mai-Juni** og Begyndelsen af Juni et Par hidsige Træfninger, hvorved Fjenden led stort Tab, uagtet Kongen kun havde 11 Skibe. Noget afgjørende Angreb kunde dog paa Grund af Forholdene ikke foretages, og, da Kongen af Veirforholdene blev tvungen til at forlade dette Sted, benyttede Tiessen Leiligheden til at slippe ud og seilede hjem til Holland. Christian IV vendte da hjem for at forene sig med Resten af sin Flaade. Men imidlertid var den svenske Hovedflaade, 30 Skibe under Claes Fleming, kommen ud og havde bemægtiget sig Femern, hvorved Faren for en Overgang til de danske Øer blev overhængende. Den danske Flaade var bragt op til 39 Skibe. Den blev deelt i 3 Dele under Rigsadmiralen Jørgen Vind, Peder Galt og Prots Mund, men dog under Kongens egen Overcommando*). Denne Tredeling optræder her første Gang i Norden; men nogen taktisk Betydning havde den endnu ikke og kom heller ikke til nogen synderlig Anvendelse med Hensyn til Manøvrer o. desl. Det synes at have været overladt de tre Escadrechefer at vælge deres Plads under Kampen, og, da Bataillen stod paa, fandt der i hvert Fald ingen Orden Sted.

Den 1. Juli 1644 mødtes Flaaderne ved Femern. **1 Juli** Svenskerne, der laae til Ankers, lettede, da den danske Flaade kom isigte, og seilede den imøde. Den danske Flaade var i Læ og i det Hele temmelig uheldig stillet. Slaget blev heftigt, men uordentligt. Jørgen Vind faldt. Kongens Skib

*) Forholdet med Hensyn til Commandoen, naar Kongen selv var ombord, synes dog ikke have været bestemt ordnet. Det kan paa dette Sted bemærkes, at Benævnelsen «Admiral» ikke endnu, naar Rigsadmiralen undtages, betegnede en bestemt Charge, men kun den midlertidige Befalingsmand over en større eller mindre Flaadefdeling.

blev stærkt medtaget, og han selv, som bekjendt, saaret. Fjenden led imidlertid ogsaa betydelig; men først efter en 10 Timers Kamp trak de svenske Skibe sig ind i Kielerfjord, hvor de bleve indesluttede af den danske Flaade. Saavel Christian IV som den svenske Admiral vare meget utilfredse med Chefernes Opførsel under Slaget.

De Danske opkastede nu Skandser paa Kysterne og søgte i det Hele at holde Fjenden indespærret. Flere Fegtninger forefaldt, og under en af disse faldt den svenske Admiral, hvorefter hans Commando gik over til Wrangel.

Efter en Maanedes Forløb lykkedes det dog den svenske 31. Juli Flaade, Natten imellem den 31. Juli og 1. August, at slippe ud uden at blive antastet af den danske Flaade. Da dette blev tilskrevet Peder Galts Forsømmelse, blev han, med hvis hele Forhold paa Fjorden Kongen ikke var tilfreds, anklaget og dømt fra Livet.

Men, hvor man end skal søge Skylden, var den svenske Flaades Undvigelse meget uheldig for os, og det saa meget mere, som Tiessen var kommen tilbage fra Holland. En dansk Escadre under Ove Gjedde, som laa ved Götaelven, havde maattet trække sig tilbage. I den sydlige Deel af Sundet laa en anden dansk Escadre under Erik Ottesen, men heller ikke denne kunde forhindre Fjendens Forbifart. Tiessen kunde nu altsaa forene sig med den svenske Hovedflaade. De forenede fjendtlige Flaader gik imidlertid foreløbig til Stockholm, hvor de tilsyneladende begyndte at aftakle.

Paa Efterretningen herom sendte Christian IV ogsaa den største Deel af sin Flaade hjem og lod kun 17 Skibe under Prots Mund blive i Søen. Her blev han truffen i Langelandsbæltet af Wrangel med den overlegne svenske Flaade og led efter en blodig Kamp et fuldstændigt Nederlag.

Danmark kunde dog endnu det følgende Aar holde en ret anseelig Styrke i Søen; men det kom ikke til videre

Fjendtligheder, og den 13. August 1645 sluttedes Freden 1645
i Brømsebro med store Tab for Danmark. 13. Aug.

Efter Freden trængte Landet til Hvile, og ved Christian IV.s Dod var ogsaa Flaaden efter de store Tab, den havde lidt, kun i maadelig Stand. Der udsendtes derfor i de nærmest følgende Aar kun de nødvendigste Expeditioner. Dog erklæredes i 1653 Krig imellem Danmark og 1653 England paa Grund af den bestaaende Alliance-Tractat imellem os og Holland, hvilket Land dengang var i Krig med England. En dansk Flaade blev da udrustet, men det kom forøvrigt ikke til Fjendtligheder.

Krigene 1657—60.

Dronning Christine af Sverrig havde nedlagt Regjeringen til Fordeel for sin Fætter, Carl Gustav af Zweibrücken. Denne krigerske Konge kom strax i Krig med Polen, hvis Konge Johan Casimir meente at have Fordring paa den svenske Throne. Carl Gustavs Felttog i Polen gik i Begyndelsen heldigt; men, da han havde tabt et Slag, meente man i Danmark, at Øieblikket var gunstigt til at faae Opreisning for Freden i Brømsebro, og den 1. Juni 1657 1657 erklæredes Krig fra dansk Side i Alliance med Holland. 1. Juni

I Danmark var man imidlertid meget daarlig forberedt til Krig, og hverken Flaade eller Hær var i kampdygtig Stand. Paa den første arbeidedes der ivrig under Ledelse af Niels Juel, der i Begyndelse af Aaret var bleven Holmens Chef. De forhaandenværende Skibe udrustedes, og nogle hollandske og andre Skibe leiedes. Nogle mindre Escadrer kom strax ud, deels til Kattegat for at blokere Götälven, deels til Elben for at understøtte en Expedition, der under Rigsmarsken Anders Bilde foretoges imod Bremen.

Juli I Begyndelsen af Juli kom den danske Flaades Hovedstyrke i Søen, bestaaende af 19 Skibe under Rigs-Vice-admiralen, Henrik Bjelke. Kongen var selv ombord og seilede til Danzig for at forhindre den svenske Hær i at komme tilbage ad Søveien. Men her fik man den Efterretning, at Carl Gustav havde sluttet Stilstand med Polen og allerede var i Pommern paa Veien til Holsteen.

Flaaden gik derfor tilbage.

Anders Bilde var allerede trængt tilbage til Holsteen. Han indskibede en Deel af sine Tropper og seilede omkring Skagen til Fredericia. Denne nyanlagte Fæstning maatte snart overgive sig, og hele Halvøen kom i Fjendens Hænder. Øerne vare endnu dækkede af Flaaden; den svenske Göteborgsflaade var blokeret og Hovedflaaden endnu ikke udrustet. Henrik Bjelke kunde snart forstærkes med 9 Skibe, var indtil Midten af August fuldstændig Herre i Østersøen og brandskattede Kysterne af de svensktydske Besiddelser. Men, da den svenske Hovedflaade kom ud under Claes Bjelkenstjerna i et Antal af 38 Skibe, maatte Henrik Bjelke trække sig Nord paa for at dække Øerne.

12. Sept. Den 12. September mødtes Flaaderne under Møen. Paa Grund af Fjendens store Overlegenhed indlod Bjelke sig kun i en løbende Fegtning, under hvilken han trak sig op ad Sundet til. Her blev han om Aftenen forstærket med 11 nyudrustede Skibe under Niels Juel, og de to følgende Dage fandt under Falsterbo en livlig Kamp Sted, der især dreiede sig om de to Flagskibe »Elephanten» og »Maria». Kampen var ikke afgjørende, men dog fordeelagtigst for os, da Bjelke kun behøvede nogle faa Dage i Kjøbenhavn til at reparere, medens Svenskerne, der søgte til Wismar, vare saa medtagne, at de ikke mere kunde komme ud, men bleve blokerede af den danske Flaade. Saalænge altsaa Farvandet var aabent, vare Øerne sikke.

Men, efterat Vinteren havde nødt de danske Skibe til at gaae hjem, og Farvandene vare lagte til, gik Carl X over

Isen til Øerne med sin Hær uden at møde Modstand. Dog bør det ikke glemmes, at Capitain Peder Bredal, der med 4 Skibe laa indefrossen paa Nyborg Fjord, heldig afslog alle Svenskernes Angreb, isede sig ud og undkom til Kjøbenhavn. Den svenske Hær tog Veien over Lolland, Falster og Møen til Sjælland og rykkede frem imod Kjøbenhavn, da Underhandlere sendtes ham imøde, og Freden kjøbtes i Roeskilde i Februar 1658 med Tabet af de 1658 skaanske Provindser, foruden Throndhjem eg Bornholm, Febr. hvortil kom andre ydmygende Betingelser.

Carl X trak da sine Tropper fra Øerne og begav sig selv til Kiel. Under Paaskud af, at Danmark ikke havde opfyldt sine Forpligtelser, førte han endnu samme Aar sin Hær fra Kiel over til Korsør, hvor han ganske uformodet landede. Han rykkede nu lige imod Kjøbenhavn, der imidlertid blev indesluttet fra Søsiden af 12 svenske Skibe under Wrangel. Nu begyndte Kjøbenhavns bekjendte Beleiring, og i Forsvaret deeltog de Søfolk, der vare tilstede, navnlig ombord i et udlagt Blokskib og nogle Pramme, ligesom de ogsaa under Anførsel af Niels Juel og Nicolai Heldt foretog forskjellige Udfald i bevæbnede Fartøier imod de svenske Skibe. Flaadens Skibe kunde ikke komme ud af Mangel paa Besætning.

Imidlertid havde Fjenden besat baade Jylland og Fyen, foruden at hele Sjælland, og navnlig Fæstningen Kronborg, var i deres Hænder. Det var saaledes paa Hovedstadens Udholdenhed, at Landets Frelse beroede; men, saalænge Byen var saa fuldstændig indesluttet, var det at forudsee, at den ikke vilde kunne holde sig længe.

Under disse Omstændigheder besluttede endelig vor Allierede, Holland, at komme os til Hjælp. Fra Holland afsendtes derfor den bekjendte Admiral Jacob Wassenaer van Obdam med en Flaade paa 38 Krigsskibe til Sundet. Men her var det ikke let at bane sig Vei. Foruden at begge Sider af Sundet efter Kronborgs Overgivelse vare i Fjendens Magt, laa den svenske Flaade paa 44 Skibe

28. Oct. under Wrangel indenfor Kronborg. Den 28. October benyttede Obdam en frisk Nordenvind til at staae Sundet ind. Han holdt sig midt i Farvandet, for saavidt muligt at undgaae Beskydning fra Land, og angreb den svenske Flaade. Kampen imellem de to store Flaader var meget haardnakket, men opløste sig i Enkeltheder, saa at den ikke kan beskrives i Korthed. Et hollandsk og fire svenske Skibe sank, og 3 svenske Skibe bleve erobrede. Obdam tiltvang sig Passagen, idet de svenske Skibe tyede ind under Kronborgs Kanoner, hvorfra de senere søgte over til Landsrona. I Sundet forenede Obdam sig med en lille dansk Escadre paa 4 Linieskibe og 2 Fregatter under Bjelke, som var sendt ham imøde fra Kjøbenhavn, men som paa Grund af Vind og Strøm først naaede ham efter Slaget.

Ved Obdams Ankomst blev Kjøbenhavn fri fra Søsiden, og Hjælpemidler af forskjellig Art tilførtes. Gjentagne Forsøg paa at angribe den svenske Flaade i Landskrona foretoges, men udførtes ikke med den tilbørlige Kraft paa Grund af Hollændernes Mangel paa Interesse, og ikke engang Blocaden blev strengt overholdt.

Danmarks andre Allierede havde ogsaa begyndt at røre sig, og baade Keiseren og Churfyrsten af Brandenburg begyndte at samle Tropper. En lille dansk Escadre under Viceadmiral Bredal sendtes derfor i November 1658 til den jydsk Kyst for at være behjælpelig ved Overførelsen af Tropperne. Kjøbenhavns Beleiring fortsattes i Vinterens 1659 Løb, men tabte efter den mislykkede Hovedstorm den Febr. 11. Februar 1659 betydeligt i Kraft.

I Marts Maaned sendtes Viceadmiral Heldt med 16 danske og hollandske Skibe til Store Bælt for at holde Fjenden borte derfra. I en mindre Træfning erobrede han et svensk Skib; men, da den svenske Hovedflaade paa 30 Skibe under Bjelkenstjerna nærmede sig, maatte Heldt tye ind i Flensborg Fjord. Ved Efterretningen herom satte den dansk-hollandske Hovedstyrke sig i Bevægelse

Hollandske Flaade (28de Okt - (stoll) 8 Nov 1658)

Antal skibe	Skyls- antal	Metroser	Soldater	Anmærkning.
1	72	240	75	
1	59	220	50	
1	50	150		
10	40-42	90-150	24-37	
12	30-38	91-125	15-55	
8	26-28	75-105	25	
2	22-23	54-67	11-25	
6 Flyde	16-24			
4 Baand				
28 ballin				

under Commando af H. Bjelke (under ham Niels Juel og Obdam). Flaaden befriede Heldt, og den forenede Styrke forfulgte nu den svenske Flaade paa Veien til Wismar. Den 30. April forefaldt da under Rødsand en Fegtning, 30. Apr. der forjog Svenskerne, men forresten ikke medførte noget større Resultat. — Bredals Escadre blev i Mai Maaned Mai angreben af en overlegen svensk Escadre under Owen Kox (Sjölöw) og ødelagt.

Frankrig, England og Holland vare nu blevne enige om at tvinge de stridende Parter til Fred, og derfor afsendtes til de danske Farvande en ny hollandsk Flaade under den berømte Michael Adrian de Ruyter, saaledes at dér nu her var samlet 78 større hollandske Krigsskibe, og hertil kom 42 engelske Skibe under Admiral Montagu (Lord Sandwich). Danmark maatte erklære sig villigt til at gaae ind paa de foreslaaede Fredsvilkaar; men, da den svenske Konge vægrede sig, begyndte Hollænderne at træde mere virksomt op, og den dansk-hollandske Flaade forjog da en svensk Flaade paa 30 Skibe, der paany havde lagt sig for Kjøbenhavn. Den engelske Flaade vendte snart hjem paa Grund af de politiske Forhold i England, og ogsaa Obdam gik i October hjem med 20 Skibe, da Ruyter i Forbindelse med den danske Flaade var Svenskerne tilstrækkeligt overlegen.

Den 1. November overførte Ruyter, Bjelke og Juel 5000 Mand danske Tropper under Hans Schack til Kjerteminde, og 3 Dage senere overførtes 6000 Mand keiserlige, polske og brandenburgske Tropper fra Jylland til Middelfart. Da disse Tropper havde forenet sig, vandt de den 14. November Slaget ved Nyborg, hvorefter denne Fæst- 14. Nov. ning og hele Fyen atter kom i de Danskes Hænder.

Den danske Regjering ønskede nu at føre Krigen over til Sjælland og Skaane, men dette modsatte Hollænderne sig.

Da Carl Gustav pludselig døde den 12. Februar 1660, 1660 og Sverrigs andre Fjender sluttede Fred, maatte Frederik III 12. Feb

27. Mai ogsaa den 27. Mai i Kjøbenhavn i det Væsentligste stadfæste den roeskildske Fred, dog saaledes at Danmark beholdt Thronhjem og Bornholm, som selv havde befriet sig fra det svenske Herredømme.

Efter Souverainitetens Indførelse kom Bestyrelsen af Marinens Anliggender i Hænderne paa Admiralitetscollegiet, hvis Præsident Rigsadmiralen var. (Henrik Bjelke var Rigsadmiral fra 1662 til sin Død 1683, men ved hans Død bortfaldt dette Embede.) Admiralitetet var sammensat af Officerer og et ringe Antal Civile. I 1662 blev Curt Sivertsen Adelaer antaget i dansk Tjeneste som Generaladmiral, en ny Stilling, der nærmest betegnede ham som Anfører for Flaaden i Krigstid. Curt Adelaer, der var født i Norge, var i sin Ungdom gaaet til Holland og havde derfra faret tilsøes. Han havde som Skipper paa et hollandsk Skib, der var leiet til Krigstjeneste af Venetianerne under deres Krige imod Tyrkiet, ved mange Leiligheder udmærket sig og viist sig som en dygtig Officer; men han havde næppe nogensinde havt nogen større selvstændig Commando. Han blev Vicepræsident i Admiralitetet med Rang over Niels Juel, der vedblev at være Holmens Chef. Iøvrigt var i den første Tid efter Freden Landets Tilstand saa daarlig, at der ikke kunde gjøres synderligt for Flaaden, og det var først efter nogle Aars Forløb, at der atter toges ivrigere fat.

1665 I 1665 foranledigede den daværende Krig imellem England og Holland, at Danmark, ligesom det tidligere havde været Tilfældet, blev nødt til at stille sig paa Hollands Side, og en større Styrke maatte holdes i Søen, uden at det dog kom til directe Fjendtligheder med England.

Den skaanske Krig. 1675 — 79.

Da Ludvig XIV af Frankrig i 1672 angreb Holland, 1672 rustede flere Magter, deriblandt Keiseren og Churfyrsten af Brandenburg, sig imod ham. Kongen af Frankrig bevægede Kong Carl XI af Sverrig til at slutte sig til ham og angribe Churfyrsten. Med denne var Danmark ifølge en Tractat af 1672 allieret, og han opfordrede ivrig Christian V til at gribe til Vaaben, ligesom ogsaa Holland paa alle Maader opmuntrede Danmark til at tage Deel i Krigen.

Da Churfyrsten havde slaaet Svenskerne ved Fehrbellin, besluttede Christian V at give efter for de til ham rettede Opfordringer i det Haab at gjenvinde en Deel af de Provindser, der ved de sidste Fredsslutninger vare afstaaede til Sverrig. Efter Aftale med Churfyrsten blev det da foreløbig Opgaven at fordrive Svenskerne fra Tydskland, og særlig skulde Danmark beleire Wismar; men dette blev fremstillet, som om det kun var den tractatmæssige Hjælp, der skyldtes Churfyrsten, uden at Danmark i andre Henseender skulde betragtes som værende i Krig med Sverrig.

Den danske Hær blev samlet ved Rendsborg, og først sikkrede man sig Hertugen af Gottorps Neutralitet ved at tvinge ham til at indgaae det saakaldte rendsborgske 1675 Forlig (Juli 1675). Hæren drog da videre og begyndte i Juli September Beleiringen af Wismar. Septbr.

Imidlertid var Curt Adelaer kommen i Søen med 23 danske og hollandske Linieskibe. Tillige stationeredes en mindre Escadre under Admiral Jens Rodstehn i Sundet, medens en anden under Admiral Markvor Rodstehn skulde sikkre Forbindelsen med Norge. Endnu i dette Aar forefaldt der forøvrigt Intet paa Søen. Den svenske Hovedflaade var vel en kort Tid ude under Grev Gustav Steenbock for at overføre Tropper til Pommern; men paa begge Flaader herskede stor Sygelighed, og i October led den

svenske Flaade, navnlig ved Admiralens Ukyndighed, saa meget i en Storm under Gulland, at den gik hjem. Den 2den November gik Curt Adelaer iland som syg (død den 5te samme Maaned), og Commandoen gik da over til Niels

13. Dec. Juel. Den 13de December blev Wismar indtaget. Dermed var dette Aars Felttog endt, og Hæren blev trukken tilbage.

1676 Den 28de Februar 1676 blev endelig Krigserklæringen
28. Febr. udstedt imod Sverrig. Det var Hensigten i dette Aar at gjøre Landgang i Skaane, hvad man maaskee allerede burde have gjort strax Aaret forud, medens Sverrig var uforberedt og beskjæftiget i Pommern. Hæren samledes paa Sjælland. Holland havde lovet et Antal Skibe; men, inden disse ankom, fik Niels Juel i Marts Maaned Commandoen over en Escadre paa 8 Linieskibe og 5 Fregatter (Flag-skib »Churprindsen«, 76 Kanoner). Efter i nogen Tid at have krydset i Østersøen, gik han ifølge en medgiven Ordre til Gulland for at sætte sig i Besiddelse af denne vigtige Ø.

Paa Veien erobrede han en svensk Fregat og ødelagde en anden. Den 28de April ankrede han under Øen. Den svenske Besætning paa Kysten blev den følgende Dag fordreven ved Skibenes Ild, hvorefter Tropper landsattes. De svenske Tropper trak sig tilbage til Visby. Oens Befolkning var venskabelig sindet og ydede Tropperne Hjælp, saa at de allerede den 30te kunde begynde en Beskydning af Slottet i Visby. Niels Juel havde imidlertid taget Ankerplads udfor Byen, og, da nogle af hans Skibe ogsaa aabnede Ilden imod Fæstningen, capitulerede denne alle-
4. Mai rede den følgende Dag, den 1ste Mai. Hermed var Øen erobret og forblev i vor Besiddelse under hele Krigen.

Allerede den 4. Mai havde Juel ordnet Forholdene paa Øen og kunde atter gaae i Søen. Han blev nu forstærket med 8 hollandske Skibe under Schoutbynacht Allemonde og med 4 danske under Adm. Jens Rodstehn, saa at

han nu under sin Befaling havde den ret anseelige Styrke af 26 Skibe, hvoraf mindst 15 Linieskibe.

Men imidlertid var den svenske Hovedflaade ogsaa løbet ud. Den talte ikke mindre end 55 Skibe, hvoraf 25 Linieskibe, men til Befalingsmand havde den en usekyndig Mand, Rigsraaden Lorents Creutz, som havde sit Flag paa »Stora Cronan«, 126 Kanoner. Blandt hans Underbefalingsmænd vare flere dygtige Mænd, fremfor alle Admiral Uggla, der commanderede den 2den Escadre ombord paa »Svärdet», men adskillige vare ganske uerfarne. / 84 Kanoer

Niels Juel laa til Ankers under Bornholm, da han den 23. Mai fik Melding om, at Fjenden var i Sigte; han lettede da strax og holdt gaaende imellem Rügen og den svenske Kyst. Hans Instrux bød ham ikke at inlde sig i nogen afgjørende Kamp med en Overmand. Han vilde dog ikke trække sig tilbage uden Modstand og saaledes strax blotte Øerne, men vilde saavidt muligt holde Fjenden Stangen, indtil Forstærkning fra Kjøbenhavn kunde naae ham. Da derfor Fjenden den 25. Mai kom ned imod ham, holdt han ikke af, men bestræbte sig tværtimod, skjøndt forgjæves, for at vinde Luvart. Først om Aftenen naaede Flaaderne hinanden, og en Kamp begyndte, under hvilken Niels Juel brød igjennem Fjendens Linie og afskar nogle Skibe. Bataillen fortsattes næste Dag, den 26., men uden Resultat, og Kl. 2 trak Juel sig op ad Sundet til, hvor han ankrede indenfor Falsterbo. Svenskerne gik til Ankers ved Trelleborg. Aarsagen til, at den danske Flaade saalænge kunde holde sig imod den svenske Overmagt, der ovenikjøbet var til Luvart, var sikkert nok daarlig Overanførsel paa Fjendens Side. Mai

Imidlertid var den bekjendte hollandske Admiral Cornelius van Tromp bleven antaget i dansk Tjeneste som Generaladmiral. Grunden til dette Skridt, der navnlig maatte krænke Niels Juel, maa vistnok for en Del søges i, at de Allierede havde større Tillid til, at Flaaden vilde udrette Noget, naar den anførtes af en af Datidens berøm-

teste Admiraler end af den forholdsviis ukjendte Juel. Tromp, der havde heist sit Flag paa »Christianus Qvintus« (86 Kanoner), forenede sig nu den 28. Mai med Juel og overtog Commandoen. Med de Skibe, danske og hollandske, som Tromp tilførte Flaaden fra Kjøbenhavn, kom den til at bestaae af 35 Skibe, hvoraf 25 Linieskibe (hvoraf 10 Linieskibe, der især kom til at udgjøre Arrièregardien, vare hollandske). Flaadens 3 Escadrer førtes da af Tromp, Juel og Allemonde. Uagtet Antallet af Linieskibe saaledes var eens, var den svenske Flaade dog noget overlegen, da den talte flere svære Skibe.

Den 30. Mai lettede Tromp og stod ud forbi Falsterbo. Samme Morgen var den svenske Flaade lettet fra Trelleborg og stod østerpaa for at trække Skuepladsen for det kommende Slag saa nær som muligt til den svenske Skjærgaard. Tromp forfulgte med Alt, hvad trække kunde, for en frisk sydlig Vind. Om Natten kom Flaaderne hinanden afsigte, da Svenskerne styrede en sydligere Cours; men om Morgenen sendte Tromp sine Fregatter ud for at opsøge Fjenden, medens han med Flaaden holdt sig omtrent ud for Ystad. Om Middagen fortsattes Jagten, idet Enhver gjorde sit Bedste indtil om Aftenen. Endelig den

1. Juni 1. Juni om Morgenen naaedes Sydpynten af Oland. Vinden var da vestlig, rebet Mærseils Kuling med stive Byger. Svenskerne dreiede nu op langs Oen under en saadan Force af Seil, at nogle af Skibene seilede Stængerne overbord; men Tromp, som med nogle af de bedstseilende Skibe var forud for Resten af Flaaden, og som ved at knibe tættere om Pynten havde vundet Luven, naaede omtrent Kl. 11 saa nær til Fjenden, at han aabnede Ilden.

Uggla meente nu at kunne afskære Tromp og begjerede derfor Tilladelse til at vende. Heraf tog Creutz Anledning til at give hele Flaaden Signal til Vending og begyndte selv med »Store Cronan«. Skibet, der var meget rankt, førte svært Seil, og under Vendingen kom en Byge. Underste Batteries Porte vare ikke lukkede itide, saaledes

at Vandet kunde strømme ind. Skibet kængrede, og Skroget sprang kort efter i Luften. Næsten hele Besætningen omkom.

Denne Katastrophe bragte Forvirring blandt Svenskerne. Uggla, der nu havde Commandoen, maatte vende for Vinden, og imidlertid kom Resten af den danske Flaade op og forenede sig med Tromp, der ligeledes var vendt Syd over. Slaget blev nu almindeligt, tilsyneladende uden nogensomhelst Orden. Tromp og Juel lagde sig paa hver sin Side af »Svärdet«, og efter et langvarigt, heltemodigt Forsvar var Skibet at betragte som erobret, da en hollandsk Brander lagde sig paa Siden af det og sprængte det i Luften. Fire andre svenske Skibe bleve erobrede, og Resten var nu i fuld Flugt, forfulgt, navnlig af Juel og hans Escadre. Et svensk Linieskib forliste i Skjærgaarden. Fem andre kom paa Grund, men kom senere af. Ialt mistede Svenskerne saaledes 7 Skibe med over 400 Kanoner og 2000 Mands Besætning. Paa dansk Side mistedes intet Skib, og Resultatet var en afgjort Seir. Dette lykkelige Udfald blev dog ikke benyttet, som det burde, til at forfølge Fjenden til det Yderste, og hverken Tromp eller Juel vare ganske tilfredse med Skibschefernes Opførsel under Kampen.

Efter Slaget ved Øland vare de Danske fuldstændig Herre i Farvandet, og Hæren kunde nu trygt gaae over til Skaane uden at behøve at frygte for at blive afskaaren. For at lette dette Forehavende og for at bortlede Svenskernes Opmærksomhed alarmerede Flaaden i den nærmest paafølgende Tid forskjellige Steder paa den svenske Kyst lige fra Malmø, hvor Carl XI stod med en Troppestyrke, op ad Stockholm til, og bl. A. erobredes Ystad (27. Juni). 29. Juni Den 29. Juni overførtes Hæren til Rå af Admiral Markvor Rodstehn. Denne gik derefter til Gøteborg for at angribe den svenske Kattegats-Escadre under Sjöblad og støtte et Angreb, der af Statholder Gyldenløve fra Norge førtes imod Gøteborg. Men Rodstehn var uheldig og mistede sit

Flagskib. Han blev afløst af Wibe, men heller ikke denne kunde udrette Noget, og Gyldenløve maatte da vende tilbage.

Hæren havde i Begyndelsen god Fremgang og erobrede Helsingborg og Landskrona, men en Expedition imod Halmstad mislykkedes, og Christian V gik da i Vinterquarteer for at afvente Forstærkning. Om Efteraaret gik en Deel af den hollandske Flaade hjem, og den største Deel af den 4. Dec. danske Flaade blev oplagt. Den 4. December tabtes Slaget ved Lund, hvorefter Hæren gik tilbage til Sjælland, og kort efter maatte Helsingborg atter overgive sig. ✕

1677 I Foraaret 1677 førtes Hæren atter over til Skaane. Krigserklæringer vare imidlertid udstedte imellem Danmark og Frankrig, og et nøiere Forbund sluttet med Churfyrsten af Brandenburg.

Allerede tidlig paa Aaret sendtes Tromp til Holland for at paaskynde Udrustningen af de hollandske Auxiliær-Skibe. I Begyndelsen af Mai forlod den svenske Kattégats-Escadre Goteborg under Anførsel af Adm. Erik Sjöblad. Den talte 11 Skibe (hvoraf 7 Linieskibe) med 424 Kanoner (Flagskib »Amarant«, 60 Kan.). Denne Escadre tog Veien igjennem Store Bælt; den skulde først søge at forhindre Overførelsen af nogle tyske Hjælpetropper til Danmark og derefter forene sig med Hovedflaaden for saaledes at faae Overmagten. Niels Juel var ogsaa i Søen med 13 Skibe (hvoraf 10 Linieskibe) med 670 Kanoner (Flagskib »Christianus Qvintus«, 86 Kan.).

Den 28. Mai fik Juel under Gjedser Underretning om, at den svenske Escadre var passeret Bæltet. Han besluttede da strax at opsøge Fjenden. Den 30te om Eftermiddagen fik man Sjöblad isigte, der kom (~~østerfra~~) fra Femern og nu gik til Ankers Nord for Rostock. Den følgende Dag, den 31. Mai, søgte Sjöblad at undkomme NO hen, medens Juel af alle Kræfter søgte at naae ham. Vinden var SV, men det var saa flaut, at begge Escadrer lode sig bugseres af deres Fartøier. Først langt ud paa

Eftermiddagen kunde Ilden aabnes paa lang Afstand. Kun eet dansk Skib, »Enighed«, Cpt. Dreyer, naaede om Natten op paa Siden af et svensk Linieskib og tvang det til at stryge.

Ved Daggry den 1. Juni kunde Kampen begynde for 1. Juni Alvor. Kl. 4 saae Juel, at Sjöblad med de forreste svenske Skibe søgte at undkomme NO i. Han jagede da selv med »Christianus Quintus«, kun secunderet af Cpt. Dreyer paa »Enighed«, og indhentede Sjöblad under Møen. Efter et Par Timers Kamp maatte den svenske Admiral overgive sig; samme Skjæbne havde et andet svensk Linieskib. Resten undkom, men et Par Smaafartøier, der søgte at redde sig igjennem Sundet, bleve dog tagne der af andre Skibe. Udfaldet af Slaget var dette: Svenskerne mistede 5 Linieskibe (hvoraf de fire bleve indlemmede i den danske Flaade) foruden nogle Smaafartøier og c. 1500 Fanger, hvoriblandt Admiralen selv. Paa dansk Side var Tabet forholdsviis ringe.

Samme Dags Eftermiddag gik Juel til Ankers paa Kjøgebugt. Uagtet han havde vundet en afgjort Seir, var han dog ikke tilfreds, men meente, at den kunde have været endnu fuldstændigere, hvis alle hans Undergivne havde gjort deres Pligt. Flere af dem havde holdt sig udenfor Ilden, og han var ikke bleven tilbørlig understøttet, da han forfulgte Sjöblad. Han fandt sig endog foranlediget til at sætte fem Skibschefer under Anklage. De tre af dem dømtes til Bøder; af de to andre blev den ene casseret, den anden endog dømt fra Livet.

Da den svenske Hovedflaade endnu ikke havde viist sig, var Herredømmet i Østersøen altsaa foreløbig vort, og yderligere Troppeoverførseler kunde finde Sted.

Men i Sverrig skred det rask frem med Flaadens Udrustning, og, da de hollandske Skibe endnu ikke vare ankomne, maatte man her anstrenge sig for at kunne være rede til at møde Fjenden med egne Kræfter. Paa Holmen arbeidedes ivrig under Ledelse af Viceadmiral Henrik

Span; det ene Skib efter det andet sendtes Juel til Forstærkning, og denne benyttede paa bedste Maade Tiden til at forege Flaadens Kampdygtighed i alle Henseender, navnlig ved flittige taktiske Øvelser og ved at vedligeholde en ypperlig Stemning hos Besætningen.

Flaaden blev efterhaanden saaledes forøget, at den ved Maanedens Slutning talte 19 Linieskibe og 6 Fregatter med 1267 Kanoner, foruden Smaafartøier. Den var, som sædvanlig, deelt i 3 Escadrer. Niels Juel førte selv Corps-de-bataille, Admiral M. Rodstehn Avantgarden og hans Broder Jens Rodstehn Arrièregarden.

Allerede den 9. Juni var den svenske Flaade løbet ud, og den 28. fik Juel Underretning om, at den var seet imellem Ystad og Bornholm. Den anførtes af Ewert Henrik Horn (Flagskib »Victoria«, 84 Kanoner) og talte 25 Linieskibe og 11 Fregatter med c. 1800 Kanoner, foruden Smaafartøier. Den var deelt i 3 Escadrer, der førtes af Horn, Clerck og Wachtmeister. Denne Flaade var altsaa den danske betydelig overlegen; det var derfor rimeligt, at det bestandig indskærpedes Juel ikke at indlade sig i Slag, før han ikke kunde undgaae det, og fremfor Alt ikke at lade sig afskære fra Kjøbenhavn. Man vidste nu, at Tromp var underveis med de hollandske Skibe og kunde ventes hver Dag, og man vilde altsaa helst forhale Slaget, til han var kommen, og hele vor Magt var samlet. Paa den anden Side maatte Svenskerne af samme Grund være ivrige efter at angribe, jo før, jo heller. Seirede de, hvad de jo med deres store Overmagt kunde have godt Haab om, kunde det have uberegnelige Følger: den danske Hær i Skaane blev afskaaren, Tropper kunde kastes iland, og muligt endog Kjøbenhavn beskydes.

Uagtet Niels Juel ikke havde meget stor Tillid til Hollænderne, og uagtet hans egen Flaade var i fortræffelig Stand, kunde dog heller ikke han undervurdere Fjendens store Overmagt. Da han derfor den 29. Juni fra sin Ankerplads imellem Stevns og Falsterbo fik den svenske

Flaade isigte under Møen, udbad han sig Forholdsregler fra Regjeringen i Kjøbenhavn og Rigsadmiralen. Hans Broder, Baron Jens Juel, sendtes da ombord til ham for at sætte ham fuldstændig ind i Forholdene og tage Beslutning i Fællesskab med ham. Men Omstændighederne tillode ikke noget Valg.

Allerede den 30. om Eftermiddagen nærmede Fjenden sig den danske Flaade, der holdt gaaende imellem Stevns og Falsterbo med Sydvest Vind. Dog kom det endnu ikke til Fjendtligheder. Fjenden sendte et Par Skibe ned imod den danske Flaade; men, da Juel lod to af sine Skibe krydse dem imøde, vendte de tilbage. Om Natten holdt begge Flaader gaaende for smaa Seil med en frisk SSV Vind.

Om Morgenen Kl. 4, Søndag den 1. Juli, laae begge 1. Juli Flaader med Bagbords Halse ind imod Stevns, Svenskerne selvfølgelig sydligst, altsaa til Luvart. Om Natten vare nogle af de danske Skibe, navnlig henhørende til Markv. Rodstehns Escadre, drevne et Stykke i Læ. Kl. 5 begyndte Ilden. Horn sendte nogle Brandere ned imod den danske Flaade, men uden Virkning. Da Flaaderne nærmede sig Stevns, holdt Niels Juel noget af for at nærme sig sine lævarteste Skibe. Horn fulgte efter, men, for ikke at opgive Luven, maatte han holde tæt under Land. Herved kom et svensk Linieskib, »Draken«, paa Grund, Horn gav da 6 andre Skibe Ordre til at blive tilbage for at understøtte »Draken«, imedens han med Resten af Flaaden vendte udefter. Niels Juel betænkte sig ikke; han gav M. Rodstehn Ordre til med de lævarteste danske Skibe at angribe de ovennævnte 7 fjendtlige Skibe, og selv vendte han efter Horn, skjøndt han derved yderligere adskilte sin underlegne Styrke.

»Draken« nødtes snart til at stryge, og dens 6 Secundanter toge da Flugten østerpaa. Men herved bleve to af dem angrebne og erobrede af to danske Skibe af Hovedlinien, et tredie kom paa Grund paa Falsterbo Rev, og de tre sidste holdt da Nord paa for at undkomme igjennem

Flinterenden. Her kom det ene af dem paa Grund, og de to andre satte da paa Land under Mahmøs Kanoner for ikke at falde i Hænderne paa Tromp, der netop var under Opseiling i Sundet med de hollandske Skibe.

Imidlertid havde Juel ikke været ledig, men vedligeholdte en livlig Kamp med Horn. En heldig Omstændighed, som han maaskee havde forudset, kom ham til Hjælp, idet Vinden gik vestlig og efterhaanden endnu nordligere. Ikke alene bevirkede dette, at Rodstehn, efter at have udført sit Hverv, nu med Lethed kunde forene sig med ham; men Juel benyttede sig paa en fortrinlig Maade af Vindforandringen til ved en dristig Manøvre at bryde igjennem den fjendtlige Linie, afskære endeel af Fjendens Skibe og selv komme til Luvart. De afskaarne Skibe reddede sig, idetmindste tildeels, ved Flugten, og nu, da Svenskernes Linie var brudt, var al Orden paa deres Side forbi. Navnlig samlede Fjenderne sig om det danske Flagskib, der tappert understøttedes af sine Secundanter, »Enighed«, Cptn. Dreyer, og »Neptunus«, Cptn. Gjedde. »Chr. V« havde allerede længe havt en haard Kamp at bestaae, og nu maatte det snart med 5 Fod Vand i Lasten trække sig ud af Linien. N. J. flyttede da sit Flag til »Fredericus Tertius« og holdt endnu ret god Orden paa sine Skibe. Strax efter Middag, da endnu et af de svenske Linieskibe, »Jupiter«, havde maattet sætte paa Land, og et andet, »Saturnus«, var sprunget i Luften, maatte Fjenden opgive Kampen og flygtede østerpaa, ivrigt forfulgt af N. J., der endnu en Gang havde maattet skifte Flagskib og gaae ombord paa »Charlotte Amalie«, da »Friedr. III« ikke mere var kampdygtigt. Om Eftermiddagen lykkedes det endnu Dreyer at erobre et svensk Linieskib. Jagten fortsattes til næste Morgen, da Fjenden var afsigte. Det Skib, der stod paa Falsterbo Rev, blev om Natten erobret af et dansk Skib, der kom ned fra Kjøbenhavn. De tre svenske Skibe, der vare flygtede Nord paa, bleve næste Dag angrebne af et Par hollandske Skibe; de to erobredes, det

trede blev stukket i Brand af Besætningen, der reddede sig iland.

Resultatet af Slaget var altsaa følgende. Svenskerne mistede 10 Linieskibe, hvoraf de 7 erobredes, foruden nogle Smaafartøier, 1—2000 Døde og Saarede og 2—3000 Fanger. Paa dansk Side mistedes intet Skib. Den danske Flaade var naturligviis ikke gaaet uskadt ud af Kampen, men det var dog nærmest af Mangel paa Proviant, at Juel ikke kunde forfølge Fjenden længe, og foruden Priserne blev det kun nødvendigt at sende fire Skibe til Kjøbenhavn for at reparere, hvorfra de allerede vare færdige midt i Maaneden. Af Resterne af den svenske Flaade tyede en Deel ind til Calmar under Adm. Wachtmeister.

Udfaldet af dette berømmelige Slag var afgjørende. Den svenske Sømagt var fra dette Øieblik under hele Resten af Krigen magtesløs, og Seiren var vunden imod en betydelig Overmagt, udelukkende ved overlegen Dygtighed paa dansk Side. Det er tydeligt, at Juel havde stor Tillid til sin egen og til sine Undergivnes Dygtighed; ellers kunde han ikke have vovet at fjerne sig saa langt fra sine lævarteste Skibe, men maatte tværtimod have søgt at holde sig saa samlet som muligt for bedre at kunne modstaae Overmagten. Og, hvad der dernæst gjorde Udslaget, var hans ypperlige Manøvre, da han splittede den fjendtlige Linie og selv vandt Luven; men, dersom Svenskerne havde været lige saa godt førte, vilde det maaske ikke være lykkedes ham.

Svenskerne vare altsaa nu afmægtige. Al Fare for, at den danske Hær skulde blive afskaaren, var forsvunden.

Vi vende nu tilbage til Hæren. I Mai Maaned havde den begyndt sine Operationer. Den var i Begyndelsen gaaet frem med betydeligt Held, og den største Deel af Skaane var i vor Magt. Kun nogle faste Puncter, deriblandt Malmø, holdt sig endnu. Denne sidste By beleiredes af Christian V, og det var særlig den, som den svenske Flaade skulde have undsat. Uagtet dette altsaa

slog feil, ophævedes dog Beleiringen faa Dage efter Slaget i Kjøgebugt, da nemlig den svenske Hær nærmede sig. 14. Juli Ikke længe efter, den 14de Juli, forefaldt Slaget ved Landskrona, der vel ikke var egentlig afgjørende, men som dog bevægede den danske Konge til at trække Hæren tilbage til Sjælland i den Hensigt at føre Krigen over til Sverrigs tyske Besiddelser. Fra norsk Side var som sædvanligt gjort et Indfald i Sverrig; men, uagtet det var ledsaget af betydeligt Held, idet Marstrand med Carlsteen erobredes, og den tappre Lövenhjem ved Uddevalla tilføiede en dobbelt saa stor svensk Hær et Nederlag, førte det dog paa Grund af Krigens Gang i Skaane ikke til Noget. ✓

Allerede den 13. Juli gik Niels Juel (der var bleven udnævnt til Generaladmiral-Lieutenant) atter i Søen med 14 Linieskibe, hvortil snart efter kom et betydeligt Antal hollandske Skibe. Med denne Styrke gik han til Calmar Sund, hvor kort efter Tromp kom til Flaaden og overtog Commandoen. Paa flere Steder af den svenske Kyst, saavel som paa Øland, gjordes der Landgang; men det egentlige Formaal, nemlig et Angreb paa den svenske Escadre, der under Wachtmeister laa i Calmar, vilde ikke lykkes. Svenskerne lode sig ikke lokke ud, og det viste sig umuligt at komme ind til dem. Medens Juel nu vedblev 6. Sept. at forurolige Sverrigs Kyster, overførte Tromp den 6. September Kongen til Rügen. Øen blev hurtigt taget i Besiddelse og en Besætning efterladt, men denne blev senere i Løbet af Vinteren overrumplet og tilintetgjort. Om Efteraaret gik Hollænderne hjem, og, da nu den hollandske Regjering ivrig ønskede Fred med Frankrig, holdt den sig i den følgende Tid udenfor Krigen inellem Danmark og Sverrig, der jo var Frankrigs Allierede. ✕

1678 Om Foraaret 1678 skete der en vigtig Forandring i Commandoen af den danske Flaade. Man havde allerede længe været utilfreds med Generaladmiral Tromp. Hans personlige ubehagelige og hovmodige Charakteer og over-

drevne Fordringsfuldhed gjorde ham ilde lidt af de Danske, især da han altid var tilbøielig til at foretrække sine egne Landsmænd paa de Danskes Bekostning, hvad der ikke var uden Betydning, da det let kunde medføre en Mangel paa den rette Samvirken imellem de forskjellige Dele af Flaaden. Dertil kom, at han, skjøndt dansk General-admiral, dog bestandig betragtede sig først og fremmest som hollandsk Undersaat og derfor nu, da Holland trak sig ud af Krigen, tabte Interessen for denne. Og, selv om man for to Aar siden havde anset det for nødvendigt at indkalde ham, saa kunde han i ethvert Fald undværes nu, da den svenske Flaade var ødelagt, og det endelig var blevet tydeligt, at Niels Juel var Commandoen fuldstændig voxen. Tromps Fordringer bleve efterhaanden saa store, og Forholdet i det Hele saa spændt, at Kongen afskedigede ham, og i Slutningen af Mai heiste Niels Juel sit Flag som Øverstcommanderende for Flaaden, der nu var bragt op til 31 Linieskibe. Men han havde ikke mere nogen jævnbyrdig Fjende at bekæmpe; den svenske Escadre i Calmar lod sig uagtet gjentagne Forsøg endnu ikke lokke ud, og Juel maatte derfor atter dette Aar indskrænke sig til at gjøre mere eller mindre ødelæggende Landgange paa de svenske Kyster.

Landkrigen var igjen ført over i Skaane, men der udrettedes Intet. I September Maaned overførtes da et Troppcorps under Lövenhjem til Rügen, der erobredes. Kort efter maatte de sidste af Svenskernes faste Puncter i Tydskland overgive sig til Churfyrsten, og saaledes vare Sverrigs tyske Besiddelser fuldstændig i de Allieredes Hænder.

Men imidlertid havde alle de andre Stater sluttet Fred med Frankrig, og Ludvig XIV stillede som Betingelse for Freden med Danmark og Churfyrsten, at de skulde tilbagegive Sverrig alle de erobrede Provindser. Paa denne Fordring vilde de naturligviis ikke gaae ind, men besluttede at fortsætte Krigen.

1679 En fransk Flaade kunde da ventes til Østersøen, og der gjordes derfor store Anstrengelser for at bringe den danske Flaade op til den størst mulige Styrke. Under Niels Juels Commando samledes da i Sommerens Lob en Flaade paa 35 Linieskibe og Fregatter, men Franskmændene udebleve, saa Virkekredsen var kun ringe.

Endelig, engang i Juni Maaned, lykkedes det, ved at fjerne sig med Hovedflaaden og kun efterlade en mindre Escadre, at faae Wachtmeister til at løbe ud fra Calmar; men, saasnart Flaaden nærmede sig, flygtede han tilbage, dog med Tabet af et Linieskib. Endnu engang, den 20de Juli, viste Fjenden sig, men forfulgtes af Viceadmiral Span ind til Calmar. Her kom et svensk Linieskib »Nyckelen« paa Grund. Det blev understøttet af Landbatterierne og af nogle af Skibene i Havnen, men sprang efter 3 Timers tappert Forsvar i Luften.

Dette var Flaadens sidste Bedrift i denne Krig, og i September blev den oplagt.

En Vaabenstilstand var nemlig sluttet i August. Churfyrsten af Brandenburg var allerede bleven tvungen til at gaae ind paa de af Ludvig XIV stillede Betingelser. Danmark blev da ogsaa nødt til at give efter, og Freden 13. Aug. sluttedes med Frankrig i Fontainebleau (13. August), med 6. Sept. Sverrig i Lund (6. Septbr.). Alt det Erobrede blev givet tilbage.

Den skaanske Krig falder netop i den Periode, da alle Mariner undergik en saa stærk Udvikling, at den allerede af den Grund maatte være af stor Betydning for den danske Marine, og denne Betydning forøgedes naturligviis end mere ved den glimrende Rolle, Flaaden havde spillet. Sjælen i disse Bedrifter var Niels Juel, og det var ogsaa ham, der indtil sin Død vedblev at staae i Spidsen for Flaadens Udvikling.

Niels Juel var født 1629 i Norge, men af danske Forældre; han kom i en ung Alder i Kongens Tjeneste

som Page, reiste derpaa udenlands, hvor han følte sig tiltrukken af Søvæsenet og gik i hollandsk Tjeneste. Her deeltog han under Datidens berømteste Admiraler i flere af de store Søslag imod Englænderne og indlagde sig saa godt et Navn, at han efter sin Hjemkomst i 1657 blev udnævnt til Holmens Admiral, og det var for en stor Deel hans Energi og Activitet, det skyldtes, at vi i den kort efter udbrydende Krig vare istand til at møde Fjenden paa Søen med en betydelig og nogenlunde vel udrustet Flaade. Ikke mindre Fortjeneste indlagde han sig ved Uddannelsen af Personnellet. Selv var han i Besiddelse af alle de Egenskaber, der fordres af den Commanderende for en Flaade, idet han forenede Sømandskab og Tapperhed med Besindighed og Ro og en djærv, retsindig Charakter. Belært af, hvad han havde seet, da han var i hollandsk Tjeneste, forsømte han heller ikke nogen Leilighed til at lade sin Flaade nyde Godt af Tidens Resultater, saavel med Hensyn til Organisationen som Taktiken, ligesom han ogsaa selv, da han fik Leilighed dertil, viste sig at være paa Højden af sin Tids Krigskunst. Som de fleste fremragende Mænd vidste han ogsaa at fremkalde Dygtigheden hos sine Omgivelser og at benytte den paa bedste Maade, hvor den fandtes. Hverken før eller siden har nogen anden enkelt Mand havt en saadan Betydning for vor Marine som Niels Juel, og, understøttet af Mænd som Brødrene Rodstehn, Chr. Bjelke, Span, Floris Carstensen, Andr. Dreyer, Frederik Gjedde o. A., viste han ikke alene Nationen, men hele Europa, at den danske Sømagt kunde staae paa sine egne Been og ikke behøvede at gaae i Ledebaand af Hollændere eller Andre. Den hollandske Marine stod dengang paa sit høieste Punct og var den Skole, hvori baade Niels Juel og flere af hans Undergivne havde uddannet sig. Der er heller ingen Tvivl om, at han nærede den største Agtelse for Hollændernes Dygtighed, men det var ham imod at arbeide sammen med dem paa Grund af deres lunkne og dog overmodige Op-

træden. Saalænge Hollænderne vare ved Flaaden, var Forholdet derfor aldrig godt.

Grunden til den danske Flaades store Overlegenhed over den svenske i denne Krig maa ikke søges i Materiellet, thi foruden at de svenske Flaader for det Meste vare talrigere end de danske, vare deres Skibe ogsaa i det Hele større og stærkere end de tilsvarende danske. Grunden var ligefrem overlegen Dygtighed paa dansk Side, navnlig med Hensyn til Overcommandoen. Ikke alene satte den svenske Regjering tre Gange aldeles usøkyndige Mænd i Spidsen for Flaaden, den ene endog en civil Mand; men ogsaa adskillige af Skibscheferne kjendte Lidet eller Intet til Søvæsenet. De udmærket dygtige Mænd som Ugglå, Wachtmeister o. A., kunde ikke bøde paa dette uheldige Forhold.

For at give et Begreb om Størrelsen og Styrken af de Skibe, der anvendtes i denne Periode, skal her gives nogle Exempler. (See Side 33.)

Et Blik paa denne Tabel viser, hvor ueensartet Armeringen endnu er, idet der i hvert Skib findes en Mængde forskjellige Kalibre, endog paa samme Batteri. De svære Kanoner, som 36-pundige og 24-pundige, ere kun tilstede i ringe Antal, og en stor Deel ere ganske smaa. Det sees endvidere, hvor overordentlig svage de mindste Linieskibe og Fregatterne vare. I det Hele fandtes i Forhold til Skibenes Størrelse et meget betydeligt Antal Kanoner og en stor Besætning, saa at Skibene have afgivet meget daarlig Plads til Mandskab, Proviant og Gods.

I 1679 bestod den dansk-norske Flaade af 107 Krigsskibe med 3400 Kanoner, hvoraf 17 Defensionsskibe med 12—60 Kanoner.

Niels Juel vedblev til sin Død i 1697 at staae i Spidsen for Marinen, og under hans Bestyrelse foretoges vigtige Forbedringer. Administrationen ordnedes bedre. De faste Cadrer forøgedes noget; vel vare de endnu kun meget smaa, men fra denne Tid kan man dog sige, at

Lgd.		Lag	36 $\overline{H}$	30 $\overline{H}$	24 $\overline{H}$	18 $\overline{H}$	12 $\overline{H}$	8 $\overline{H}$	6 $\overline{H}$	4 $\overline{H}$	3-1 $\overline{H}$	Sum	Besætning
Fod 170	St. Kronan (svensk)	{ 1 2 3 4	12	16	4 36	2		36		20		126	840 Mand
160	Christian V (dansk)	{ 1 2 3 4			14	12 12	12		20		16	86	670 -
150	Svärdet (svensk)	{ 1 2 3	12	4	14			26 4 20			6	86	
125	Charlotte Amalia (dansk)	{ 1 2 3			10	12		20		16	6	64	450 -
140	Venus (svensk)	{ 1 2 3			12	14		24		6	6	62	408 -
	Delmenhorst (dansk)	{ 1 2 3			6		14			16	8	44	
	Spes (svensk)	{ 1 2 3					6	16		20	4	46	
Freg.	Havfruen (dansk)	{ 1 2							18		8	26	108 -
	Jägaren (svensk)	{ 1 2								18	8	26	

der eksisterer en Søetat. For at skaffe en fast og sikker Tilgang til Officeerscorpset var man begyndt at antage Officeerslæringer, der forevrigt, naar man ikke kunde skaffe dem Beskjæftigelse hjemme paa Flaaden, sendtes ud paa egen Haand for at uddanne sig. Af denne Institution opstod Søcadetcorpset, der oprettedes 1701.

Værftet udvidedes, og Anlægget af Nyholm begyndte, saaledes at det første der byggede Skib („Dannebrog“, 92 K.) sattes i Vandet 1692. I Skibbyggeriet skete væsentlige Fremskridt, efter at Olaus Jüdicher i 1692 var bleven Eqvipage- og Fabrikmester. Fra denne Tid byggedes og anvendtes Skibene udelukkende til Orlogsbrug, da der efterhaanden stilledes saa store Fordringer, at man ikke længere kunde omdanne Handelsskibe. Defensions-skibene maatte ifølge en Tractat med Holland afskaffes i 1701.

Ved Aarhundredets Slutning bestod Flaaden af 33 Linieskibe, 9 Fregatter og 33 mindre Fartøier. Af Linieskibene førte de to største 100—110 Kan., de to mindste 44—48 Kan. Et førte 36-pundige, men de fleste 18-pundige og nogle endog kun 12-pundige paa underste Batteri. Fregatterne førte 20—40 Stkr. 4—8-pundige Kanoner.)

2^{det} Afsnit.

1700—1817.

#

Krigen 1700.

Allerede i Slutningen af 1699 indgik Kong Frederik IV en Alliance med Rusland og Polen-Sachsen for at foretage et fælles Angreb paa Sverrig. Desuden var Danmark allieret med Churfyrsten af Brandenburg. Da tillige den holsteen-gottorpske Hertug Frederik IV (som var Svoger til den svenske Konge Carl XII) viste sit fjendtlige Sindelag paa forskjellige Maader, navnlig ved, tværtimod et i 1689 indgaaet Forlig, at anlægge endeel Skandsøer o. desl., besluttedes det, at Danmark først skulde tvinge Hertugen til Eftergivenhed, hvorefter da et fælles Angreb skulde foretages paa Sverrig, foreløbig denne Stats Besiddelser i Nordtydskland. De europæiske Vestmagter, navnlig England og Holland, som jo paa dette Tidspunkt havde fælles Fyrste, Vilhelm III, søgte forgjæves at mægle i Striden for ikke under den daværende politiske Situation i Europa (hvor den spanske Arvefølgekrig stod for Døren) at være nødte til at have deres Opmærksomhed henvendt paa Forholdene i Norden.

I Foraaret 1700 rykkede Kong Frederik IV ind i 1700 Hertugdømmerne og havde i Begyndelsen god Fremgang,

men maatte snart trække sig tilbage for svenske, holsteenske og andre tyske Tropper. Imidlertid var ogsaa den danske Flaade kommen i Søen 21 Linieskibe. Commandoen førtes af Grev U. C. Gyldenløve (født 1678). Denne unge Mand, som senere indlagde sig saa store Fortjenester af Marinen, var paa Grund af sin høie Byrd allerede i 1697, ikke længe efter Niels Juels Død, udnævnt til Generaladmirallieutenant og var saaledes nu Flaadens første Flagmand; men paa Grund af hans store Ungdom (22 Aar) var man bleven betænkelig ved at betro ham Commandoen over Flaaden. Da Krigen nærmede sig, var derfor Baron Jens Juel bleven udnævnt til Generaladmiral. Jens Juel var vel egentlig ikke Sømand, men han havde i den skaanske Krig lige fra Slaget i Kjøgebugt bestandig fulgt sin Broder og ved alle Leiligheder staaet ham bi, og var desuden paa Grund af sin Embedsstilling nøie inde i Marinens Anliggenheder. Men Juel døde, forinden Flaaden kom i Søen, og Commandoen gik da over til Gyldenløve, som dog fik nogle Raadgivere.

Den svenske Flaade, som ved Slutningen af den skaanske Krig var i en maadelig Forfatning, havde i de senere forløbne Aar udviklet sig overordentlig under Generaladmiral Hans Wachtmeisters udmærkede Ledelse. Det havde allerede i de tidligere Krige viist sig, hvor høist ubekvemt det var at have en saa afsidesliggende Flaadestation som Stockholm; men først, efter at Sverrig var kommet i varig Besiddelse af de skaanske Provindser og var kommet til Ro efter den skaanske Krig, kunde den svenske Regjering tænke paa at tilveiebringe en bedre Station. Man havde derfor i 1680 og følgende Aar anlagt Carlskrona, der baade ved sin Beliggenhed og ved de locale Forhold afgav en fortrinlig Station for Flaaden.

Det var nu Gyldenløves Opgave at forhindre den svenske Flaade i at komme tilsøes fra Carlskrona foruden at forebygge Troppettransporter imellem Sverrig og Holsteen, og han opholdt sig altsaa i Østersøen, men maatte snart

søge tilbage til Sundet. En forenet engelsk-hollandsk Flaade var nemlig afsendt til vore Farvande for at fremtvinge Freden. Gyldenløve blev forstærket med 8 Linieskibe og lagde sig Syd for Kronborg for at iagttage den fremmede Flaade.

Den 26. Juni ankrede den combinerede Flaade under 26. Juni
 R Rooke og Allemonde, tilsammen 23 Linieskibe, N. for Kronborg. Gyldenløve negtede dem Passage; men paa Efterretning om, at Svenskerne vare underveis fra Carlskrona, lagde han sig ned ved Nordenden af Kongedybet for at spærre Veien for den fjendtlige Flaade og dække Kjøbenhavn. Den 13. Juli udførte imidlertid Wachtmeister 13. Juli efter Kongens Befaling det uventede Vovestykke at passere igjennem Flinterenden med hele sin Flaade paa 38 Linieskibe foruden Fregatter og mindre Skibe og slap lykkelig igjennem; thi vel kom 4 Linieskibe paa Grund og kunde saaledes ikke være Wachtmeister til Nytte, men de bleve dog bragte tilbage til Carlskrona. Gyldenløve var altsaa nu ikke istand til at forhindre Flaadernes Forening, men havde ligeoverfor en Styrke af henved 60 Linieskibe ikke andet Valg end at lægge sig ind paa Inderrheden og træffe Anstalter til dennes Forsvar. Han kunde altsaa hverken forhindre et, forøvrigt svagt og uvirksomt, Bombardement paa Kjøbenhavn fra Søsiden, eller at Carl XII den 4. Aug. 4. Aug. uden alvorlig Modstand gjorde Landgang ved Humlebæk og derfra rykkede imod Kjøbenhavn.

Sjælland var blottet for Tropper, da man havde stolet paa Flaaden, og Kjøbenhavn var aldeles ikke i Forsvarsstand. Vel beredte man sig af alle Kræfter og i god Stemning til at modtage et Angreb; men under disse Omstændigheder maatte Kongen indlade sig paa Fredsunderhandlinger, som førte til Freden i Travendal den 18. August. 18. Aug.

Den store nordiske Krig 1709—20.

1709 Allerede i 1709 udbrod Krigen igjen. Efter Slaget ved Pultava, hvor Carl XII var standset paa sin seierrige Bane og havde seet sig nødsaget til at flygte til Tyrkiet, ansaae Frederik IV Leiligheden for gunstig til at gjenvinde de gamle danske Provindser i Sverrig, og, tilskyndet af sine Allierede, Rusland og Polen-Sachsen, erklærede 28. Oct. han Krigen den 28. October 1709.

Allerede i November overførte Gyldenløve den danske Hær under Reventlow til Skaane, der var aldeles blottet for Tropper. Flaaden oplagdes snart igjen, og Hæren foretog sig Intet videre før i Begyndelsen af det 1710 næste Aar 1710, da den brød op med det Formaal at trænge frem til Carlskrona for at tilintetgjøre dette Anlæg og bemægtige sig den svenske Flaade. Paa Grund af Omstændighederne vendte Hæren imidlertid tilbage uden 10. Marts at have naaet sit Maal. Den 10. Marts blev den slaaget ved Helsingborg af en svensk Bondehær under Grev Magnus Steenbock og blev derefter fort tilbage til Sjælland.

Flaaden kom i Løbet af Sommeren i Søen under Gyldenløve; men, da Svenskerne foreløbig ikke kom ud, forefaldt ingen Begivenheder af Betydning forend i September Maaned Flaaden blev nemlig da beordret til Danzig for derfra at overføre russiske Tropper, men blev under en Storm adspjlettet og led endeel Skade, hvorefter den vendte tilbage til Kjøgebugt, navnlig paa Grund af den i flere Henseender meget mangelfulde Udrustning. Den bestod da af 26 Linieskibe foruden mindre Skibe, hvortil kom et betydeligt Antal Transportskibe. Imedens Flaaden laa her, kom den svenske Flaade ud under 4. Oct. Wachtmeister, og den 4. October kom den i en Styrke af 21 Linieskibe op imod den danske Flaade for en frisk

S O Vind. Gyldenløve gik da under Seil og stræbte at krydse sig op imod Fjenden, der var dreiet til Vinden N O over; men, da Vendingerne paa Grund af den stive Kuling maatte foretages for Vinden, avancerede Flaaden kun smaat.

Det kom derfor heller ikke til nogen almindelig Kamp; men dog lede vi et Tab, idet Linieskibet »Dannebrog«, Commandeur Iver Tønnesen Hvitfeldt, som var det eneste Skib, der kom til Skydning med Fjenden og altsaa maa have været til Luvart af den øvrige Flaade, efter en Times Kamp sprang i Luften med hele sin Besætning. Forøvrigt kunde der, paa Grund af den stive Kuling, Intet foretages, hverken denne eller den følgende Dag. Dog bemægtigede Svenskerne sig nogle danske Transportskibe, der kom seilende fra Danzig. To svenske Skibe kom paa Grund og bleve, da de ikke kunde reddes, opbrændte af Wachtmeister. Da Veiret den 7. bedagede sig, lettede Wachtmeister og krydsede ud efter, da han under de forhaandenværende Forhold ikke kunde haabe at udrette Noget imod den danske Flaade. Gyldenløve stræbte at naae ham hele Dagen og den følgende Nat, men maatte opgive Forsøget, da Wachtmeister var kommen Falsterbo forover og kunde styre hjem efter til Carlskrona. ✓

I det følgende Aar 1711 førtes Landkrigen over til 1711 de svensk-tydske Besiddelser, hvor Wismar og Stralsund beleiredes. For at forhindre Transporter fra Sverrig, var den danske Flaade i Søen. Svenskerne havde i dette Aar en Fjende af en egen Art at kæmpe imod, idet en pestagtig Sygdom, der var udbredt baade over Danmark og Sverrig, navnlig rasede stærkt i Carlskrona og derved lagde Hindringer i Veien for Flaadens Equipering. Da den svenske Flaade endnu ikke i September havde viist sig, var der derfor Anledning til at troe, at den slet ikke vilde komme ud, og den danske Flaade gik hjem. Heraf benyttede den utrættelige Wachtmeister sig til i Hast at bringe Undsætning fra Sverrig til de beleirede Stæder, og,

inden Gyldenløve kunde komme ud, vare Svenskerne atter hjemme i Carlskrona. †

1712 Heller ikke det næste Aar, 1712, forefaldt der Begivenheder af Betydning før langt hen paa Aaret, naar undtages en, for os uheldig, Træfning imellem den svenske og den danske Kattegats-Escadre.

Da Landkrigen vedblev at dreie sig om Besiddelsen af de faste Puncter i Tydskland, var det af Vigtighed at gjøre sig til Herre over Farvandet imellem Stralsund og Rügen, da det ellers ikke var muligt at give Indeslutningen af denne Fæstning den fornødne Kraft.

Til den Ende sendtes Viceadmiral Sehested herved med en Escadre af flodgaaende, dertil særlig indrettede Fartøier og ankom i de sidste Dage af Juli. Farvandet var besat af svenske Fartøier under den tappre Commandeur Henck, som først den 17. August efter adskillige hidsige Fegtninger blev tvungen til at trække sig bort. Den danske Escadre forblev nu ved Pommerns Kyst til ind i det følgende Aar, da Beleiringen af Stralsund paa Grund af Krigens Gang blev mindre virksom. Den forlod da Farvandet, og vi træffe det derfor ogsaa senere paany besat af Svenskerne.

Imidlertid var det lykkedes Steenbock i Sverrig at samle en Hær. For at faae denne overført uden at blive angreben af den danske Flaade gik Wachtmeister i Begyndelsen af September i Søen med 24—25 Linieskibe. Han traf Gyldenløve under Bornholm med 16 Linieskibe; men, da denne ikke vilde inlade sig i Kamp med den overlegne Fjende, trak han sig tilbage til Sundet og indtog en fast Stilling i Drogden i den Tanke, at Fjenden mulig havde til Hensigt at prøve et Angreb paa Kjøbenhavn.

Men dette var slet ikke Wachtmeisters Hensigt. Han var en altfor klog Mand til at inlade sig paa et saa voveligt Foretagende, og, da han derfor efter et Par Dages Forløb saae, at Gyldenløve ikke gjorde Mine til at komme ud, vendte han om, indskibede paa forskjellige Steder af

den skaanske Kyst Steenbock med 10000 Mand, overførte dem til Rügen og begyndte Landsætningen ved Wittow paa Nordsiden af Øen. Men nu var Gyldenløve bleven forstærket til 23 Linieskibe og gik under Seil for at søge Fjenden. Den 28. September mødtes de to Flaader imellem 28-30. Møen og Rügen og manøvrerede i 3 Dage imod hinanden Sept. uden at det imellem Flaadernes Linie kom til Andet end en ubetydelig Kamp imellem enkelte Skibe. Wachtmeister bestræbte sig nemlig kun for at trække den danske Flaade bort fra Transportskibene, der endnu laae under Land, og Gyldenløve, der endnu var lidt underlegen, ønskede heller ikke nogen afgjørende Kamp.

Men det Vigtigste opnaaedes alligevel. Vinden var fra Begyndelsen N V, og Gyldenløve til Luvart; da nu Vinden den 29. gik om til S V, og den danske Flaade passede at holde Luven, kom den imellem Kysten og den svenske Flaade, som altsaa ikke kunde forhindre Gyldenløve i at angribe de svenske Transportskibe. Han deta- cherede nogle Fregatter og mindre Skibe ind imod dem. En Deel af dem reddede sig ud til den svenske Flaade, men Resten blev ødelagt. Den følgende Dag trak Gyldenløve sig efter udført Hverv op til Kjøgebugt, og Wachtmeister gik tilbage til Carlskrona, thi paa et Sted, hvor den danske Flaade havde saa mange Fordele, vilde han ikke angribe.

Da Steenbock ved Transportflaadens Ødelæggelse var aldeles afskaaren fra Forbindelse med Sverrig, gik han over til Pommern og tog Veien vesterpaa igjennem Mecklenburg. De Allierede fulgte efter; men, da det lykkedes ham at beseire dem ved Gadebusch den 20. December, standsede 20. Dec. Forfølgelsen foreløbig, hvorefter han trak sig op i Holsteen og kastede sig ind i den stærke Fæstning Tønningen. Den danske Hær fulgte efter og begyndte en Beleiring; men først i Mai Maaned det følgende Aar (1713) maatte han efter et tappert Forsvar overgive sig. Beleiringen af Stralsund var imidlertid halvveis hævet, og, da det paany

lykkedes Wachtmeister at overføre Undsætning, blev den foreløbig opgivet.

- 1713 Forøvrig forefaldt hverken dette eller det følgende
 1714 Aar nogen Begivenhed af Betydning, hverken tillands eller tilvands.

Uagtet der hidtil kun sjældnere har været Leilighed til at omtale det, maa det ikke glemmes, at der bestandig foruden Hovedflaaden, der opererede i Østersøen, opholdt sig en anden Escadre i Kattegattet. Svenskerne havde nu her en Orlogshavn ved Göteborg, og fra denne By udrustedes ogsaa endeel Kapere. Kattegats-Escadren i Forbindelse med »den norske Sø-Armatur« (et localt norsk Kystforsvar af mindre Fartøier) maatte da idelig være i Activitet for at holde Søen reen for fjendtlige Krydsere, convoiere og beskytte Handelsskibene og holde den nødvendige Forbindelse med Norge vedlige. Her havde i disse Aar Lieutenant Peder Jansen Wessel særlig henvendt Opmærksomheden paa sig ved sin utrættelige Aarvaagenhed og Kjækhed, idet han først med Snauen »Ormen« og senere med den lille Fregat »Løvendahls Galei«, der førte 20 Kanoner (hvoraf de sværeste vare 8-pundige), tilføiede Fjenden saamegen Skade, som det var ham muligt at overkomme. Han anvendtes ogsaa ved forskjellige Leiligheder ved Hovedflaaden, hvor han gjorde overordentlig god Tjeneste som Krydser og erhvervede sig en mægtig Beskytter i Gyldenløve. Saaledes var han med ved Transportflaadens Ødelæggelse under Rügen. I 1714 blev han udnævnt til Capitain.

Endelig, i Slutningen af 1714, ankom Carl XII, efter sin eventyrlige Reise fra Tyrkiet, til Stralsund, og dette gav Stødet til en kraftigere Krigsforelse. Krigen førtes atter ned i Pommern, Beleiringen af Stralsund begyndte igjen, og Frederik IV paatog sig at understøtte Operationerne fra Søsiden.

- 1715 I Begyndelsen af 1715 forlod en svensk Escadre Carlskrona. Den bestod af 4 Linieskibe og 2 Fregatter

(313 Kanoner) og anførtes af Schoutbynacht Wachtmeister. Dens Formaal var at forurolige de danske Øer, og den naaede virkelig ogsaa at brandskatte Femern, foruden at den havde erobret en dansk Fregat. Den 17. April gik Schoutbynacht Gabel i Søen med 8 Linieskibe og 3 Fregatter (498 Kanoner)*) for at opsøge ham.

Den 22. April, da Gabel laa S O for Femern, bragte 22. Apr. Wessel, der med »Løvendahls Gallei« hørte til Escadren og gjorde Tjeneste som Krydser, ham Underretning om, at Fjenden befandt sig N O for Øen, hvor han ventede at samles med nogle Skibe fra Göteborg. Men stille Veir forhindrede Escadrerne i at mødes, og først den 24. om Morgenen fik de hinanden i Sigte, Svenskerne c. 3 Mil N for de Danske. I Stille bugserede Gabel sig frem i Løbet af Formiddagen, men nogle Blaf af forskjellige Vinde begunstigede ham, saaledes at, da Escadren opad Eftermiddagen dreiede op for hinanden med Bagbords Halse for nordlig Vind, var Gabel kommen til Luvart.

Kampen begyndte da imellem Femern og Rødsand. Striden blev heftig, og der kæmpedes med stor Tapperhed paa begge Sider. Det danske Flagskib blev endog nødt til en Tid at trække sig ud af Linien. Wachtmeister

*) Dansk Escadre.		Svensk Escadre.	
Orl.-Sk. Prinds Christian (Flagskib)	66 Kan.	Orl.-Sk. Prindsesse Hedvig Sophie (Flagskib)	75 Kan.
— Fyen	52 -	— Nordstjernen . .	76 -
— Prinds Carl . .	50 -	— Södermanland .	56 -
— Prinds Vilhelm.	50 -	— Göteborg	50 -
— Delmenhorst . .	50 -	Freg. Hvita Örn . . .	30 -
— Island	50 -	- Falken	26 -
— Nellebladet . . .	50 -		
— Lolland	50 -		313 Kan.
Freg. Høyenhald . . .	30 -		
- Raac	20 -		
- Løvendahls Galei	20 -		

498 Kan.

498

søgte da ved at vende igjennem Vinden at bryde igjennem vor Linie, men det lykkedes ham ikke; den danske Linie sluttede sammen og vendte ligeledes. Henad Aften maatte den svenske Escadre, der var ilde tilredt, holde af. Den blev foreløbig forfulgt af de danske Skibe. Da Mørket faldt paa, gik begge Escadrer til Ankers, den danske naturligvis østligst. Om Natten, da Vinden havde trukket sig østligere, forsøgte Wachtmeister at undkomme igjennem Store Bælt; men, da Vinden dog endnu var for skral, til at den kunde klare Langeland fra sig, og da han tilmed blev iagttaget af de danske Krydsere, navnlig Wessel paa »Løvendahls Gallei«, kunde han ikke godt vende uden at komme den danske Escadre for nær og maatte da beslutte sig til at holde af og søge at bjerge sig paa anden Maade. Han holdt da af og landsatte sine Skibe ved Bülck. Her begyndte han at ødelægge Skibene, for at de ikke skulde falde i vore Hænder. Men Wessel havde stadig iagttaget ham og fulgt efter; han gik nu ombord til Wachtmeister og truede ham i Gabels Navn med, at, dersom Skibene bleve ødelagte, vilde der ikke blive givet Fangerne Pardon, hvilken Trusel havde særlig Betydning ved, at der jo stod danske Tropper i Holsteen, i hvis Hænder den svenske Besætning altsaa let vilde falde, hvis de søgte at redde sig over Land.

Wachtmeister overgav sig da til Wessel, som om Morgenen førte ham ombord til Gabel, der imidlertid var lettet og havde nærmet sig.

Det lykkedes Gabel at faae de 3 af Linieskibene og begge Fregatterne af Grunden, hvilke altsaa vare Kampens Bytte. Denne Affaire endte saaledes som en afgjort Seir for os, men Svenskerne havde kæmpet paa den hæderligste Maade ligeoverfor den store Overmagt.

Gabel gik nu til Kjøbenhavn for at faae sine Skibe reparerede og forenede sig senere, i Juli Maaned, med Hovedflaaden. Dennes Virksomhed har hidtil ikke været omtalt, men den var ligeledes i April gaaet i Søen under

Commando af Admiral Raben. Da den svenske Hovedflaade ikke havde viist sig, havde der imidlertid ikke været Leilighed til noget Sammenstød, men i den Tid havde vi altsaa været Herre i Østersøen. Da der nu igjen skulde gjøres Alvor af Rügens og Stralsunds Erobring, havde Raben, da Gabel stødte til ham, netop escorteret Vice-Admiral Sehested med hans Escadre af fladgaaende Skibe ned til Nydyb. Det maa nemlig erindres, at disse Fartøier, der vare byggede og indrettede med det særlige Formaal at gjøre Tjeneste i snevre, flakke Farvande, naturligviis stode langt tilbage som Sø- og Seilskibe. Flere af dem kunde ikke engang, naar de gik over Søen, føre deres Kanoner i Batteri, men maatte lægge dem i Lasten. Baade af den ene og den anden Grund maatte de altsaa escorteres og hjælpes til deres Bestemmelsessted af andre Krigsskibe.

Raben og Sehested laae altsaa til Ankers udenfor Nydyb, da man den 19. Juli fik den svenske Flaade isigte, kommende østerfra. Denne førtes af Admiral Claes Sparre og talte 21 Linieskibe. Da Raben ikkun havde 16, kunde han ikke inlade sig i Slag, men maatte overlade Sehested til sig selv og søge at dække de danske Øer. Han trak sig derfor Nord paa, og, da Svenskernes Hovedhensigt var at faae Leilighed til at overføre Tropper og Krigsfornødenheder, kom det heller ikke til nogen Kamp.

Medens nu altsaa Svenskerne kunde foretage deres Transporter, var Sehested i en meget farlig Stilling. Hans Styrke bestod af 13 Skibe og Pramme med 230 Kanoner, foruden 12 Smaafartøier. Han havde sit Flag paa Linieskibet »Ditmarsken«, der førte 46 Kanoner (24-pundige paa underste Batteri), men kun laa 11 Fod i Vandet og altsaa kun var en Stykpram i større Stiil. Den svenske Escadre, der laa indenfor, bestod af 7 »stralsundske« Fregatter (en Slags Skytskibe) med 150 Kanoner og nogle Smaafartøier under Commando af Capitain Christophers

(Ankarkrona); men foruden dem havde Sehested at kæmpe imod endeel Skandser paa Land, under Carl XII's egen Commando, og imod 5 Linieskibe, der vare detacherede fra Hovedflaaden. Han trak sig da med sine fladbundede Skibe ind paa Grundene om Usedom og Rudø, hvor de store fjendtlige Skibe ikke kunde naae ham, og besvarede Ilden saa kraftig til alle Sider, at flere Angreb mislykkedes. Da endelig Preusserne, der havde sluttet sig til

31. Juli de Allierede, den 31. Juli erobrede Usedom, blev hans Stilling bedre, da han derved fik et Støttepunct og fri Forbindelse med Land.

Imidlertid havde Raben holdt gaaende imellem Rügen og Sundet, og da han var bleven forstærket med 5 Linieskibe, gik han sønderpaa for at søge Fjenden. Hans Flaade talte da 21 Linieskibe med c. 1300 Kanoner. Raben havde sit Flag paa »Elephanten« (90 Kanoner), Avantgarden førtes af Vice-Admiral Jost Juel, Arrièregarden af Vice-Admiral Trojel. Den svenske Flaade var da 20 Linieskibe stærk, ligeledes med c. 1300 Kanoner. Flaaderne vare altsaa lige stærke.

8. Aug. Den 8. August om Morgenen passerede Raben tæt om Wittmund, staaende rumskjøds ~~S~~ hen for en frisk NV Vind. Da Sparre, der laa til Ankers udenfor Prorer Vig, fik Efterretning herom, lettede han og dannede Linie rumskjøds østerover for at give de førømtalte 5 Linieskibe, der laae sydligere, Tid til at komme op. Om Middagen havde han sin Flaade samlet i Slagorden med Bagbords Halse. Da Klokken var imellem 1 og 2, vare Flaaderne paa Skudvidde, den danske selvfølgelig til Luvart. Raben dreiede da til i Slaglinie over samme Boug som Fjenden og aabnede Ilden, dog paa temmelig lang Afstand. Kampen blev snart almindelig over hele Linien, og Skydningen fortsattes ret kraftig til om Aftenen, idet Svenskerne holdt mere og mere af. Da det blev mørkt, dreiede Raben til Vinden, og Svenskerne stode østerpaa. Raben vendte da Syd over og ankrede Øst

for Rügen. Den næste Dag fik han af Wessel, der om Natten havde fulgt den fjendtlige Flaade, Efterretning om, at denne var paa Hjemveien til Carlskrona, søndenom Bornholm.

Kampen havde, som sagt, været heftig, men ikke egentlig afgjørende, forsaavidt som intet Skib var erobret, og Tabet af Døde og Saarede var omtrent lige (paa dansk Side faldt blandt Andre den dygtige Admiral Jost Juel). I Danmark regnede man det imidlertid for en Seir, og det med fuldstændig Ret, forsaavidt som Fjenden var bleven nødt til at søge hjem, medens Raben holdt Søen og havde indtaget Stationen ved Rügen. Desuden havde Svenskerne ubetinget lidt mest, idet mindst 5 Linieskibe maae antages at have været i ukampdygtig Stand. Der kunde spørges, hvorfor Raben da ikke benyttede den vundne Fordeel til at forfølge Fjenden og tilføie ham yderligere Tab. Men, endog afseet fra den Skade, han selv havde lidt, kunde han ikke fjerne sig langt, da hans Flaade i mange Henseender var mangelfuldt udrustet og forsynet. Og Hovedhensigten var naaet, idet Fjenden var fordreven, og Sehested altsaa sikkert imod Angreb fra den Kant. Da Fjenden ikke viste sig, trak Raben sig op til Kjøgebugt.

Vi vende nu tilbage til Sehested. Vel havde han, som vi have seet, faaet fri Forbindelse med Land, men han var ingenlunde Herre over Farvandet. Foruden Christophers Escadre i Nydyb var Stettinerhaffet besat af 7 andre »stralsundske« Fregatter under Unbehaven (Cronhaven). Denne maatte først fordrives, deels for at Sehested kunde have Ryggen fri under sine Operationer i Nydyb, deels for at sikre Forbindelsen med Stettin, som var af Vigtighed for Preusserne. Sehested blev nu noget forstærket, navnlig med Skytskibet »Hjælperen« paa 46 Kanoner (24-pundige paa Batteriet, 7 $\frac{1}{2}$ Fods Dybgaende). Ved at sende sine mindre Fartøier ned i Stettinerhaffet lykkedes det ham ogsaa at tvinge Unbehaven til at trække

sig op igjennem det smalle Peenesund under en stærk Ild fra de Allieredes Batterier paa Land. De to svenske Escadrer forenede sig altsaa nu i Nydyb. De forsønkede tildeels Farvandet og havde desuden Støtte i Batterier paa Rügen og paa Rudø.

Sehested arbejdede sig nu i flere Dage med Varpning og Bugsering fra sin Station Øst for Penemünde op til

24.-25. Nydyb. Den 24. September var han naaet saa vidt, at
 Sept. Fjenden begyndte at beskyde ham. Det varede flere Timer, inden han kunde faae sine Fartøier saaledes placerede, at de kunde besvare Ilden, men Kampen blev da meget heftig. Den fortsattes den følgende Dag, og endelig den 25. om Middagen var Fjendens Linie sprængt. Unbehaven trak sig med den største Deel af den svenske Escadre ind under Rudø (hvorfra han senere overførte Besætningen til Sverrig). Christophers maatte med Resten søge Tilflugt under Skandserne paa Rügen, stikke sine Skibe i Brand og flygte iland. Sehested, der havde ledet hele dette vanskelige Foretagende med overordentlig Ro, Dygtighed og Tapperhed, var altsaa nu Herre over Nydyb. Den

18. Nov. 18. November overførte han de Allieredes Hær til Rügen, og Øen blev besat. Stralsund kunde nu beleires fra alle

24. Dec. Sider, og endelig den 24. December maatte Fæstningen capitulere. Carl XII var et Par Dage i Forveien i et lille Fartøi lykkelig sluppen over til Sverrig. Wismar holdt sig endnu i nogen Tid; men, da denne Fæstning maatte overgive sig det følgende Aar, vare alle Sverrigs Besiddelser i Tydskland i de Allieredes Hænder.

For Hovedflaadens Vedkommende var der i den senere Deel af Aaret 1715 Intet forefaldet af Betydning. Gyldenløve havde igjen taget Commandoen, da Flaaden var bleven forøget med 8 engelske Linieskibe. England og Holland optraadte nemlig nu, paa Grund af Sverrigs strenge Forholdsregler imod de Neutrales Handel og af andre Grunde, som Fredsmæglere og søgte at tvinge Carl XII til Fred. Da dette ikke lykkedes, stillede England sig paa vor Side,

KYSTEN AF SVERRIG
 FRA
 FREDERIKSHALD
 TIL
 GÖTEBORG
 II°

og i de følgende Krigsaar vare jævnlig større eller mindre engelske Escadrer tilstede i vore Farvande uden dog nogensinde at komme til at optræde activt.

Der indtraadte nu et Vendepunct i Krigen, idet Krigsskuepladsen forlagdes til Norge og Kattegat, og Svenskerne begyndte at gaae angrebsviis tilværks.

Carl XII gjorde først i Begyndelsen af 1716 et Forsøg paa at gaae over Isen til Sjælland; men, da Planen paa Grund af indtrædende Tøveir maatte opgives paa Halvveien, vendte han sine Vaaben mod Norge. I Marts Maaned faldt han med 10,000 Mand ind i dette Land, der var temmelig blottet for Tropper. Han trængte heelt frem til Christiania og besatte Byen. Han mødte imidlertid saa tapper Modstand fra Fæstningen Aggershuus, navnlig efter at det var lykkedes Viceadmiral Gabel at bringe Undsætning, at han maatte trække sig tilbage, og begyndte nu at beleire Fæstningen Frederikssteen. Borgerne i selve Byen Frederikshald viste deres Patriotisme ved at brænde Byen af, for at han ikke skulde finde Dækning der. Foreløbig kunde han heller ikke foretage Angrebet med Kraft, da han manglede Beleiringsartilleri og andre Fornødenheder. Disse Ting skulde tilføres ham ad Søveien indenskjærs fra Gøteborg.

Gabel havde Commandoen i Nordsoen, og under hans Commando stod blandt Andre Tordenskjold*). Denne var sendt til Kjøbenhavn for at paaskynde Udrustningen af nogle fladgaaende Skibe, hvormed man kunde operere indenskjærs. Paa Efterretningen om, at den svenske Transportflaade var afgaaet fra Gøteborg, gik han strax under Seil med, hvad der var færdigt, nemlig foruden hans egen Fregat (»Hvide Ørn») endnu en anden Fregat eller

*) Wessel var paa Grund af sit tapre Forhold, særlig under Krigsbegivenhederne i 1715, som bekjendt bleven adlet under det ovenanførte Navn.

Skytskib, 2 svære Skytskibe (tilsammen 116 Kanoner) og 3 Galeier*).

Det var naturligviis Meningen, at Tordenskjold skulde tilføre Gabel denne Styrke; men, da han den 7. Juli om Aftenen kom til Ankers Syd for Hvaløerne, fik han af et Fartoi Underretning om, at Fjenden laa i Dynekilen, c. 2¹/₂ Miil fra Frederikshald, og navnlig i Øieblikket var ganske uforberedt paa et Angreb. Uagtet Gabel kun var et Par Miil borte, besluttede Tordenskjold strax at benytte den gunstige Leilighed. Da han altsaa henad Morgenstunden, 8. Juli den 8., havde hele sin Styrke samlet, og Vinden var gunstig, seilede han indad Fjorden.

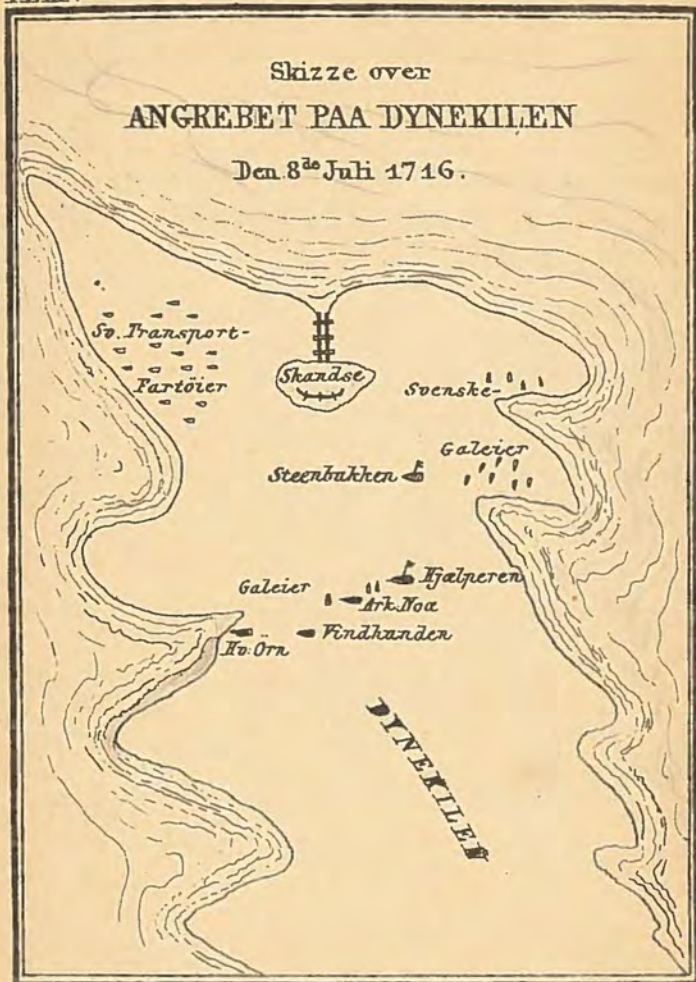
Dynekilen er en lang smal Fjord. Adgangen til den er, som næsten overalt paa den svenske Kyst i Kattegattet, vanskeliggjort ved talrige Øer og Skjær. Herinde laa altsaa den svenske Styrke under Schoutbynacht Strømstjerna. Den bestod af 1 Stykpram (»Steenbukken«) paa 24 Kanoner, en halv Snees Galeier og Halvgaleier, nogle mindre Fartøier og en Snees Transportfartøier, ladede med Krudt og andre Krigsfornødenheder. Svenskerne laae omtrent 2 Miil indenfor de yderste Skjær, og Indløbet er paa den sidste Fjerdingsvei paa sine Steder knap 200 Alen bredt. Paa en lille Holm havde Fjenden opkastet en Skandse, og Klipperne vare paa begge Sider besatte af Soldater, der dog først efterhaanden kom tilstede. Da Angrebet, som sagt, kom Fjenden aldeles uventet, lykkedes det dog Tordenskjold at slippe ind uden Tab. Han selv

---

*) Fregatten Hvide Ørn	30 Kan.	. . . . .	(Tordenskjold).
— Vindhunden	16 —	. . . . .	(Ltnt. Grib).
Stykpram Hjælperen	46 —	. . . . .	(Cptn. Lemvigh).
— Arcke Noë	24 —	. . . . .	(- de l'Etang).
	116 Kan.		
Galei Prinds Christian			(Ltnt. M. Tønder).
— Lovisa			(- C. Tønder).
— Charlotte Amalie			(- Dahl).

Skizze over
ANGREBET PAA DYNEKILEN

Den 8de Juli 1746.

gik med en af Galeierne i Forveien for at recognoscere Forholdene og traadte derefter over paa »Hjælperen«, som var det stærkeste af hans Skibe. Kl. 7¹/₂ aabnede Svenskerne Ilden, som Tordenskjold dog først med Kraft kunde besvare, da han havde faaet sine Skibe placerede og svaiede, saa at Kanonerne kunde bære.

Efter 3 Timers Kamp begyndte Svenskernes Ild omtrent Kl. 11 at sagtne. Tordenskjold arbeidede sig da med sine Skibe ind paa nærmere Hold, samtidig med at han lod M. Tønder angribe og erobre Skandsen paa den lille Ø. Efter et Par Timers yderligere fortsat Skydning strøg den svenske Stykpram Kl. 1¹/₂; de fleste af de andre svenske Fartøier satte paa Land, og der gjordes Anstalter til at sprænge dem i Luften. Men Tordenskjold vilde ikke lade sig nøie med en større eller mindre Ødelæggelse; han vilde erobre eller tilintetgjøre hele den fjendtlige Styrke.

Med en sjelden Uforfærdethed kastede han sig derfor nu, navnlig understøttet af M. Tønder og Grib, over de, for en stor Del brændende, Skibe, der ikke alene skulde forhindres i at springe i Luften, men ogsaa, om muligt, varpes af Grunden. Under alt dette blev han voldsomt beskudt af de svenske Tropper, der nu vare komne til rundt om paa Klipperne. Endelig Kl. 9 om Aftenen var han færdig, Vinden føiede sig, og, begunstiget af Mørket, kunde han uden yderligere Skade trække sig ud af Fjorden. Den største Deel af de svenske Fartøier var da erobret og Resten ødelagt.

Denne tapre Daad havde den største Betydning for Krigens Gang. Den svenske Konges Foretagender imod Frederikssteen og Norge vare derved foreløbig standse, og han gik selv tilbage til Sverrig. I Danmark forberedte man sig nemlig til en Landgang i Sverrig, efter at danske og russiske Tropper vare blevne overførte fra Mecklenburg til Sjælland, under Beskyttelse af en forenet dansk, engelsk og russisk Flaade. Forholdet blev imidler-

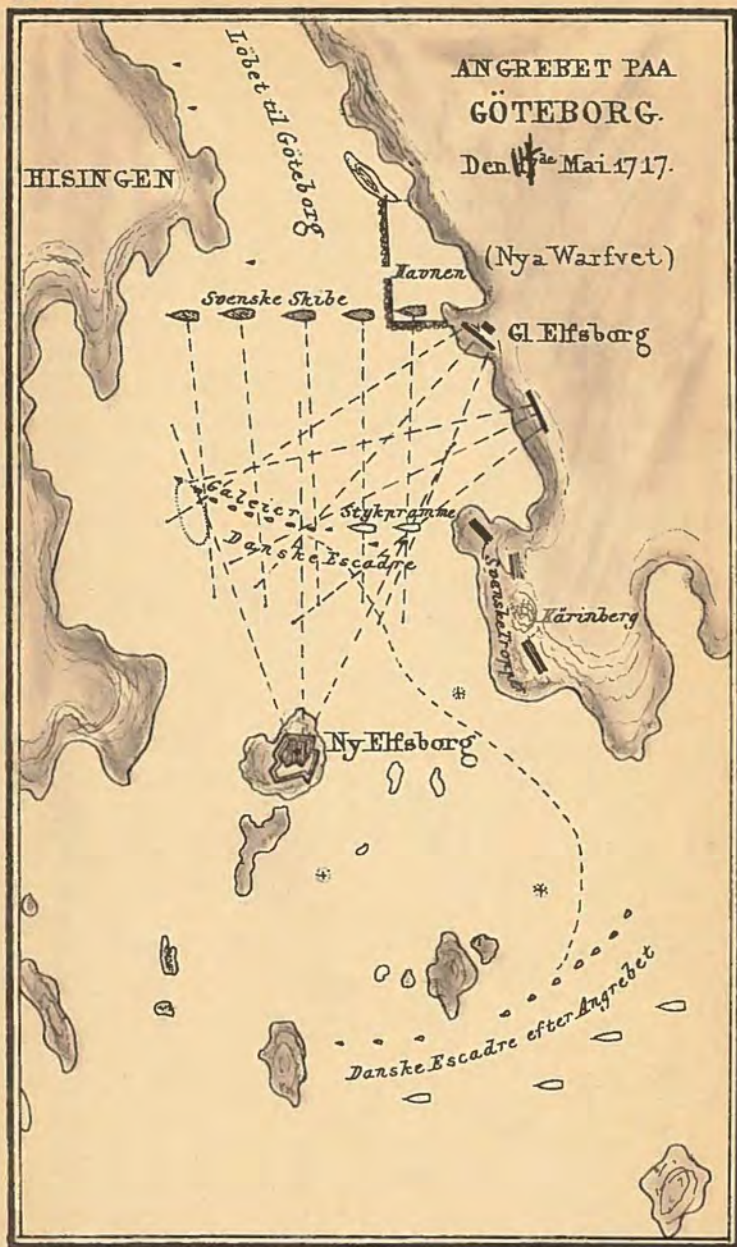
tid saa spændt imellem Czar Peter og Frederik IV, at Planen blev til Intet, og Czarens Tropper bleve atter over-skibede til Rostock. Alliancen med Rusland kan nu egentlig foreløbig betragtes som brudt, da Czaren var vunden ved svensk Indflydelse. De tyske Allierede havde heller ikke mere nogen Interesse for Krigen, efterat Sven-
 1717 skerne vare fordrevne fra Tydskland, og Carl XII begyndte at indlede Underhandlinger med de forskjellige Magter, navnlig Rusland. / ♣

I Aaret 1717 forefaldt derfor ingen videre Begivenheder tillands; Danmark maatte endog holde Tropper i Holsteen af Frygt for Russerne. Den svenske Hovedflaade kunde heller ikke vise sig i Østersøen, da den var betydelig underlegen, uagtet den engelske Escadre var seilet hjem. Desuden havde Sverrig allerede nu i de sidste Aar maattet holde Flaadestyrker i Finske Bugt af Hensyn til den opvoxende russiske Marine, og flere Kampe vare allerede forefaldne.

Derimod var den svenske Escadre i Gøteborg meget generende for Handelen, og, da Tordenskjold nu var bleven Høistcommanderende i Nordsøen og Kattegat, besluttede han derfor at forsøge at ødelægge den og Værftet ved Gøteborg. Den Styrke, han hertil kunde disponere over, nemlig 2 Linieskibe, 2 Skytskibe, 11 Galeier og Halvgaleier og endeel Smaafartøier, samledes paa Fladstrands Rhed.

Indløbet til Gøteborg, der ligger paa den sydlige Bred af Gøtaelven, var paa Nordsiden beskyttet af det stærke Fort Ny-Elfsborg, der ligger paa en lille Ø. Paa Sydsiden laae Gammel-Elfsborg og nogle andre Batterier. Tordenskjolds første Plan, en Overrumpling, mislykkedes, fordi nogle af hans Skibe bleve forsinkede; men herved fik Fjenden Tid til at træffe yderligere Forsvarsanstalter. Flere Skandser anlagdes, Tropper samledes, og de svenske Skibe under Strømstjerna fortøiedes tværs over Indløbet, der desuden spærredes med Bomme.

Ikke desto mindre vilde Tordenskjold ikke opgive Angrebet. Efter at hele hans Styrke var samlet, lykkedes det ham da ogsaa Natten imellem den 13. og 14. Mai at bringe Galeierne forbi Ny-Elfsborg og angribe Fjendens Skibslinie. Men imod den svære Ild fra alle Sider kunde Skibene ikke holde sig, og efter en heftig Kamp, hvorunder Cptnltn. Grib paa »Arcke Noæ« særlig udmærkede sig, maatte Tordenskjold om Morgenen trække sig tilbage. Dette lykkedes dog ikke uden et Tab af to Galleier og et stort Antal Døde og Saarede. Efter dette mislykkede Forsøg blokeredes Gøteborg endnu i nogen Tid, men Tordenskjold maatte da af forskjellige Grunde forlade Stationen.

Det havde, navnlig ved Affairen i Dynekilen, viist sig, af hvor megen Betydning det vilde være for Svenskerne at have et fast Punct og et Depot i Nærheden af den norske Grændse. Hertil havde man udseet Strømstad, der kun ligger c. 2¹/₂ Mil fra den norske Grændse, og Arbejderne vare her allerede i fuld Gang.

Det kunde ikke undgaae Tordenskjolds Opmærksomhed, hvor overordentlig skadeligt det vilde være for os, om Svenskerne fik Lov til at fuldføre dette Værk. Han besluttede derfor at foretage et Angreb derpaa; men, hvis et saadant skulde lykkes, maatte det skee jo før jo heller, thi Fjenden arbejdede med stor Iver, og, naar hans Befæstninger først vare fuldførte, vilde det være ulige vanskeligere at ødelægge dem. Til at udføre dette Foretagende kunde han raade over en Styrke af 3 smaa Linieskibe, Skytskibene »Hjælperen« og »Arcke Noæ« (tilsammen 212 Kanoner) foruden 9 Galeier og nogle Smaafartøier. Expeditionen afgik den 14. Juli fra Frederiksstad i Norge; men paa Veien maatte Skytskibene og Galeierne med deres daarlige Seilads søge Ankerplads, saa at Linieskibene ankom alene udenfor Strømstad. Herved fik Fjenden, ligesom ved Gøteborg, Tid til at forberede sig. Tordenskjold benyttede Tiden til at recognoscere.

Strømstad ligger paa Bunden af en Bugt; paa en lille Ø, Laholmen, der ved en smal Bro eller Dæmning var forbundet med Fastlandet, havde Svenskerne anlagt et svært Batteri, der dog endnu ikke var heelt færdigt, og hertil kom endnu to Batterier, et paa Nordsiden og et paa Sydsiden af Byen. Tordenskjold indsaae, at, dersom Angrebet overhovedet skulde kunne lykkes, maatte det skee strax, navnlig da Fjenden nu var bleven opmærksom.

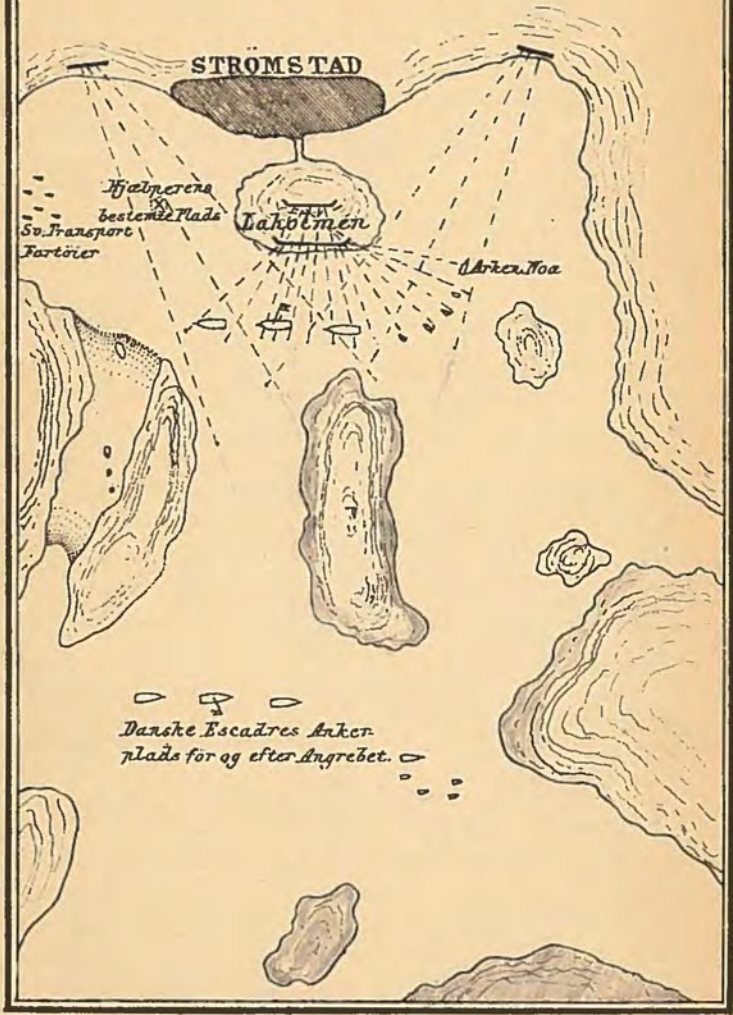
19. Juli Da derfor »Arcke Noæ« ankom den 18. Juli om Aftenen med 4 Galeier, vilde han ikke vente længere, og ved Midnat begyndte Linieskibene og Skytskibet at varpe ind. Grib var hurtig paa sin Post, men det gik meget langsomt og besværligt for Linieskibene med Varpningen, under hvilken de vare udsatte for stærk langskibs Beskydning, som de ikke vare istand til at besvare. »Arcke Noæ« maatte søge Dækning, indtil Linieskibene henad Morgenstunden naaede ind. Først Kl. 4¹/₂ vare disse paa deres Post paa klos Hold og svaiede med Bredsidens til; men i al denne Tid havde de naturligviis allerede lidt meget. Det varede ikke længe, inden Grib anden Gang maatte trække sig tilbage, da hans Skib var synkefærdigt og han selv saaret. Men ogsaa Fjenden led meget. Besætningen var flere Gange skudt bort fra Batteriet og maatte fornyes fra Land, og, da Krudtmagasinet efter en Times Kamp sprang i Luften, var Batteriet bragt til Taushed. Tordenskjold vilde da gjøre Landgang paa Laholmen for at bemægtige sig Batteriet og afskære Forbindelsen med Land. Han førte selv 4 Galeier ind mod Sydsiden af Øen, men de to kom paa Grund, og de to andre bleve modtagne med en saadan Geværild, at saa at sige hele Besætningen blev nedskudt. Tordenskjold blev selv saaret og maatte bringes ombord paa sit Flagskib »Laaland«. De to Galeier bleve med Besvær reddede fra at falde i Fjendens Hænder; men nu var det klart, at Angrebet maatte opgives, og Escadren trække sig tilbage. »Hjælperen« med de øvrige Galeier var imidlertid ankom-

kommandant paa Førelses v. Sjerta

PL V

ANGREBET PAA STRÖMSTAD.

Den 19de Juli 1717.

W.L.

men udenfor Bugten, men for seent til at deeltage i Kampen. Tabet af Døde og Saarede var naturligviis betydeligt.

Begge disse Foretagender vare altsaa mislykkede, og ifølge deres Natur vare de ogsaa af den vanskeligste Art med Datidens Materiel. Den heldigste Betingelse for et lykkeligt Udfald vilde have været en Overrumpling, og dette var ogsaa Tordenskjolds Hensigt; men, da denne begge Gange slog feil, burde Angrebene maaskee foreløbig have været opgivne.

Dog maa det indrømmes, at en Opsættelse, navnlig for Strømstads Vedkommende, betydelig vilde have forøget Foretagendets Vanskelighed, navnlig naar Fjendens Opmærksomhed nu engang var vakt. Hvad selve Udførelsen angaaer, er der Intet at dadle; Planen var godt lagt og blev fortrinlig udført. Heller ikke vare disse Angreb frugtesløse. Foruden det reelle Tab, der maaskee var ligesaa stort paa Fjendens Side som paa vor, fik Fjenden ved den sjeldne Energi og overordentlige Tapperhed, hvormed de vare udførte, en saadan Respect for sin Modstander, at han kun bevægede sig med stor Forsigtighed.

Men paa den anden Side var det naturligt, at der hos Kongen maatte opstaae Tvivl om disse Foretagenders Betimelighed og om, hvorvidt de havde været forsvarlig forberedte og gennemførte. Følgen blev, at Tordenskjold blev afløst i Commandoen af Schoutbynacht Rosenpalm. Skjøndt denne var en dygtig Mand, manglede han dog noget af Tordenskjolds Activitet. De svenske Krydsere bleve dristigere, og det lykkedes Fjenden at faae en betydelig Transport ind til Strømstad, som Tordenskjold havde holdt strengt bevogtet. Tordenskjold fik dog Tilladelse til at komme til Kjøbenhavn og opnaaede ved indtrængende Forestillinger at faae sin Sag undersøgt af Admiralitetet, der paa den hæderligste Maade frikjendte ham for al Brøde.

- 1717 Der hengik nu atter længere Tid uden vigtigere Be-
givenheder. Beleiringen af Frederikssteen begyndte atter,
og for at gjøre Indeslutningen fuldstændig, havde Sven-
skerne spærret Svinesund. Allerede Tordenskjold havde
derfor over Land ført nogle Fartøier ind i Idefjord for at
assistere Fæstningen fra Søsiden. Fjenden førte da fra
Strømstad, ligeledes over Land, endeel Fartøier dertil.
Rosenpalm fik nu paa samme besværlige Maade vor Flo-
tille forstærket, og flere heftige Fegtninger forefaldt paa
Idefjorden. Men, da Svenskerne hidførte ny Forstærkning,
1718 og da Carl XII i November 1718 indesluttede Byen og
Fæstningen med en betydelig Hær, blev Commandeur
Paulsen, der anførte den danske Flotille, nødt til at ode-
lægge den.

Et Forsøg fra svensk Side paa at underkaste sig det
nordenfjeldske Norge mislykkedes fuldstændig, og snart
H. Dec. indtraadte et nyt Vendepunct i Krigen. Den 11. December
blev Carl XII skudt i Løbegravene for Frederikssteen.
Beleiringen blev da strax hævet, og allerede den 20. var
den svenske Hær tilbage over Grændsen.

- 1719 Nu besluttede Frederik IV strax i Begyndelsen af
1719 at gaae angrebsviis tilværks. Samtidig med et Ind-
fald fra Norge skulde en dansk Hær gaae over til Sverrig;
disse Hære skulde da forene sig og samlede foretage et
Tog ind i Landet. Men paa samme Tid maatte den
danske Regjering inklade sig paa Underhandlinger, da den
nye Regjering i Sverrig var stærkt stemt for Freden og
allerede havde stillet England og Holland tilfreds, skjøndt
paa den anden Side Rusland igjen optog Kampen.

Tordenskjold (der var bleven Schoutbynacht) havde
atter faaet Commandoen i Kattegat. Han begyndte paany
at blokere Gøteborg. For at afværge et Angreb paa
Byen, forsænkede Svenskerne Farvandet ved Gammel-
Elfsborg. Men paa Bahuselven laa en svensk Flotille, og
desuden laa i Marstrands Havn en svensk Escadre, der
tidligere havde havt Station ved Strömstrad, men havde

forladt dette Sted, da Beleiringen af Frederikssteen blev hævet. Disse Skibe anførtes af Commandeur Sjøblad og bestode af 5 smaa Linieskibe foruden nogle Skytskibe og mindre Fartøier.

Tordenskjold blev efterhaanden forstærket. Da Gøteborg var og blev et Hovedpunct og særlig dette Aar af Hensyn til den lagte Felttogsplan var af den største Betydning, blev en Escadre udrustet med særlig Omhu for at føre Angrebet med al mulig Kraft. Saaledes saae Tordenskjold sig i Juli Maaned i Spidsen for en Styrke af 7 Linieskibe, 2 Fregatter, 6 Skytskibe af forskjellig Art og nogle mindre Fartøier, nemlig:

Liniesk.	Lolland	50 Kan.	} Tordenskjold. Pr.-Ltnt. O. Budde. Cmdr. Hoppe.
—	Fyen	50 —	
—	Pr. Vilhelm . .	50 —	
—	Oldenburg . . .	50 —	
—	Delmenhorst . .	50 —	
—	Sværdflsken . .	50 —	
—	Tomleren . . .	50 —	
Fregatt.	Høyenhald . . .	30 —	
—	Stralsund . . .	32 —	Cptn. M. Tønder.
Styksk.	Hjælperinden .	36 —	} Cptn.-Ltnt. Ployart. foruden smaa Morterer.
—	Frederikshald .	36 —	
Stykpr.	Prinds Jørgen .	22 —	
—	Kronprindsen .	22 —	
Flydeb.	Langemaren . .	} Morterer og nogle svære Kan.	
—	Spydstagen . .		
Bomb.	Johannes.		
	4 Galeier.		

Men, saalænge Fjenden havde sin Escadre ved Marstrand, kunde han uagtet denne betydelige Styrke dog ikke holde Blocaden fuldstændig, da han ikke kunde forhindre den indenskjærs Forbindelse imellem Marstrand og Bahuselven.

Efter selv personlig, i Forklædning, at have gjort sig bekendt med Forholdene i Marstrand og ombord paa

Skibene, der vare i daarlig Stand og slet bemandede, besluttede han sig da til et Angreb paa Marstrands Havn for at ødelægge den fjendtlige Escadre.

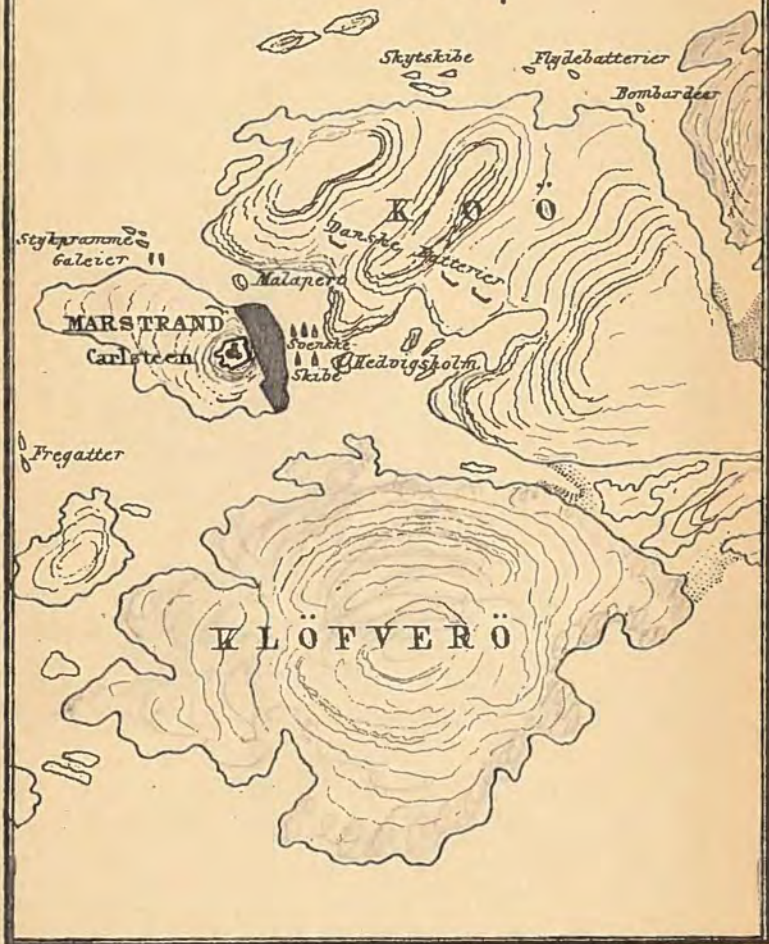
Linieskibene, der ikke egnede sig til det Foretagende, han havde for, efterlod han foran Gøta- og Bahuselve. Med Fregatterne spærrede han det sydlige Indløb til Marstrands Havn; udfør det nordlige posterede han to Stykpramme og et Par Galeier, saaledes at Havnen var fuldstændig spærret, da det østlige Løb kun var tilgængeligt for ganske smaa Fartøier. Efterat have afloddet Farvandet gik han derefter med 2 Skytskibe, 2 Flydebatteryer, et Bombardeerfartøi og nogle mindre Skibe om paa Nordsiden af Køen. Medens disse Fartøier bekastede Byen og den svenske Escadre med Bomber, gik han den 21. Juli 21. Juli iland paa Køen med 6—700 Mand af Skibenes Besætning og begyndte at opkaste Batteryer. Da disse den 23. vare færdige, begyndte han ogsaa derfra at beskyde Byen og Fæstningen. Fjenden søgte forgjæves, dels ved sine Skytskibe, dels ved Landgang, at fordrive ham fra Øen. Efter at have opfordret Commandanten til at udlevere den største Deel af Escadren, hvilket naturligviis afsloges, gik Tordenskjold over til selve Marstrandsoen og gik iland Nord for Byen. Han bortryddede nu de Hindringer, hvormed Havnen var spærret, saa at Skytskibene paa dette Sted kunde komme længere frem, og der var da ingen stor Vanskelighed ved at besætte Byen, der ligger lavt nede under Fæstningen. Besætningen paa de svenske Skibe flygtede iland efter først at have forsøgt at skyde Skibene i Sænk. Det lykkedes dog at faa fire af disse Skibe ud, men Resten sank. (Blev dog senere optaget af Jüdichær.)

Hovedhensigten med Angrebet var altsaa opnaaet; men Tordenskjold havde nu fattet en mere vidtgaende Plan. Han var kommen til Kundskab om, at Besætningen i Fæstningen, som mest bestod af Tydskere, var utilfreds. Denne Utilfredshed fandt han Midler til at vedligeholde

ANGREBET PÅ MARSTRAND

Den 21de Juli 1719.

og forøge, og paa Commandanten, en svag, ældre Mand, vidste han at gjøre Indtryk ved paa forskjellige Maader at fremstille sin Styrke som langt større, end den virkelig var. Han mistvivlede derfor ikke om, at det vilde lykkes ham at faae selve Fæstningen i sin Magt, og lod derfor Beskydningen fortsætte af al Kraft. Den 26. capitulerede Fæstningen og blev taget i Besiddelse. (Oberst Danckwardt maatte senere bøde derfor med sit Hoved.)

Denne glimrende Bedrift var fuldført med meget ringe Tab, medens der ved Fæstningens Overgivelse, foruden selve dette vigtige Punct, faldt et overordentlig stort Materiel i vore Hænder, foruden de erobrede eller ødelagte Skibe. Iberegnet disse vare alene c. 480 Stykker Skyts fratagne Fjenden. Det følger af sig selv, at det under Fredsunderhandlingerne var af den største Betydning, at vi havde et saadant Punct i vore Hænder.

Angrebet paa den svenske Escadre i Marstrand var jo imidlertid kun et Led i det større Foretagende mod Gøteborg. Selve Fæstningen Carlsteens Erobring laa egentlig ikke i Planen, men var hidført ved en snild og dristig Benyttelse af Omstændighederne. Tordenskjold spildte nu ingen Tid, men var strax rede til igjen at tage fat paa sin Hovedopgave. Det var ham saameget mere om at gjøre, hurtigst muligt at bringe Fæstningsværkerne paa Gøtaelven til Taushed, som en Tropestyrke nu var undervejs, der skulde gjøre Landgang paa Hisingen, hvilket selvfølgelig vilde være langt lettere, naar navnlig Ny-Elfsborg var gjort uskadeligt. Allerede den 1. August om Aftenen ^{1-4.}Aug. førte han da atter sine Skibe ind paa Fjorden og fordeelte dem rundt om Ny-Elfsborg. Fortet blev nu beskydt baade den følgende Dag og den næste, men uden Held. En Opfordring til Commandanten om Overgivelse blev afslaaet. Tordenskjold gik da selv til Marstrand for at bringe Alt i Orden til Kongens forestaaende Ankomst. Kampen paa Gøtaelven fortsattes endnu den 4de; men Commandeur

Hoppe, der efter Tordenskjolds Afreise havde Commandoen, maatte da trække sig ud af Ilden med stort Tab.

Ogsaa dette Angreb var altsaa slaaget feil. Tordenskjold har vistnok stolet formeget paa det Indtryk, som Marstrands Erobring havde gjort, og man kan ikke ganske forklare Grunden til, at han, navnlig da Udfaldet af Angrebet paa Ny-Elfsborg allerede var temmelig indlysende, forlod sin Commando for at begive sig til det saa nærliggende Marstrand, hvor han tilmed maatte vente paa Kongen næsten 14 Dage. Selve Angrebet paa Ny-Elfsborg var iøvrigt udført med sædvanlig Energi.

Ved Kongens Ankomst til Marstrand fik Tordenskjold Titel af Viceadmiral og nød andre Gunstbeviisninger. ✓

Imidlertid standsedes Krigsforetagenderne tillands, navnlig ved Englands Mægling. Tilsoes forefaldt endnu en mindre Episode. Nogle danske Flydebatterier og en Galei, der vare paa Veien hjem, — Flydebatterierne med deres Skyts demonteret for at gaae over Søen — bleve i Stille angrebne og erobrede af de svenske Galeier fra Elfsborg. For at hevne dette gik Tordenskjold Natten til den 8. Octb. 8de October atter ind paa Gøtaelven med nogle Galeier og Smaafartøier. Det lykkedes ham at slippe forbi Ny-Elfsborg; han overrumplede Batterierne ved Gl. Elfsborg og bemægtigede sig de der liggende Fartøier. Dog fik han kun een af de erobrede Galeier ud, men Resten blev ødelagt, og endeel Skade blev anrettet paa de svenske Etablissementer. Dette sidste Foretagende paa Gøtaelven, der ogsaa var Tordenskjolds sidste Krigsbedrift, lykkedes altsaa endelig; men det kunde nu ikke mere faae nogen Betydning, da Krigen factisk var forbi.

I Østersøen var i disse Aar Intet forefaldet af Betydenhed for Danmarks Vedkommende. Svenskerne vare optagne af Krigen med Rusland, navnlig Russernes Angreb paa Aalandsøerne.

1720 I Slutningen af Aaret sluttedes Vaabenstilstand, og
3. Juli den 3. Juli 1720 kom endelig Freden istand i Frederiks-

borg. Hermed var altsaa denne hæderlige Krig endt. Sverrig fik dog alt det Erobrede tilbage (saaledes alle de tydske Besiddelser), men maatte betale Krigsomkostninger og opgive sin Toldfrihed i Sundet. Danmark havde dog allerede under Krigen solgt det erobrede Bremen og Verden til Hannover og havde paa Grund af Hertugen af Gottorps fjendtlige Holdning incorporeret den hertugelige Deel af Slesvig. Udfaldet var vel ikke ugunstigt, men svarede dog ingenlunde til de store Anstrengelser, der vare gjorte i saa langt et Tidsrum.

Seer man nu tilbage paa Flaadens Optraeden under denne Krig, er det strax iøinefaldende, hvilken betydelig Forskjel der i saa Henseende er imellem denne og den forrige, den skaanske, Krig. Medens man i denne sidstnævnte gik ud paa at fremkalde afgjørende Slag imellem Hovedflaaderne, var Fremgangsmaaden en heelt anden i den nu afsluttede Krig. Paa begge Sider gik man bestandig ud paa til enhver Tid at opfylde den nærmest foreliggende Opgave og lade sig nøie dermed. Denne Fremgangsmaade, som jo ofte, især for den svagere Part, kan være den rigtigste, anvendtes navnlig med stor Dygtighed i Krigens første Aar paa svensk Side af den ældre Wachtmeister. Men ogsaa den danske Flaade førtes paa en meget dygtig Maade af Mænd som Gyldenløve og Raben. Det, der manglede disse Mænd, var noget af Niels Juels dristige Foretagelsesaand, og en vis Forsigtighed gjorde sig i det Hele gjældende, hvad der ingenlunde ubetinget kan dadles, navnlig naar man tager Flaadens daarlige Tilstand og Manglen paa Reserver i Betragtning. Svenskerne vare maaskee noget trykkede ved Erindringen om den forrige Krig, men ogsaa de danske Flaadechefer indlode sig nødig i Kamp, uden der var stor Sandsynlighed for et heldigt Udfald. Dette stod maaskee ogsaa i Forbindelse med de Fremskridt, der vare gjorte i Retning af en mere regelret og systematisk Behandling af Taktiken. I denne Henseende indlagde forøvrigt Gyldenløve sig store Fortjenester

af Marinen, ligesom han ogsaa i de senere Aar, da han ikke mere førte Commandoen, paa en fremragende Maade udfyldte sin Plads som Admiralitetets Præsident.

De mest fremtrædende Bedrifter udførtes af mindre Dele af Flaaden, saaledes Gabels Seier over den yngre Wachmeister, Sehesteds Kampe under Rügen, der jo stode i den nøieste Forbindelse med Krigens Plan, og endelig Tordenskjolds hele Virksomhed i Kattegattet. Hans vigtigste Daad med Hensyn til Krigens Gang er vel Affairen i Dynekilen. Tordenskjolds mest fremtrædende Egenskaber, som gjorde ham saa ualmindelig vel skikket til Commandoen under de særlige Forhold, som Kattegats-Farvandet frembød, vare, foruden hans overordentlige, ofte eventyrlige Tapperhed, hans sjeldne Energi og hans utrættelige, aldrig svækkede Activitet. Derfor udfyldte han saa fuldstændig sin Plads, og derfor gjorde selv hans mislykkede Foretagender saa dybt Indtryk paa Fjenden, der aldrig et Øieblik kunde vide sig i Ro for ham. Om han ligesaa godt vilde have egnet sig til at føre Hovedflaaden, hvortil der tildeels fordres andre Egenskaber, er vel et Spørgsmaal, idetmindste paa hans daværende Standpunct; men Fredens Slutning og hans kort derpaa følgende Død i den unge Alder af 29 Aar tillod jo slet ikke dette Spørgsmaal at komme frem.

Flaadens Udrustning havde under Krigen ofte, og navnlig i de sidste Aar, været meget mangelfuld, og ved Fredens Slutning vare Flaaderne paa begge Sider i Grunden i en maadelig Forfatning. Jüdichær var vel en særdeles dygtig Holmens Chef, og Marinens øverste Bestyrelse var i de sidste Aar i dygtige Hænder, da Gabel var Overkrigssecretair, en Stilling, der paa en vis Maade svarede til en fælles Krigs- og Marineminister; men Landets Hjælpkilder vare udtømte.

1720—1807.

I den lange Fredsperiode, der nu paafulgte lige til 1807, kun afbrudt ved de kortvarige Begivenheder i 1801, gik det op og ned med Marinens Bestyrelse.

Efter Fredens Slutning i 1720 vedblev Marinen endnu i en Række af Aar at lide under den store Pengemangel. Først da Grev Frederik Danneskjold-Samsøe i 1735 kom i Spidsen for Marinens Anliggender, indtraadte en ny og bedre Periode. Under denne udmærket dygtige Mands Administration (1735—46) bragtes Flaadens Materiel i god Stand. Omfattende Forbedringer og Udvidelser af Værftet foretoges (f. Ex. Anlægget af Dokken 1739), ligesom der ogsaa gjordes Fremskridt i Retning af den hele Organisation og Administration.

Men efter Danneskjolds Fald i 1746 blev Bestyrelsen af Marinens Sager atter vaklende og utilfredsstillende, og Flaaden var i betydeligt Forfald, da der atter efter Regjeringsforandringen i 1784 oprandt en bedre Tid. Derefter gik det bestandig fremad til Periodens Slutning, og i 1807 bestod Flaaden af 20 Linieskibe, 17 Fregatter og 60 mindre Fartøier af alle Slags i god Stand, og Værftet var i meget god Orden.

I Skibbyggeriet vare store Forbedringer fremkomne. Gjennem en stor Deel af det omhandlede Tidsrum førtes en levende Strid mellem forskellige Constructionsprinciper, hvoraf snart det ene, snart det andet gjorde sig gjældende. Jüdichær havde bygget Tredækkere, men de vare for smaa og bleve snart opgivne. Paa den anden Side forsvandt efterhaanden de smaa 50—60 Kanons Linieskibe. Dog vedbleve vore Linieskibe, naar enkelte større fraregnes, at være forholdsvis smaa, tildeels paa Grund af Farvandedens Beskaffenhed. Ved ~~Periodens~~ Slutning stod en Flaadeplan i Kraft, efter hvilken Flaaden skulde tælle 27 Linieskibe, normalt med 66 Kanoner, altsaa noget mindre end de Todækkere, der udgjorde Hovedmassen af

de større Landes Flaader. Denne Plan var dog ikke gennemført, da Flaaden gik tabt i 1807. Som Fabrikmestere udmærkede sig navnlig Henrik Gerner (1772—87) og efter ham Stibolt og Hohlenberg.

Af Krigsbegivenheder forefaldt inden Aarhundredets Slutning ikke mange. Under de store Krige, der opfyldte Aarhundredet, holdt Danmark sig neutralt, saaledes baade under den med Syvaarskrigen samtidige »Colonialkrig« (1756—63), og under den nordamerikanske Frihedskrig, og saavel i 1756 som i 1780 sluttedes Forbund, navnlig med Sverrig og Rusland, for at værne om de Neutrales Handel (væbnede Neutralitet).

Under disse Forhold blomstrede Handelen overordentlig, og dens Beskyttelse gav Anledning til en ikke ringe Virksomhed for Krigsskibene. Denne Beskyttelse afgaves imidlertid ofte i Form af Convoiering, hvilket var nødvendigt af Hensyn til Barbaresk-Staterne, men var mindre heldigt, da det gav Anledning til adskillige Rivninger med de krigsførende Magter, navnlig England.

I Middelhavet generedes Handelen, som allerede antydet, af Barbaresk-Staterne (Marocco, Algier, Tunis og Tripolis), og alle europæiske Stater betalte disse Røverstater Tribut for at befrie deres Skibe for Opbringelse. Men Barbareskerne overholdt ikke altid deres Forpligtelser, og Krigsskibe maatte derfor jævnlig holdes i Middelhavet. En Expedition imod Algier under Schoutbynacht Kaas i 1770 faldt dog mindre heldig ud, navnlig fordi de medvirkende Bombefartøier ikke vare i tilbørlig Stand.

Omtrent de samme Forhold gjentog sig, da den europæiske Krig atter udbrød efter den franske Revolution. Danmark vedligeholdt sin Neutralitet, og Handelsvirksomheden naaede atter et overordentlig høit Standpunct, da saa at sige alle andre søfarende europæiske Nationer efterhaanden bleve indviklede i Krigen. Navnlig blev i Middelhavet hele Fragtfarten overveiende besørget af danske og tildeels svenske Skibe, og Krigsskibe maatte bestandig

være tilstede for at beskytte dem. Thi ikke alene vare de krigsførende Magter, navnlig England, og i Begyndelsen ogsaa Frankrig, meget nærgaaende overfor de neutrale Skibe, men ogsaa Barbareskerne benyttede sig paany af Omstændighederne. Dette gav Anledning til en Expedition, der i 1797 rettedes imod Tripolis, og som er bleven temmelig bekjendt. Tripolitanerne havde tværtimod Tractaterne opbragt nogle danske Skibe. Commandeurcapitain St. A. Bille bestod da den 14. Mai 1797 med Fregatten »Naiaden«, en Brig og et mindre Fartøi en særdeles hæderlig Kamp imod Tripolis's Forter og en betydelig Overmagt af Skibe. Noget større blivende Resultat kunde dog ikke naaes herved.

Vor Styrke i Middelhavet forøgedes efterhaanden, og Bille, der i længere Tid vedblev at have Commandoen, vidste i det Hele paa en særdeles dygtig Maade at udfylde sin vanskelige Post under idelige Stridigheder med Barbareskerne og bestandig tilbagevendende Rivninger med de krigsførende Magters Skibe og Autoriteter. Uheldigviis var det af Hensyn til Barbareskerne nødvendigt, at den fornødne Beskyttelse af Handelsskibene maatte ydes i Form af Convoiering. Da Englænderne bleve mere og mere anmassende imod de Neutrales Rettigheder, blev Forholdet efterhaanden meget spændt. Englænderne havde Mistanke om, at det danske Flag blev misbrugt af nogle Handelsskibe. De gjorde derfor Fordring paa at visiterer Handelsskibene, selv om de vare under Convoi af danske Orlogsmænd, og, da dette Forlangende naturligviis af Hensyn til Flagets Ære ikke kunde indrømmes, fandt flere Sammenstød Sted. Lignende Forhold vare forøvrigt ogsaa tilstede i andre Farvande, og der fandt saaledes i Vestindien flere Smaafegtninger Sted med engelske Kapere.

Til sidst blev Tilstanden uholdbar. I Slutningen af 1799 maatte Fregatten »Havfruen«, Capit. Jost van Dockum, 1799 i Middelhavet med Kanonskud tilbagevise 3 engelske Fregatter, og endelig kom det den 25. Juli 1800 til et afgjort Sammenstød i Canalen. Capitain Krabbe, Fregatten »Freia«, 25. Juli

negtede at lade sin Convoi visitere og blev da angreben af 3 engelske Fregatter, en Brig og et mindre Fartøi. Efter en Times Forsvar maatte han overgive sig, og Fregatten blev opbragt (dog vedblev det danske Flag at vaie). Nu blev der indledet Underhandlinger imellem Danmark og England, som førte til, at »Freia« blev udleveret, men Danmark maatte forpligte sig til at opgive Convoieringen.

Ulykkeligviis stilledes imidlertid kort efter Forslag om at fornye den væbnede Neutralitet, og Danmark blev i 1801 Januar 1801 nødt til at tiltræde dette Forslag. Derved kom man i Strid med den nys indgaaede Convention med England. Den engelske Regjering greb strax til fjendtlige Forholdsregler, lagde Beslag paa danske Handelsskibe i engelske Havne, bemægtigede sig de dansk-vestindiske Oer og sendte en Flaade til Østersøen for at sprænge den væbnede Neutralitet.

I Danmark begyndte man nu strax at træffe Forsvarsanstalter. Eqviperingen af 10 Linieskibe blev begyndt. Disse skulde have forenet sig med en russisk Escadre, men Begivenhederne kom saa hurtig paa, at de ikke kom ud. Men, da det gjaldt om saa hurtig som muligt at berede sig til at modtage et Angreb og navnlig at hindre et Bombardement paa Kjøbenhavn fra Søsiden, udlagdes midt i Marts en flydende Defension paa Rheden.

Af faste Batterier til Stadens Forsvar fandtes paa Land Citadellet Frederikshavn og, paa Amager, Batterierne Christianus Sixtus, Christianus Qvintus og Strickers Batteri. Paa Revshalen laae Batterierne »Trekroner« *) og »Lunetten« — det sidste dog uden Betydning. Den største Deel af den flydende Defension blev placeret langs Vestsiden af

---

*) Allerede i 1712 var paa Enden af Revshalen dannet et Batteri af nogle sænkede Skibe (hvoraf det ene gav Batteriet sit Navn, som det senere beholdt). Ogsaa paa det Sted, hvor Batteriet »Prøvesteen« kom til at ligge, vare nogle Skibe sænkede. Disse Batterier vare senere forfaldne, og de faste Batterier »Trekroner« og »Lunetten« byggede i 1787 og følgende Aar.

Kongedybet i den Orden, som Tegningen viser, og bestod af 2 Linieskibe, 7 Blokskibe, 3 Stykpramme og 3 Cavalleripramme, 1 Defensionsfregat, 1 Flaadebatteri og 1 Corvet. De 5 Blokskibe vare gamle, uriggede Linieskibe, de 2 («Kronborg» og «Charlotte Amalie») sløfede Fregatter. De 2 Linieskibe vare riggede, men uden Seil. Kun Cavalleriprammene, Defensionsfregatten og Corvetten havde fuldstændig Takkelads og laae kun for to Ankere, medens alle de andre Skibe laae svinebundne for 4 Ankere. Denne Linie førte tilsammen 630 Kanoner og havde en Besætning af c. 5000 Mand.

I det nordre Indløb til Inderrheden laae endnu 2 Blokskibe, der hørte til Defensionen. Inde paa Inderrheden laa endelig en Escadre under Commandeurcapitain St. Bille paa 2 Linieskibe, en Fregat, 2 Brigger og 11 Kanonbaade. Denne Escadre var egentlig bestemt til Norge, men var ikke kommen ud, før den engelske Flaade var i Farvandet. Alle disse Skibe kunne betragtes som en Reserve, og, naar vi ligeledes hertil regne Batteriet «Trekroner» med 66 Kanoner, faae vi for Reserven 456 Kanoner med c. 4000 Mand. De øvrige Batterier ere ikke medregnede, da de ikke kunde komme til at deeltage i Kampen. Den egentlige Defensionslinie laa i det Hele temmelig nordlig, og var maaskee lidt for udstrakt. Den sydlige Fløi støttede sig ikke til Grunden, hvorved det blev muligt for Fjenden at beskyde den langskibs, og de nordligste Skibe maskerede Ilden fra «Trekroner.» Havde man trukket dem længere ned og ladet dem støtte sig til Batteriet, var dette kommet til at danne et Led i første Linie, og disse Skibe vilde da heller ikke have kunnet beskydes langskibs. Endvidere havde det maaskee været bedre, selv om man ikke vilde have draget Billes Escadre med ind i den egentlige Linie, at lade den rykke frem og indtage de to nordlige Blokskibes Plads («Elephanten» og «Mars»). Disse kunde da være lagt ind i Linien, der havde nogle svage Puncter. Den hele Defensionsstyrke stod under Commando af Comman-

deur Johan Olfert Fischer. Uheldigviis vare Bille og Fischer uafhængige af hinanden. Havde Commandoen været samlet paa een Haand, havde det vel været bedre, medens Bille nu kom til at ligge saa temmelig uvirksom; men det maa erindres, at Billes Escadre egentlig var bestemt til Norge, og at det saaledes paa en vis Maade var tilfældigt, at den laa paa Rheden.

For i Hast at skaffe Folk og tildeels Befalingsmænd til Defensionen havde man maattet udstede Opraab til Frivillige. Der meldte sig hurtig et stort Antal Folk, tildeels Sofolk, men for en stor Deel ganske Uøvede af alle Haandteringer.

Den engelske Flaade bestod af over 50 Seilere, store og smaa, hvoraf 20 Linieskibe. Den førtes af Admiral Sir Hyde Parker, med Lord Nelson og Contreadmiral Thomas Graves som Escadrechefer. Mandag den 30. Marts om Morgenen stod den Sundet ind, tæt under den svenske Kyst for at undgaae en Kamp med Kronborg, og ankrede i Sundet. Angrebets Udførelse blev overdraget Nelson, som besluttede at foretage det Syd fra som den sikreste Fremgangsmaade, da han derved undgik Ilden fra »Trekroner«. Strax om Natten begyndte han derfor en Oploeding af Hollænderdybet; den fortsattes Tirsdag og Onsdag, og dette Løb afmærkedes med Smaafartøier. Den 1. April om Eftermiddagen seilede da Nelson med 36 Skibe ned i Hollænderdybet og ankrede S O for Middelgrunden. Den Styrke, han kunde raade over, bestod af 10 Linieskibe, 2 Skibe paa 50 og 54 Kanoner*), 5 Fregatter; Resten var Corvetter, Brigger og mindre Fartøier, hvoraf 7 Bombarderere. Tilsammen havde han paa de Skibe, der virkelig kom til at deeltage i Slaget, c. 1200 Kanoner, foruden Carronader og Morterer, og en Besætning af c. 9000 Mand. Den engelske Reserve, væsentlig bestaaende

---

*) Todækkere af denne Classe betragtedes i de store Marluer paa denne Tid ikke mere som egentlige Linieskibe.

af de Skibe, der vare blevne tilbage hos Parker, førte c. 800 Kanoner og 6000 Mand.

Overmagten var saaledes betydelig paa engelsk Side, og dertil kom endnu, at de engelske Officerer og Mandskab udgjorde saa øvede og krigsvante Besætninger, som der, idetmindste paa den Tid, ikke fandtes Lige til, medens de danske Besætninger for en betydelig Deel bestode af ganske uøvede Folk, der endog aldrig før havde været ombord. Imellem Officererne var der dog idetmindste nogle, der i fremmed Tjeneste havde erhvervet sig Krigserfaring. Stemningen var fortrinlig. ✕

Om Aftenen kastedes fra Batterierne paa Amager nogle Bomber imod de engelske Skibe, men uden Virkning. Om Natten lykkedes det Nelsons Flagcapitain, Hardy, i en lille Jolle i al Stilhed at undersøge Farvandet langs en danske Linie, da Englænderne ikke vare paa det Rene med, hvormegen Plads der var i Løbet udenfor vore Skibe. Skærtorsdag Morgen, den 2. April, Kl. 9¹/₂, lettede Nelson. 2. April Vinden var S O med haardt sønden Vande. Et af hans Linieskibe kunde ikke lægge Middelgrunden forover og maatte blive udenfor Slaget; de andre klarede Grunden, og stode derefter langsomt op imod den danske Linie. Nelson havde iforveien anviist Enhver sin Plads. Kl. 10¹/₄ gav Fischer Ordre til at begynde Slaget, og Ilden aabnedes først af »Prøvesteen«. Med den største Ro og Orden seilede de engelske Skibe op langs Linien under en livlig Ild og indtog hvert for sig med stor Præcision deres bestemte Pladser, idet de, som den nemmeste og hurtigste Maade, stoppede op for et Anker agterfra. Nelson paa »Elephant« lagde sig selv ligeoverfor »Dannebrog«. Kun to af de engelske Linieskibe kom ikke paa deres Post, da de kom til at staae paa Vestsiden af Middelgrunden; men herfra kunde de dog beskyde de sydlige Skibe, der saaledes vare under en meget stærk Ild, saameget mere som en engelsk Fregat og et Par Brigger lagde sig Sønden for Blokskibet »Prøvesteen« og beskøde det langskibs. Ogsaa

de nordligste Skibe »Indfødsretten« og »Hjælperen« bleve langskibs beskydte af engelske Fregatter. Nogle engelske mindre Skibe holdt sig Østen for Linien og skøde, naar de kunde komme til. Kl. 11 var Slaget i fuld Gang saagodtsom over hele Linien, dog heftigst paa den sydlige Fløi, der jo ogsaa først og længst havde maattet udholde Ilden fra alle de engelske Skibe, efterhaanden som de kom op.

Efter 3 á 4 Timers Kamp vare Defensionens 7 sydligste Skibe ødelagte. Paa »Prøvesteen« havde der været Ild 3 Gange, og, da Skibet var sammenskudt, lod Lassen sine to sidste brugelige Kanoner fornagle og forlod Skibet. »Wagrien« strøg, da der kun var 3 Kanoner tilbage i brugelig Stand, og paa lignende Maade var det gaaet »Jylland«, »Sværdfisken« og »Kronborg«. »Rendsborg« drev kort efter Slagets Begyndelse ned paa Grunden, hvorfra Egede dog vedblev at skyde, indtil han havde 20 Grundskud og en Fjerdedeel af Mandskabet ukampdygtigt. Da »Rendsborg« forlod Linien, var »Nyborg« blevet meget udsat. Kl. 1 $\frac{1}{2}$ maatte Rothe kappe og søge at frelse sig for sine Seil, da Prammen var synkefærdig, kun 1 Kanon brugelig, og en Fjerdedeel af Besætningen død eller saaret.

Kanonbaadene, der hørte til Billes Escadre, havde fra Begyndelsen været placerede paa Revshalen; men, da de ingen Nytte kunde gjøre og vare meget udsatte, bleve de snart beordrede til at trække sig tilbage.

Imidlertid havde Kampen ikke været mindre heftig i Centrum af Linien. Allerede Kl. 11 $\frac{1}{2}$ kom der Ild i »Dannebrog«, og Fischer flyttede sin Stander til »Holsteen«. Braun paa »Dannebrog« vedblev dog ufortrødent at slaae, til næsten en Trediedeel af Mandskabet var utjenstedygtigt. De 3 sidste Kanoner bleve da fornaglede, og Flaget strøget. Vraget drev Nord paa og sprang senere i Luften. »Elven« blev da nødt til at redde sig ind paa Rheden. »Aggershuus« havde Kl. 1 $\frac{1}{2}$ mistet over en Trediedeel af Besætningen, men var saa forskudt, at den ikke kunde bjerge sig

selv. »Nyborg« kom da netop forbi, og uden at ændse sin egen Tilstand tog Rothe den da paa Slæb ind paa Rheden. »Aggershuus« løb ind paa Grunden ved Kalkbrænderiet og sank; »Nyborg« naaede netop Toldboden, inden den ligeledes sank. »Hayen« maatte nu overgive sig. Willemoës paa Flaadebatteriet holdt med overordentlig Tapperhed ud til Kl. 2; da kappede han sine Touge for at frelse sig, men drev ulykkeligviis ombord i »Sjælland«.

Efterhaanden som de sydlige Skibe vare ødelagte, havde Fjenden naturligviis mere og mere concentreret sin Ild mod de nordlige. »Sjælland« var saaledes længe blevet voldsomt beskydt, og, da nu Flaadebatteriet drev ombord i ham, kappede Harboe for at frelse sig Nord om Batteriet »Trekroner«. Da Willemoës endelig kom klar, stoppede »Sjælland« atter op udenfor Batteriet og fortsatte Kampen efter bedste Evne. Willemoës frelste sig med stort Tab.

Men de nordligste danske Skibe havde ogsaa efterhaanden maattet opgive den ulige Kamp. Paa »Indfødsretten« var Chefen falden og blev afløst fra Land af Capitain Schrödersee, men ogsaa denne blev dræbt. Kl. 2¹/₂ maatte Fischer forlade »Holsteen« og fortsatte Commandoen fra Batteriet »Trekroner«. »Søhesten«, »Charlotte Amalia« og de andre Skibe maatte efterhaanden stryge — sidst af alle »Sjælland«.

Vi skulle nu see, hvorledes det midlertid var gaaet Fjenden. Strax om Morgenen, da Nelson angreb, var Parker lettet og søgte at krydse sig op. Da dette imidlertid gik meget langsomt imod Vind og Strøm, og da han efter 3 à 4 Timers Forløb saae, at Kampen endnu var uafgjort, heiste han omtrent Kl. 1 Signal for at standse Slaget, da han meente, at der dog maatte være gjort tilstrækkeligt for at bevæge os til at give efter. Nelson vilde imidlertid ikke opgive Kampen uden afgjørende Resultat, og, da netop paa den Tid vor sydlige Fløi begyndte at vige, paatog han sig det Ansvar at lade Signalet uændset. Kampen fortsattes altsaa med det nævnte

Udfald. Men Englænderne havde ogsaa lidt betydelig. Deres Skibe vare i høi Grad forskudte, baade paa Reising og Skrog, adskillige Kanoner vare demonterede, og Tabet af Døde og Saarede idetmindste 1200 Mand.

Exempelviis kan anføres, at alene Linieskibet »Monarch» havde 26 Grundskud og et Tab af over en Trediedeel af Besætningen. Dertil kom, at de 3 nordligste Linieskibe dreve ned imod Batteriet »Trekroner«, hvis Ild nu var fri, og de to af dem kom paa Grund. Fregatterne vare ligeledes nu under Batteriets og de to nordlige Blokskibes Ild. De to Linieskibe, der under Opseilingen vare komne paa Grund paa SV-Siden af Middelgrunden, stode endnu bestandig fast. Skulde Nelson blive nodt til at trække sig tilbage, hvilket jo paa Grund af Vind og Strøm kunde skee Nord paa, kunde det være vanskeligt nok for ham at redde ikke alene disse Skibe, men ogsaa de andre, paa nogle af hvilke Reisingerne vare saa forskudte, at de næppe vilde have været istand til at sætte Seil. Det smalle Farvand var opfyldt af tildeels brændende Vrag, og »Trekroner» skulde passeres. De overgivne Skibe vare ikke besatte og kunde altsaa tilbageerobres. Endnu havde vi »Trekroner«, de to nordlige Blokskibe og Kanonbaadene uskadede, hvilke sidste under disse Omstændigheder maaskee kunde have gjort god Virkning. Friske Folk kunde tildeels faaes fra Billes Escadre, selv om denne ikke directe kunde medvirke. Nelson var altsaa i en kritisk Stilling. Han sendte da en Parlemantair iland til Kronprindsen med et Brev, hvori han paa en Maade tilbød en Vaabenstilstand og truede med i modsat Fald at brænde de erobrede Skibe med alle Fangerne.

Dette Brev kom uheldigviis iland uden Fischers Mellemkomst, og ligesaa uheldigt var det, at Kronprindsen, uden at conferere med Fischer, sendte en af sine Generaladjutanter, Capitain Lindholm, ombord til Nelson. Dennes eget Flagskib »Elephant» var imidlertid ogsaa kommet paa Grund, foruden en Fregat. Han heiste da strax Parle-

mentairflag, og Fischer fik Ordre til at standse Ilden. Klokken var da henad 4. Der blev nu sluttet en foreløbig Vaabenstilstand paa 24 Timer. Herved fik Fjenden Tid til at redde sine grundstødte Skibe og trække dem ud af Farvandet.

Angrebet havde unegtelig fra Nelsons Side været ført med overordentlig Dygtighed og Tapperhed, men han mødte her en Modstand, som han sjelden havde seet Mage til. Han havde paataget sig at afgjøre Sagen paa en Time med 10 Linieskibe; men, uagtet han havde mere end denne Styrke, varede Slaget dog til langt ud paa Eftermiddagen. Kun Corvetten, Defensionsfregatten og Flaadebatteriet bleve reddede; Resten faldt i Fjendens Hænder. Men Blokskibene vare ubrugelige, »Sjælland« maatte brændes, og »Holsteen« var det eneste Skib, som det lykkedes Fjenden at føre med sig. Paa dansk Side havdes 1035 Døde og Saarede, 205 Savnede og 1780 Fanger. Hvis Kampen ikke var bleven standset, kan det vel være, at Nelson var bleven nødt til at opgive den.

Underhandlingerne fortsattes i de følgende Dage under nogen Vanskelighed; men paa Efterretningen om Keiseren af Ruslands Død skyndte den danske Regjering at slutte en Vaabenstilstand paa 14 Uger. Den engelske Flaade gik da til Østersøen, og en lignende Convention kom istand med Sverrig. Da den nye Keiser af Rusland, Alexander I, var venligsindet imod England, opgav han den væbnede Neutralitet. Danmark og Sverrig sluttede sig hertil, og Freden kom istand.

Danmark fortsatte nu sin fredelige Politik, indtil det blev saa voldsomt afbrudt ved Katastrophen i 1807. Slaget paa Rheden havde havt gode Følger. Patriotismen var vakt, og Marinen stod i stor Anseelse. Man vedblev at arbeide paa det iforveien gode Materiel, og saaledes havde vi i 1807 saa god en Flaade, som vi nogensinde havde havt, da vi paa en saa ydmygende Maade med eet skulde miste Alt.

Krigen med England 1807—14.

1807 Ved en hemmelig Artikel i Fredstractaten i Tilsit imellem Frankrig og Rusland var det besluttet at opfordre Danmark til at erklære England Krig. Da dette rygtedes i England, besluttede man der at komme Fjenden i Forkjøbet ved selv at bemægtige sig den danske Flaade eller idetmindste at gjøre den uskadelig. Uden nogen Krigserklæring sendtes da en Hær paa 30000 Mand under Lord Cathcart til de danske Farvande. Flaaden, der overførte den, anførtes af Admiral Gambier og bestod af 25 Linieskibe, c. 40 Fregatter og mindre Skibe og henved 400 Transportskibe. Denne Expedition var udrustet i største Hemmelighed, og, uagtet den danske Regjering ad forskjellige Veie havde faaet Nys om den, vilde man dog ikke ret troe paa, at Formaalet med denne Udrustning var et Angreb paa Danmark.

8. Aug. Først den 8de August stillede en engelsk overordentlig Afsending den ligefremme Fordring til Kronprindsen, at han skulde udlevere den danske Flaade som et Depositum indtil Krigens Ophør. Dengang var Sjælland imidlertid allerede saagodt som omringet af den engelske Flaade. Kronprindsen, der opholdt sig ved Armeen i Kiel, ilede til Kjøbenhavn for at træffe Forsvarsanstalter. Commandoen blev overgivet til General Peymann, hvem Admiral Steen Bille blev adjungeret som Søkyndig. Kronprindsen forlod Byen efter to Dages Forløb og vendte tilbage til Holsteen for at forsøge at bringe Hæren over.

I Kjøbenhavn beredte man sig, saagodt man kunde, paa et Angreb; men Stemningen var trykket. Byens Befæstning var den samme som i 1801, undtagen at Batteriet »Prøvesteen» var anlagt paa nogle gamle, sænkede Skibe. Paa Rheden blev udlagt en flydende Defension af 2 Blokskibe, 3 Stykpramme og 31 Kanonfartøier under Commandeurcapitain Krieger.

Den første egentlige Krigsbegivenhed var Erobringen i Kattegat af Helsingørs Vagtskib, Fregatten »Frederiksværn«, et gammelt, daarligt Skib, som, da den engelske Flaade havde spærret Veien til Kjøbenhavn, havde søgt at redde sig til Norge. Den 16. August landsattes de 16 Aug. engelske Tropper ved Vedbæk uden at møde nogen Modstand, og den 17de var Kjøbenhavn omringet baade til lands og tilvands, uden at der endnu var løsnet et Skud. Den engelske Flaades Hovedstyrke laa et godt Stykke Nord for »Trekroner«, men Fjenden havde en lettere Escadre, hvoriblandt nogle Bombefartøier, liggende sydligere og nærmere ved Land. Vor Sødefensions Foretagender maatte derfor indskrænke sig til at understøtte Udfaldene fra den belejrede By, og der fandt ingen betydeligere Fegtninger Sted.

Den 1ste Septbr. vare Fjendens Batterier færdige, og efter en fornyet Opfordring til at udlevere Flaaden, begyndte den 2. Septbr. Bombardementet af Staden. Bille havde ladet gjøre Forberedelser til, om fornødent, at sænke Skibene i Flaadens Leie; men Kronprindsens Ordre til Iværksættelsen af denne Plan blev opsnappet, og den kom saaledes ikke til Udførelse. Efterat Bombardementet var fortsat i de tre paafølgende Dage, indlededes Underhandlinger, som den 7. endte med en Capitulation, ifølge hvilken 7. Sept. Flaaden skulde udleveres.

Englænderne fik altsaa paa Værftet udleveret Alt, hvad der var af Skibe med tilhørende Materiel; Skibe, som stode paa Stabelen eller i Dok, eller som man af andre Grunde ikke troede at kunne føre med sig, bleve ødelagte, og Magasinerne plyndrede. Den 20. October 20. Oct. forlod Fjenden Kjøbenhavn med sit Bytte, nemlig 16 Linieskibe, 10 Fregatter, 5 Corvetter, 8 Brigger og c. 30 Smaafartøier. Et af Linieskibene »Neptun«, forliste paa Taarbæks Rev. Næsten alle de mindre Fartøier bleve efterhaanden forladte af Englænderne, da de ikke kunde føre dem med sig. Foruden Skibene bortførtes et stort Materiel, der

fyldte c. 90 Transportskibe med en Drægtighed af c. 20000 Tons.

Efter denne Begivenhed var Danmark altsaa i Krig med England, og til at kæmpe med denne store Somagt havde vi kun tilbage: i Norge 2 Linieskibe, 1 Brig og nogle Kanonbaade, og i vore egne Farvande 3 Brigger og nogle Smaaskibe, foruden at der bjergedes nogle Kanonbaade, der paa Veien bleve forladte af Englænderne.

Et Søforsvar maatte altsaa skaffes tilveie, saa godt, som Tid og Omstændigheder tillode. Paa alle Skibsværfter i begge Lande byggedes en Mængde Kanonfartøier — alle-rede i det første Aar c. 200 — og nogle Brigger sattes strax under Bygning, hvoraf der under hele Krigen blev 8 færdige. Ligeledes fuldførtes (i 1810) et Linieskib »Phoenix«, som dog ikke blev brugt, og 4 Fregatter. Af Kanonfartøier anskaffedes under hele Krigen 255, hvoraf 43 skjenkedes af Private. Disse Kanonbaade og Joller stationeredes rundt om paa Kysterne, hvor der tillige anlagdes adskillige Smaaskandser.

De to Linieskibe, der vare i Norge, vare »Louise Augusta«, gammelt og cassabelt, og »Prinds Christian Frederik«, 68 Kanoner, som var nyt. Medens Englændernes Foretagender imod Kjøbenhavn stode paa, blev den lille Styrke, nemlig de to Linieskibe, en Brig og nogle Kanonbaade, paa en Maade blokeret af en stærkere fjendtlig Styrke. De danske Skibe commanderedes af Commandeur Hans Chr. Sneedorff; Chef for »Pr. Christian« blev Capt. C. V. Jessen.

Da den engelske Expedition paa Hjemveien var passeret forbi uden videre Fjendtligheder, bleve Linieskibene hjemkaldte. »Louise Augusta« var i saa daarlig Stand, at det ikke engang under disse Omstændigheder kunde bruges, og kom derfor ikke mere ud; »Pr. Christian« blev om Vinteren brugt til Convoieringer til Norge.

I Marts Maaned 1803 blev dette vort sidste Linieskib 1808 kaldt ned til Danmark. Paa Grund af Sverrigs fjendtlige Holdning var der nemlig erklæret Krig imod dette Land; man paatænkte en Landgang i Skaane, og franske Hjelpe-tropper, som skulde medvirke til dette Foretagende, vare allerede ankomne til Fyen. Men for at kunne overføre disse Tropper maatte man have Store Bælt frit, og man vidste, at der i dette Farvande opholdt sig idetmindste 1 engelsk Fregat. Jessen fik derfor i Helsingør Ordre til at gaae til Bæltet for at forjage denne Fregat.

Skibet var efter den lange Vintercampagne i mindre god Stand, og navnlig var Besætningen svunden betydelig ind. Denne blev vel nogenlunde completeret, men med uøvede Folk.

Den 21. Marts lettede Jessen, og, da han ikke kunde 21. Marts krydse sig ned igjennem Sundet, stod han Nord ud, og derefter Vester paa, Norden om Sjælland. Kort efter at han var kommen bort, ankrede 3 engelske Linieskibe ved Indgangen til Sundet. Disse Skibe havde ligget indefrosne ved Winga, men havde iset sig ud, da »Prinds Christian» var iagttaget for Sydgaende. Den Commanderende for disse Skibe var Capt. George Parker. Da han erfoer, at Jessen var gaaet Vester paa, lettede han selv med de to af Linieskibene, »Stately» og »Nassau» (det tidligere danske »Holsteen») for at opsøge »Pr. Christian».

Jessen fortsatte Reisen uden at vide noget om disse engelske Skibe. Nogle Fiskere gjorde Forsøg paa at indhente og advare ham, men de kunde ikke naae ham. Henad Kl. 1 om Eftermiddagen saae han to engelske Fregatter staae Syd paa ad Bæltet til imellem Hasteens Grund og Hjælmen. Saavel disse Fregatter som Linieskibet gik om Aftenen til Ankers imellem Seierø og Refsnæs. Næste Morgen lettede begge Parter, Jessen stod Nord paa for at trække Fjenden bort fra Bæltet og da optage Kampen i mere aabent Farvand. Op ad Formiddagen sluttede en tredie engelsk Fregat sig til de to andre, og, da Jessen tillige

saae de to engelske Linieskibe komme ned Vesten om Lysegrundene, maatte han beslutte sig til at undkomme. For nu ikke at trække alle Fjenderne efter sig ned i Bæltet vilde han gaae indenom Seierø, hvor det kunde antages, at Fjenden ikke turde følge ham. Han holdt derfor Syd paa; men, da det kom til Stykket, turde den »bekjendte Mand« ikke tage Skibet igjennem. Da Jessen bestandig holdt fast ved, at det netop laa i hans Opgave at undgaae at trække Fjenden ned i Bæltet, besluttede han efter afholdt Krigsraad at søge tilbage til Sundet, idet han antog at kunne komme udenom Sjællands Rev, inden Fjenden kunde naae ham, og, da Vinden, som havde været østlig, nu var gaaet nordligere, haabede han, naar han var kommen Revet forover, endnu i Tide at kunne strække over til Sundet. Kl. 5¹/₂ var han Revet passeret, men imidlertid var det løiet af, hvilket var til Skade for Skibets Seilads, og, da de engelske Skibe havde Fordelen af Vinden, kunde han ikke længere undgaae Sammenstød. Han holdt derfor ned langs Østsiden af Revet for, om fornødent, at kunue sætte paa Land og maaskee endog lokke Fjenden paa Grund. Kl. 7¹/₂ naaede Fjenden ham, og Kampen begyndte, idet man stadig holdt Syd paa. Kl. 9 vare de engelske Linieskibe nødte til en kort Tid at lade sakke for at reparere Takkeladsen, men kort efter begyndte Kampen igjen, og imidlertid vare de 3 engelske Fregatter komne til. Uagtet Jessen saaledes var omringet og stærkt medtaget, afslog han dog en Opfordring om Overgivelse, og først Kl. 10¹/₂, da Skibet havde rørt Grunden en Kabellængde fra Land midt paa Sjællands Odde, strøg han Flaget. De engelske Skibe fik netop stoppet op itide, saa at de ikke kom paa Grund. Den følgende Dag forsøgte Englænderne forgjæves at faae Skibet af Grunden, og, da dette ikke lykkedes, satte de om Aftenen Ild paa det, saa det sprang i Luften.

Foruden den Interesse, der knytter sig til denne Kamp, saavel paa Grund af dens Hæderlighed i og for sig,

som fordi den dreiede sig om Danmarks eneste tilbageværende Linieskib, fortjener den særlig Opmærksomhed ved den Rolle, som Farvandsforholdene spille fra først til sidst. Selv om Jessen havde naaet Indgangen til Sundet førend de forfølgende Skibe, vilde han dog der have truffet det tredie og stærkeste af de engelske Linieskibe; men herom var han jo uvidende.

Danmark var altsaa slet ikke mere i Besiddelse af større Krigsskibe, og Frankrig lovede derfor at stille et Par Linieskibe til vor Raadighed. Fuld Besætning af Officerer og Mandskab til 2 Linieskibe sendtes da herfra til den franske Flaade paa Schelden. Det blev aldrig til Noget med den lovede Hjælp, men disse Skibsbesætninger forbleve der i flere Aar.

Al Virksomhed herhjemme var altsaa indskrænket til Kanonbaadene og de faa større Fartøier, der kunde skaffes tilveie. Kanonbaadene bleve fordeelte rundt om i Farvandene i større og mindre Afdelinger og gjorde Fjenden al den Skade, som Omstændighederne og Fartøiernes Natur tillode dem. Selvfølgelig vare de engelske Convoier det letteste Maal for Kanonbaadenes Angreb, og det især i Begyndelsen, da Fjenden troede at kunne nøies med Brigger og endnu mindre Orlogsfartøier til Escorte. Langs de norske Kyster var der en rig Virkeplads for Kanonbaadene, der virkelig ogsaa ret heldig forsvarede de talrige Havne lige op til Tromsø.

Her kan kun meddeles nogle af de mere fremtrædende af de talrige Affairer.

Det første engelske Krigsskib, der erobrede, var Briggen »Seagull«, som efter et tappert Forsvar under den norske Kyst maatte overgive sig til Briggen »Lougen«, Premierltnt. P. Wulff. Ogsaa i danske Farvande lykkedes det endnu i 1808 Lieutenant C. Wulff med 6 Kanonbaade at erobre Orlogsbriggen »Tickler«, og ikke længe efter erobrede Capitainltnt. Schönheyder med 8 Kanonbaade fra

Nyborg, i Forbindelse med 8 andre fra Korsør og Lolland, Briggen »Tigress« i Nærheden af Aggersø.

Ved Kjøbenhavn var der dannet en flydende Defension af Kanonbaade og lignende Fartøier under Commandeur-capt. Krieger. Han gjorde adskillige Angreb paa store engelske Convoier; ved en af disse Leiligheder bemægtigede han sig med 18 Kanonbaade 11 Koffardiskibe og Briggen »Turbulent«. Naar Omstændighederne begunstigede det, indlode Kanonbaadene sig ogsaa i Kamp med større Skibe som Fregatter, naar disse laae i Stille, og ved flere Leiligheder lykkedes det dem, vel ikke at erobre nogen saadan, men dog saagodtsom at ødelægge dem. Endog med Linieskibe indlod man sig undertiden; saaledes kæmpede Pr. Ltnt. Suenson under Stevns med 6 Kanonbaade en heel Time med et engelsk Linieskib.

Men den mærkeligste Træfning af denne Art forefaldt 20. Oct. den 20. October 1808 fra Kjøbenhavns Rhed. Fjenden havde indseet, at det ikke mere gik an at indskrænke sig til at bruge Smaaskibe til Convoiering, og saaledes ledsagedes en Koffardiflaade paa 140 Handelsskibe igjennem Sundet af Linieskibet »Africa« foruden nogle mindre Fartøier. Convoien holdt sig under den svenske Kyst og var altsaa i Flinterenden, da det blev stille. Krieger gik da ud fra Rheden med en Snees Kanonbaade. Linieskibet var jo i det stille Veir i den uheldigste Situation. Under den 3 Timers Kamp hændte det to Gange, at det engelske Flag blev skudt ned; men begge Gange havde det den Følge, at Kanonbaadene i den Tro, at Fjenden havde strøget, roede ind imod Skibet og derved lede betydeligt af Geværild. Saa meget opnaaedes, at Linieskibet, da der ved Mørkets Frembrud kom nogen Luft, trak sig ud af Kampen i en saa medtagen Tilstand, at det snart blev sendt hjem som utjenstdygtigt og casset.

1809 I 1809 gjenerobredes en af de forhenværende danske Brigger »Alart« af Cptn. Søren Bille. Samme Aar angrebes en engelsk Brig »Minx«, der var udlagt som Fyrskib for

Skagens Rev, da Fyret naturligviis var slukket. Kanonbaadene fra Fladstrand, der førtes af Premierltnt. Nicolai Tuxen, begave sig til Skagen, hvor de i otte Dage maatte vente paa gunstigt Veir. Da Omstændighederne endelig føiede sig, satte Tuxen sig i Bevægelse. Den engelske Brig lettede, men blev indhentet omtrent fire Miil NO for Skagen og maatte overgive sig efter en kort Kamp.

Mindre heldig gik et andet Angreb. I Krigens første Aar havde Fjenden havt en Fregat liggende ved Anholt Knob som Fyrskib. Denne forliste, og Øen var da bleven taget i Besiddelse, for at Fyret kunne holdes tændt. I Foraaret 1811 besluttede man da at forsøge at fordrive 1811 Fjenden derfra. En lille Tropestyrke blev fra Grenaa overført af en Division Kanonbaade under Ltnt. Falsens Commando. Den forsøgte Overrumpling af Øen mislykkedes fuldstændig; Landgangscorpset blev oprevet, og, da nogle engelske Fregatter nærmede sig, maatte Falsen trække sig tilbage. De fleste Baade lykkedes det dog at undkomme, hvilket tildeels skyldtes Ltnt. Buhl, der med sin Baad opholdt en engelsk Brig, indtil de andre kom bort.

En stor Mængde andre Træfninger med mere eller mindre heldigt Udfald fandt i disse Aar Sted baade i Danmark og i Norge.

I 1812 lede vi et under daværende Omstændigheder 1812 ret føleligt Tab. Den nybyggede Fregat »Naiaden« (42 Kanoner), Capt. H. P. Holm, var stationeret ved den norske Kyst. Den 6. Juli laa han tilligemed Briggerne »Laaland«, 6. Juli »Samsø« og »Kiel« til Ankers indenskjærs i Nærheden af Arendal, da der udenfor viste sig det engelske Linieskib »Dictator«, Cptn. Stewart, og 3 Brigger. Cptn. Holm troede sig ganske sikker, da han meente at være skjult af Fjeldene, og da desuden Indløbet var vanskeligt, og det var langt ud paa Eftermiddagen. Pludselig saae han de engelske Skibe holde ind imod Land, saa han kunde indsee, at han var opdaget. Han maatte da hurtigst muligt komme under Seil for at naae en Havn, hvor han ikke

kunde angribes, og han søgte da til den c. 1 Miil østligere liggende Lyngør Havn, da Lodserne erklærede, at det vilde være Fjenden umuligt at følge ham derind. Englænderne fulgte ham alligevel; men dette var et Vovestykke, om hvis Udførlighed man havde havt god Grund til at tvivle. Omtrent Kl. 8¹/₂ Eft. seilede »Naiaden« ind ad det nordvestlige Indløb (see Tegningen) og ankrede midt i Havnen. Vinden var frisk S V. Briggerne ankrede, som de bedst kunde; men næppe var man kommen til Ankers, før det engelske Linieskib viste sig. Den ene engelske Brig kom paa Grund, den anden blev efterladt hos ham, men den tredie fulgte Linieskibet. Løbet er paa sine Steder saa smalt, at Cptn. Stewart maatte hale sine Læseilsspiir ind. Nu løb han lige ind i Havnen, satte Forskibet paa Grund og førte Varp iland for at faae Bredsiden til. De danske Skibe, der vare komne til Ankers i en Hast, laae ikke paa den heldigste Maade. Briggen »Laaland« maatte stikke sig heelt ind i Bugten for at give Plads til Fregatten, og denne kunde dog ikke faae Bredsiden til. Ingen af Briggerne kunde bruge mere end enkelte Kanoner. Under disse Omstændigheder kunde der jo ikke være nogen Redning mulig. Cptn. Holm forsvarede sig en Time; men, da alle tre Reisninger vare faldne og det øverste Dæk skudt sønder og sammen, kunde han kun tænke paa at redde de Saarede. Han samlede da nogle af de Kanonfartøier, der opholdt sig i Nærheden. Da Fregatten var sammenskudt, kunde Briggerne ikke forsvare sig længere. Cptn. Krieger paa »Laaland« satte Ild paa Skibet og gik iland med Mandskabet. »Kiel« maatte stryge, hvorimod det lykkedes »Samsø« at slippe bort ad det østlige Løb.

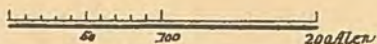
Nu ankom Kanonfartøier fra forskjellige Steder. Den engelske Chef heiste da Parlamentairflag og tilbød at udlevere Fangerne, dersom man vilde lade ham slippe bort med de to danske Brigger. Da dette blev afslaaet, aabnedes der en heftig Ild imod Linieskibet; men en opkommende Brise tillod det henad Morgenen at trække sig

NAJADENS ÖDELÆGGELSE.

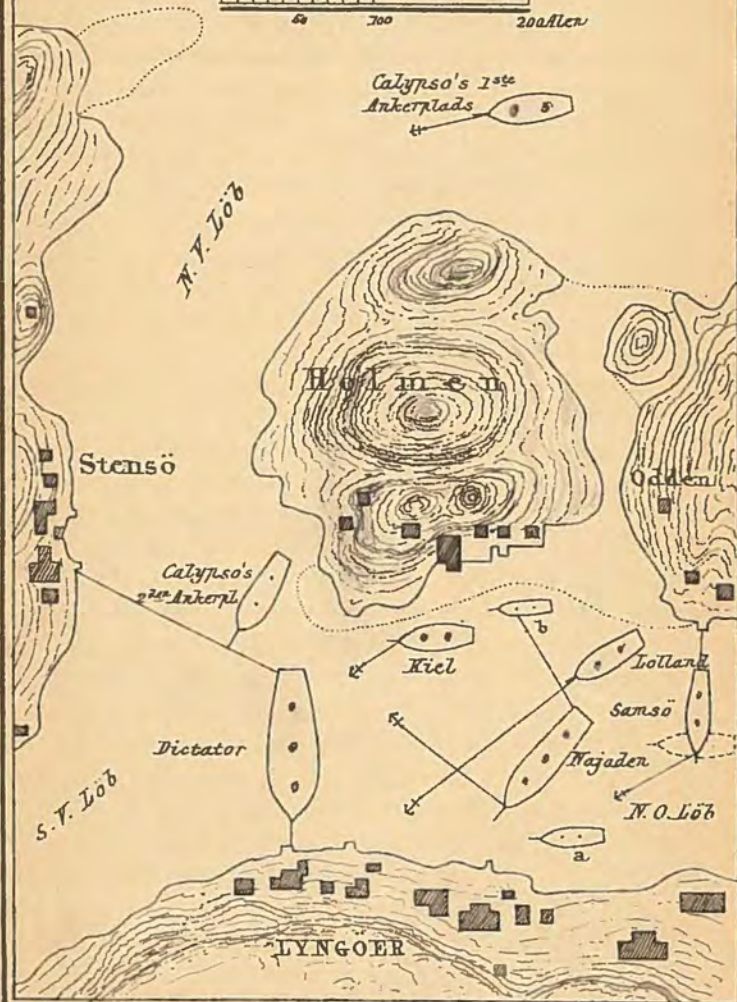
ILYNGÖERS HAVN.

Den 6te Juli 1812.

a. } Koffardiskibe.
b. }

Calypso's 1ste
Ankerplads

ud af Havnen igjennem det sydvestlige Løb. De udenfor liggende to engelske Brigger vare da fordrevne af andre tililende Kanonfartøier. De to danske Brigger kunde igjen tages i Besiddelse, da Fjenden ikke havde kunnet føre dem med sig.

Kanonbaadsaffairerne fortsattes bestandig. Saaledes erobredes endnu samme Aar Briggen »Attack» af Ltnt. Falsen med Kanonbaadene fra Grenaa.

Ogsaa paa Vestkysten havde de der stationerede Kanonfartøier havt flere raske Fegtninger af lignende Art som de for Østkystens Vedkommende omtalte.

Krigen endtes den 14. Januar 1814 ved Freden i 1814 Kiel. Det er tilstrækkelig bekjendt, at Norge blev skilt 14. Jan. fra Danmark efter en 400-aarig Forbindelse, under hvilken danske og norske Søfolk saa mangfoldige Gange havde kæmpet i Forening under et fælles Flag. Endeel af Orlogsfartøierne forbleve i Norges Besiddelse og afgav altsaa det første Grundlag for den vordende norske Marine.

Fra vor Side var der i denne, saa sørgelig begyndte Krig, udfoldet en ikke ringe Activitet og udrettet saa meget, som de forhaandenværende Midler tillode. Der tilføiedes Fjenden endeel Skade, saavel ved Erobring af de omtalte Krigsfartøier som af et ikke ringe Antal Koffardiskibe; men for en Fjende som England havde disse Tab dog kun ringe blivende Betydning.

3die Afsnit.

1814—64.

Efter Fredens Slutning i 1814 gjaldt det om at skabe et nyt Materiel efter en heel ny Plan, da man ikke længere havde Nyttten af de Hjælpekilder af alle Arter, der hidtil vare tilflydte det fælles Søforsvar fra Norge. Der arbeidedes ogsaa efter Omstændighederne ret kraftig, saasnart Landet var kommet lidt til Kræfter. Det var foreløbig Planen at holde 6 Linieskibe foruden et passende Antal Fregatter og mindre Skibe. Hvad der end mere vanskeliggjorde Dannelsen af det nye Materiel, var de forskjellige nye Former for dette, der begyndte at trænge sig frem, saaledes navnlig Dampskibene. Danmark anskaffede sig i Tidens Løb nogle saadanne; men i deres daværende Form som Hjulskibe kunde de aldrig komme til at udgjøre Hovedmassen af Flaaderne. Det ligger i Forholdenes Natur, at Antallet af udrustede Skibe i Begyndelsen kun var ringe, saalænge al Kraft maatte sættes paa Tilveiebringelsen af Materiellet; men efterhaanden, som man skred frem i denne Henseende, bleve ogsaa Øvelses-Udrustninger noget rigeligere. Den eneste militair-politiske Expedition af nogen Betydning i dette Tidsrum forefaldt i 1844, da 2 danske Fregatter, en Brig og et Dampskib for en Tid sluttede sig til en fransk Escadre, der foretog et

Angreb paa Marocco for at tvinge Sultanen til at afstaae fra sine Fordringer paa Tribut o. desl.

Den 1. slesvigske Krig. 1848—50.

Da Oprøret i 1848 udbrod i Hertugdømmerne, stode vi jo, selv efterat Preussen var begyndt at yde Oprøret sin Støtte, overfor en Fjende, der saagodtsom ganske manglede Hjælpemidler paa Søen, og vi vare derfor istand til baade at blokere de fjendtlige Kyster og paa en virksom Maade at støtte Hærens Operationer, naar disse forefaldt i Nærheden af Kysten, ved hvilke Leiligheder navnlig Dampskibene og Kanonbaadene gjorde god Nytte. Den danske Flaades Styrke paa dette Tidspunct fremgaaer af nedenstaaende Fortegnelse *).

Den eneste selvstændige Affaire i Krigens første Aar var Capitain St. Billes Angreb paa Fredericia, der var besat af Preusserne. Med Dampskibet »Hekla« og 6 Kanonbaade beskød han Fæstningen i et Par Timer og anrettede endeel Skade paa forskjellige af de militaire Etablissementer.

*) Den danske Flaade i 1848.

5	Linieskibe à 84 Kanoner.	
1	— à 66 —	(gammelt og svagt).
1	— à 80 —	(paa Stabelen).
8	Fregatter à 40-48 Kanoner.	
1	— à 48 —	(paa Stabelen).
4	Corvetter.	
4	Brigger.	
1	Barkskib (paa Stabelen).	
3	Skonnerter.	
2	Kuttere	
85	Ro-Kanonfartøier.	
6	Dampskibe (hvoraf dog de 2 uarmerede).	

Da Kongen af Sverrig søgte at mægle i Striden, sammendroges en lille svensk-norsk Escadre, som dog ikke kom til at optræde. Vaabenstilstand sluttedes om Efteraaret. /

1849 Da Krigsforetagenderne gjenoptoges i 1849, aabnedes de for Marinens Vedkommende med et Par heldige Demonstrationer imod Ekkensund og Aabenraa. Den første foretoges af Capitain Petersen med Fregatten »Havfruen« og nogle Kanonbaade, den anden af Capitain Dirckink-Holmfeld med Corvetten »Naiaden«, ligeledes understøttet af Kanonbaade.

Det havde været besluttet at foretage et Hovedangreb paa Eckernførde. Denne Plan blev opgivet, men desuagtet vilde man foretage en Demonstration fra Søsiden imod denne By. Man vidste, at Byen var besat, og at Fjenden havde anlagt nogle Skandser, men man tvivlede ikke om, at man med Lethed kunde ødelægge disse. Den Commanderende i denne Deel af Farvandet, Commandeur Garde, gav da Ordre til Linieskibet »Christian den 8de« (84 K.), Commandeurcapitain F. Paludan, til i Forbindelse med Fregatten »Gefion« (48 K.), Capitain J. A. Meyer, foruden Dampskibene »Hekla« (200 Hest. Kr., 6 Kan.), ført af Cptn. Aschlund, og »Geiser« (160 Hest. Kr., 6 Kan.), Capitain P. Wulff, at begive sig til Eckernførde Fjord, løbe ind i denne, helst i Skumringen, for at alarmere Fjenden, gjøre Landgang flere Steder [og, saavidt muligt, besætte eller ødelægge de anlagte Skandser og bemægtige sig Byen. Det var dog udtrykkelig paabudt i Ordren, at Dampskibene ikke uden den største Nødvendighed maatte bringes i Ilden.

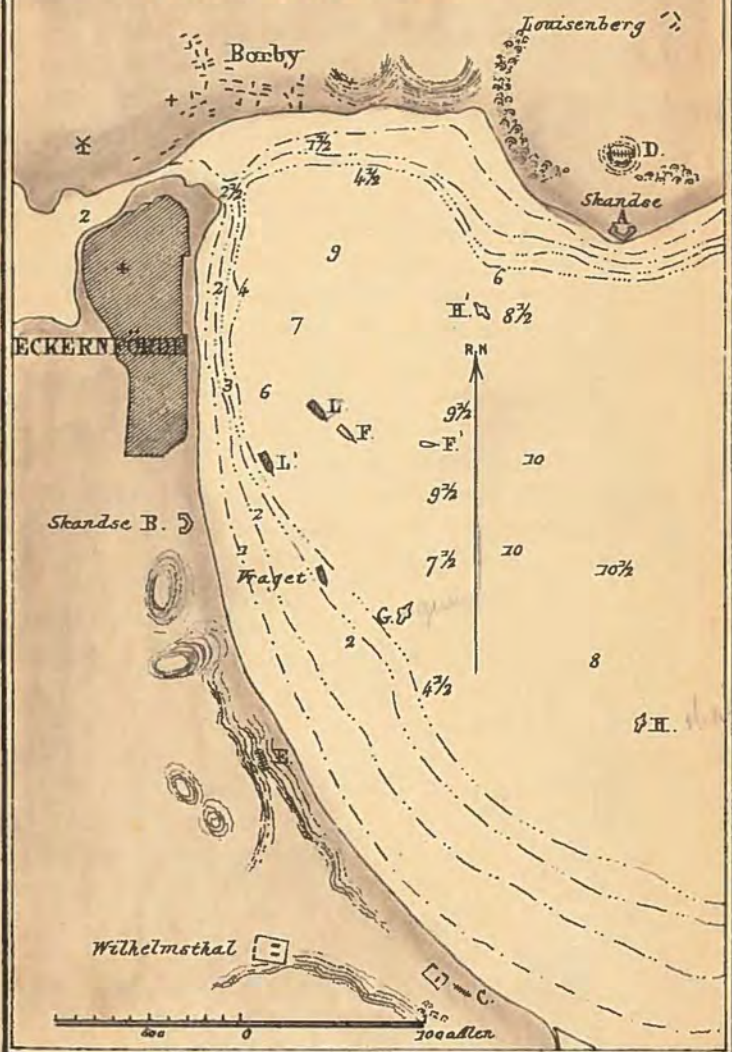
Ved Fjorden var anlagt 2 Skandser, en paa Nord-siden og en paa Sydsiden (see Tegningen). Den nordligste var armeret med et Par 84-pundige Granatkanoner og 4 Stkr. 18-pundige Kanoner; den sydlige med 4 Stkr. 18- og 24-pundige Kanoner. Det sidste var forresten det stærkeste i sit Anlæg, og Kanonerne vare bedre dækkede.

Der var medgivet nogle Landbrevs, der blev frit udsat,
afskrevet paa 3 gazler, men disse kom ikke til Næsen.
der.

AFFAIREN VED ECKERNFÖRDE.

Den 5te April 1849.

C. D. E. *opkjörte Feltbatterier*
 G. & H. *Dampskibenes Plads, da de beskøde B.*
 H. *Heklas Plads, da det fik Skud i Roret.*
 F. (F') *Fregat. L. (L') Linieskib.*

Afstanden imellem de to Skandser var c. 2800 Alen. Om Aftenen den 4. April løb Styrken ind paa Fjorden; men, da Vinden var østlig med stiv Kuling, saa at der ikke kunde foretages Noget den Nat, gik Skibene til Ankers omtrent 2 Qvml. Østen for den nordlige Skandse. Planen var nu følgende. Man skulde holde ind langs Nordsiden af Fjorden, underveis beskyde Skandsen A, og derefter skulde Linieskibet og Fregatten gaae til Ankers midt imellem Skandserne. Dampskibene skulde holde sig udenfor Ilden, men med deres langtrækkende Kanoner kaste Granater imod Skandsen B og forresten holde sig klare til at komme til Assistance. Der var medgivet en Styrke af Soldater, der vare indskibede paa 3 Jagter, men disse bleve udenfor Fjorden.

Altsaa om Morgenen den 5. April stode Skibene ind 5. April med laber Kuling af østlig Vind. Kl. 7 $\frac{1}{2}$ begyndte Ilden imod Skandsen A, og Skibene gik derefter til Ankers. De kom dog ikke til at ligge midt imellem Skandserne, men paa c. $\frac{1}{3}$ af Afstanden, regnet fra Sydsiden. Linieskibet laa inderst, for Bagbords Anker og med et Spring i Varpanker agterfra for at faae Bredsidens til. Fregatten fik ikke sit Spring ud og kom derfor til at ligge saaledes opsvalet, at den tildeels kunde beskydes langskibs fra Skandsen B. Skydningen blev meget levende, og Sk. A blev snart bragt til Taushed, men B vedligeholdte Ilden med stor Heftighed. Cptn. Meyer gjorde da Signal til »Geiser« om Assistance, for at han kunde faae Fregatten svalet med Agterenden op imod Vinden, saa at han kunde lade Varpankeret falde. Dampskibet kom, men det havde næppe faaet Trossen ombord, før denne blev skudt over, og Fregatten blev altsaa liggende i den uheldige Stilling. Da den allerede var meget medtaget, vilde Chefen kort efter lade »Geiser« slæbe sig ud, men Dampskibet fik Skud i Maskinen og maatte trække sig bort.

Da samtidig Commandeur Paludan saae, at der ikke var Udsigt til noget heldigt Resultat, kaldte han »Hekla«

til Hjælp; men Dampskibet fik Roret skudt itu og maatte vende om. Man vilde nu prøve at varpe Skibene ud, og fra Linieskibet udførtes Varpanker. Fregatten, som var saa medtaget, at den var ude af Stand til at fortsætte Kampen, fik fra Linieskibet et Fartøi til Assistance ved Varpningen. Klokken var da imellem 12 og 1.

Imidlertid var det frisket mere og mere op, saa Varpningen gik yderst langsomt. Paa Skandsen B var kun 1 Kanon demonteret, og Fjenden begyndte at trække Tropper og Feltartilleri sammen i Nærheden af Kysten. Commandeur Paludan sendte da omtrent Kl. 1, efter at have heist Parlamentairflag, en Officeer i Land med Tilbud om at standse Angrebet, hvis man vilde lade Skibene komme ud, men i modsat Fald vilde han kaste Granater ind i Byen. Denne Parlamentair blev imidlertid under forskjellige Paaskud opholdt til Kl. 4 og fik da et Afslag; i Mellemtiden havde Fjenden faaet Tid til at forstærke sig og navnlig at gløde Kugler. »Gefion« arbejdede bestandig paa at varpe sig ud, men det gik meget smaat. Da Ilden begyndte igjen Kl. 4¹/₂ med glødende Kugler fra Skandsen B og tillige fra det opkjørte Feltartilleri, maatte ogsaa Linieskibet forsøge at komme ud. Det lettede og faldt sønder over. Paa Grund af Skud i Reisingen blev det umuligt at vende itide for den sydlige Landgrund, og Skibet kom til at staae. »Gefion« havde da allerede strøget, og, da der nu snart udbrod Ild paa forskjellige Steder i Linieskibet, maatte Chefen tilsidst, omtrent Kl. 6, beslutte sig til at stryge Flaget. Kl. 8 sprang Skibet i Luften.

Resultatet af denne Affaire var altsaa, at et Linieskib paa 84 og en Fregat paa 48 Kanoner paa den mest afgjørende Maade vare bukkede under for et ringe Antal Kanoner i Land. Dette Tilfælde var et af de sidste og tillige mest slaaende Beviser paa, hvor Lidet Seil-Træskibe vare istand til at udrette, selv mod forholdsviis svage Værker i Land. Man havde naturligviis

Der von ihm 250 danske Soldater med, medens de i Mæcheden
af Bekendtskabet stod 3000 fjendtlige Tropper

mange Exempler paa, at saadanne Foretagender havde faaet et uheldigt Udfald eller idetmindste været frugteløse; men man havde aldrig rigtig kunnet forlige sig med den Tanke, at ikke Skibenes store Kanonantal dog tilsidst maatte faae Overvægten, især da det naturligviis ogsaa ved adskillige Leiligheder var lykkedes at bringe saadanne Batterier til Taushed. Det bør erindres, at der var medgivet et Antal Soldater; men der blev slet ikke gjort noget Forsøg paa at sætte dem iland for at angribe Skandserne. [Det er ikke usandsynligt, at det Hele kunde have faaet et andet Udfald, hvis man havde forstaaet at benytte disse Soldater.]

Ved Udførelsen af dette Angreb var det altsaa først og fremmest Feilen, at man miskjendte Skibenes Styrke ligeoverfor Batterierne paa Landjorden. Paa den anden Side maa det erindres, at det egentlig var Planen, at Skibene skulde gaae ind om Aftenen, altsaa ubemærket; men, da dette nu ikke kunde skee, var det utvivlsomt, seet fra et reent maritimt Standpunct, et stort Misgreb at løbe ind paa Fjorden ved høilys Dag og med Paalandsvind. Nogen egentlig positiv Betydning for Krigens Gang havde dette Tab jo ikke, da Fjenden næsten ganske manglede Sømateriel.

Iøvrigt var Flaadens Virksomhed i dette Aar af samme Art som i det foregaaende. I Nordsøen holdtes en Blocade-escadre under Commandeur Bille, i Reglen paa 3 à 4 Fregatter og en Corvet, og her forefaldt nogle mindre betydelige Affairer mod tyske armerede Dampskibe. Ogsaa i Østersøen viste et fjendtligt Dampskib sig engang udfor Swinemünde, men maatte selvfølgelig trække sig tilbage for de blokerende Skibe.

I Juli 1850 sluttedes Fred med Preussen i Berlin; 1850 men Insurgenterne, som efterhaanden havde faaet anskaffet en lille Styrke af Dampskibe og Kanonbaade, fortsatte Kampen. Der forefaldt et Par Træfninger paa Neustädter- og Kielerbugt imellem Dampskibene »Hekla«, Capitain E.

Suenson, og nogle fjendtlige Kanonbaade og Dampskibe, hvoraf eet blev ødelagt. Endvidere gjordes ved Krigens Slutning et lille Bytte af slesvigholsteenske Fartøier.

Paa denne Tid var der igjen kommet noget Nyt frem, nemlig Skrueskibene. Hjulskibene havde vel ved forskellige Leiligheder gjort god Gavn, men de kunde, som ovenfor nævnt, ifølge deres Natur aldrig komme til at erstatte de store Seilskibe som Hovedbestanddeel af Flaaderne.

Omtrent ved Aaret 1845 begyndte Skrueskibene at vise sig, og ved Skruens Indførelse faldt endeel af de Indvendinger bort, man havde gjort imod Dampskibene som Krigsskibe. Skrueskibene kunde have fuld Reisning og fuldt Batteri; den fremdrivende Kraft var langt bedre dækket o. s. v. Det varede heller ikke længe, inden man i alle Mariner begyndte at omdanne Materiellet, dels ved at forandre Seilskibe til Skrueskibe, dels ved at bygge nye saadanne. Men i de første Aar kom man dog ikke ud over at betragte Skruen som en Hjælpekraft, af hvilken det kun kunde fordres, at den skulde kunne give Skibet en moderat Fart. Frankrig gik da i Spidsen for andre Mariner ved at bygge det første Fuldkrafts-Linieskib, nemlig »Napoleon» paa 90 Kanoner, der blev sat i Vandet i 1850. Dette Skib fandt hurtig Efterlignere, særlig i de større Mariner, og allevegne begyndte man at bygge Skrueskibe, I Danmark havde man saa tidlig optaget Ideen, at man allerede i 1851 kunde sætte Corvetten »Thor» i Vandet, et efter Datidens Fordringer meget respectabelt Skib, der for Skruen alene kunde gjøre en Fart af 9—10 Miil. Da Prøven med »Thor» faldt saa heldig ud, gik man videre og byggede efterhaanden de Træ-Skrueskibe, der endnu existere.

Linieskibet »Skjold» og Fregatten »Tordenskjold» bleve omdannede og forsynede med Hjælpemaskine.

Allerede inden det var gennemført at sammensætte Flaaderne af Skrueskibe, var der kommet et heelt nyt Element til, nemlig Pandseret. Anvendelsen af pandserklædte Skibssider kan paa en vis Maade siges at være af overmaade gammel Oprindelse, idet et Slags Pandser undertiden havde været anvendt allerede i Oldtiden og Middelalderen. Men, hvad der særlig gav Stødet til Gjenoptagelsen af den gamle Tanke om Pandseret, var Indførelsen af de lange Granatkanoner, der vare saa overordentlig farlige for Træskibene, og, da man tillige begyndte at anvende sværere Kanonkalibre end tidligere, blev denne Sag endnu mere paatrængende, især da Jernskibsbygningen begyndte at blive almindelig.

Et vigtigt Stød til den almindelige Indførelse af Pandseret gaves i »Krimkrigen« 1854—56, da der baade i Frankrig og England byggedes pansrede Batterier. Disse havde kun ringe Bevægkraft og liden Sødygtighed, da de nærmest vare bestemte til Angreb paa faste Søforter. Men, da disse flydende Batterier under den omtalte Krig havde viist deres Modstandsevne imod Datidens Skyts, gik man over til at forsøge paa at forene Pandserklædning, svært Artilleri og stor Maskinkraft i eet og samme Skib. Saaledes opstod, atter i Frankrig, det første søgaaende Pandserskib, nemlig »la Gloire« (1860). Ogsaa denne Idee vakte dog nogen Betænkelighed, og det var først egentlig ved Begivenhederne i Amerika under Krigen 1861—64, at man blev overbevist om den praktiske Nytte af Pandseret, hvis Indførelse igjen snart medførte Anvendelsen af heelt nye Skibsformer, navnlig Taarnskibene.

Allerede i 1863 vare vi i Danmark saa vidt, at vi havde faaet anskaffet de to Pandserskonnerter »Absalon« og »Esbern Snare« med en Pandsertykkelse af $2\frac{1}{2}$ ”, hvad der dengang maatte ansees for nogenlunde betryggende, og en betydelig Maskinkraft. Særlig maa det fremhæves, at vi allerede i 1863 fik vort første egentlige Pandserskib, nemlig Taarnskibet »Rolf Krake«, som tilmed var et af

de allerførste Skibe af sin Art, og dette Skib viste sig i Krigen det følgende Aar at opfylde alle de Fordringer i Retning af Usaarbarhed og artilleristisk Virkning, som man havde troet at kunne stille (Armering 4 Stkr. 60-pundige Kuglekanoner).

Endvidere blev Linieskibet »Dannebrog« raseret, forsynet med Maskine og pansret, og den endnu ikke færdige Fregat »Peder Skram« omdannet til Pandserskib. Tillige indkjøbtes i Skotland Pandserfregatten »Danmark«; men den engelske Regjering forbød vedkommende Værft at udlevere den, saalænge vi vare i Krigsforhold, saa at den først kom hertil efter Krigen. Paa et privat Værft i Frankrig byggedes for den danske Regjering et mindre Pandserskib, der fik Navnet »Stærkodder«. Det kom hertil; men, da det ved Prøverne ikke opfyldte de stillede Betingelser, blev det ikke modtaget. *Y*

Den 2den slesvigske Krig. 1864.*)

1864 Da Krigen imod Preussen og Østerrig brød ud i Begyndelsen af 1864, var vort Flaademateriel ligesom andre Staters paa den Tid sammensat af meget ueensartede Bestanddele, nemlig større og mindre Træskibe med forskjellig Hastighed, Pandserskibe af forskjellig Art, Seilskibe af alle Størrelser, ældre Hjuldampskibe, 6 Dampkanonbaade af Jern, et Antal Ro-Kanonbaade og Joller, foruden mindre Dampskibe, dels af Marinens egne, dels andre, Staten tilhørende, og endogsaa enkelte, leiede af Private. Men denne ueensartede Sammensætning var, paa Grund af Krigens Natur, ingenlunde saa uheldig, som den kunde have været under andre Forhold. (See Tillæg 3.)

*) Kun Hovedtrækkene ere omtalte.

Da Krigsudsigterne efter Frederik VII's Død (15. November 1863) bleve truende, begyndtes strax Udrustningen af Træfregatterne og Corvetterne og derefter af Marinens andre Skibe. En Fregat sendtes til den vestlige Udgang af Canalen, hvor den holdt krydsende, dels for at iagttage mulige Bevægelser af fjendtlige Krigsskibe, dels for at opsnappe Koffardiskibe.

Forøvrigt deeldes vor Styrke strax ved Krigens Udbud i to Dele, hvortil senere kom en tredie. De to første vare Commandoerne i Østersøen, henholdsvis i dennes østlige og vestlige Deel.

Den førstnævnte, under Commando af Contreadmiral van Dockum (Flagskib Fregatten »Sjælland«, Orlogscapit. Grove), bestod hovedsagelig af de større Træ-Skrueskibe foruden nogle mindre. Dens Opgave var Blocaden af Østersøhavnene paa Tydscklands Nordkyst, i nogle af hvilke der ogsaa fandtes fjendtlige Krigsskibe.

Escadren i Østersøens vestlige Deel, under Orlogscapitain Muxoll, bestod i Hovedtrækkene af de ældre Hjulskibe, Seilfregatter og Corvetter, foruden de fleste af Skruekanonbaadene og en Afdeling Ro-Kanonfartøier. Hertil kom endnu »Rolf Krake« og til sine Tider een eller begge Panderskonnerter. Den Commanderendes Station var paa Als, først i Sønderborg, senere i Hørup Hav, ombord paa det leiede private Dampskib »Falken«. Sammensætningen af Escadren var meget variabel. Den optraadte ingensinde samlet, men dens Opgave var at bevogte Østkysten af Hertugdømmerne.

Vesterhavssøerne forsvaredes saa længe, som det var muligt, af Capitainlieutnant Hammer med Kanonjoller og Smaaskibe.

Escadren i Østersøens østlige Deel.

Ifølge den Opgave, der var stillet Escadren, kunde den naturligvis ikke holdes samlet. Fjendtlige Krigsskibe laae

ved Swinemünde og Danzig, og nogle Udfald gjordes derfra, som bleve tilbageviste med Hæder.

17. Marts. Vigtigst er Affairen den 17de Marts. Den nævnte Dag forenede Linieskibet »Skjold«, Orlogscapitain P. Wulff, sig med Fregatten »Sjælland« udfør Swinemünde. Det var den Dag ganske stille. Om Middagen saaes 6 fjendtlige Kanonbaade ved Perd, og snart efter saa man 2 fjendtlige Raaseilere og en Hjulbaad komme ud fra Swinemünde. Samtidig iagttoges en Fregat kommende Nord fra, som man antog for »Jylland«, der havde været i Kjøbenhavn paa Grund af et nødvendigt Eftersyn; men, da den kom nærmere, viste det sig uheldigviis at være den betydelig langsommere »Tordenskjold«. Saasnart Escadren var samlet, stod den imod Fjenden.

Den fjendtlige Styrke bestod af Corvetterne »Arcona«, 28 Kan., og »Nympe«, 17 Kan., Hjuldampere »Loreley« og en Deling Kanonbaade. Idet denne Escadre stod Nord paa, holdt »Nympe« sig nærmest Land; »Arcona« var østligst, og imellem de to Corvetter Hjulbaaden »Loreley«. Kanonbaadene vare langt inde under Land.

Den danske Escadre forcerede ind imellem de fjendtlige Skibe i det Haab at kunne afskære »Arcona« fra Land. Ilden aabnedes Kl. 2³/₄, og kort efter dreiede ogsaa Fjenden Syd over. Ilden var nu heftig i en god halv Time. »Loreley« holdt sig forud og sendte de danske Skibe nogle Granater langskibs, men nogle Skud fra Bougkanonerne bragte den til at flygte. Efter nogen Tids Forløb dreiede »Nympe« styrbord over, sandsynligviis for at forøge Afstanden. De danske Skibe vedbleve at forcere frem for at komme sønden om »Arcona«; men, da dette Skibs Fart var noget overlegen, opnaaedes Hensigten ikke, og, da Klokken var henad 5, var Afstanden saa stor, at Ilden maatte ophøre. De fjendtlige Kanonbaade søgte ind under Perd, og de større tyske Skibe gik til Swinemünde, hvor Fyret var blevet tændt. Omtrent Kl. 8 blev det atter

Denne Lygte Eskadre var bestemt til Lille Bælt for at forjage
de Skibe derfra og dermed muliggøre en Overgang til Fjæll.

et Brevbrev af Als sendt anvendte No. Kansubande
under kaptajn Kommande af Sjs. Martha (Lud. v. S. Recke),
en Tid Eskadren. Kaptajnmanderende Orlogskapt. Peder
van ombord; endvidere var der til forskellige Tider aus
Pauerskommande Als alen og Eskadren Thau. Pauers
batteriet Rolf Krake, Orlogskaptajn Røkke, som her
tillygt: Forsvarer af Dykholtskillingen, venter Fly
Pter under Vaarhviden da Eskadren; f. den aen is
Det tillagene Skibe for Eskadren; f. den aen vedly
Det var samlet: f. den aen: in store Eskadren
der Admiral van Doekens Kommande, adjungeret
denne, skint Skib og Maendskab tvingte til Skibe
til Par Dage, for Vaarhvidens Maend Als Rolf Kr
vandt til Als, hvor den skulde dellygt: Forsvarer
af Samlet og havde Ordre til, naar den saa, at de
gaangen dog var lykkedes, da id gaar derfra for at a
lige for skellige Maender paa Ryten for at oplage Ting
Den havde Station: Maendene af Augustenborg
Tjener. Overgangen (Katten mellem 23de og 24de Juli) fandt
Sted: Fartøjene. Rolf Krake kom hurtigt hurtigt til
Sted, anstillede vel ved sin Plt nogen Skade paa
Fartøjene men da Chefen ikke skønnede at han
Stand til at forhindre Overgangen, forlod han efter
vunnenvorte Ordre Stationen. Hvad der hændte Rolf
Krake: at udrette mere var for den Del det smalt
Tarnas, hvor den, som hun havde en skene, ikke ha
de Plads til at dreje rundt, men for at give dette ma
et ud til en af Overgangene til Standet. Dette
hændte altsaa den fra Brevbrev.

slukket, hvoraf man kunde slutte, at de tyske Skibe vare komne indenfor.

I Fregatten »Sjælland« var der 3 Mand Døde og 19 meer eller mindre Saarede; i »Skjold« intet Tab.

Dansk Styrke.		Preussisk Styrke.	
Linieskibet	{ 50 Stkr. 30 $\overline{\text{T}}$ K.	Corvetten	{ 2 Stkr. 30 $\overline{\text{T}}$ K.
»Skjold«	{ 8 . 18 $\overline{\text{T}}$.	»Arcona«	{ 18 . 36 $\overline{\text{T}}$.
	{ 8 . 18 $\overline{\text{T}}$ R. K.	(Cptn. Jachmann).	{ 6 . 24 $\overline{\text{T}}$ R. K.
Fregatten	{ 30 Stkr. 30 $\overline{\text{T}}$ K.	Corvetten	{ 6 Stkr. 36 $\overline{\text{T}}$ K.
»Sjælland«	{ 8 . 18 $\overline{\text{T}}$ R. K.	»Nympe«	{ 1 . 24 $\overline{\text{T}}$ R. K.
	{ 4 . 12 $\overline{\text{T}}$ do.	Dampskib	{ 1 Stkr. 68 $\overline{\text{T}}$ Gr. K.
		»Loreley«	{ 2 . 24 $\overline{\text{T}}$ R. K.
		Kanonbaadene à 2 Stkr.	24 $\overline{\text{T}}$ R. K.

Østersøescadren vedblev derefter til det Sidste at udføre sit Hverv ved at blokere Kysten.

Escadren i Østersøens vestlige Deel.

Dennes Hverv er allerede omtalt. Foruden Blokering o. desl. var det jo en vigtig Gjerning at understøtte Forsvaret af Dybbølstillingen, i hvilken Henseende »Rolf Krake« gjorde megen Nytte. Derimod var det ifølge Forholdenes Natur umuligt for Marinen at forhindre Fjendens Overgang til Als.

Nordsøes-Escadren.

Denne Escadre, der dannedes noget senere end de andre, havde, under Commando af Orlogscapitain E. Suen-son, til Opgave, foruden at bevogte de fjendtlige Nordsøes-havne og, saavidt gjørligt, at støtte Capitainlieutenant Hammer i Forsvaret af Vesterhavssøerne, tillige at optage Kampen med den østerrigsk-preussiske Escadre, der kunde ventes vesterfra. Escadrens Sammensætning var ligesaa lidt som de andre Escadrens uforandret hele Tiden. Under

den vigtige Affaire ved Helgoland bestod den af Fregatterne »Niels Juel« og »Jylland« samt Corvetten »Heimdal«.

Kampen ved Helgoland.

(Den danske officielle Beretning.)

Efterat Fregatten »Jylland« den 6te Mai havde forenet sig med Fregatten »Niels Juel« og Corvetten »Heimdal« paa Høiden af Christianssand, stod den samlede Escadre under Commando af Orlogscapitain E. Suenson, der havde sin Stander heist i Fregatten »Niels Juel«, sønder i, for ifølge Ministeriets Ordre at krydse paa Helgolandsbugten. Den 8de, Kl. 10 Formiddag, staaende ind imod Røde Klif, kom en Dampfregat isigte. Fregatten »Jylland« fik Ordre at søge den og kom Kl. 12¹/₂ tilbage med Melding, at det var den engelske Fregat »Aurora«, Capitain Mac Clintock, der Dagen før havde været sammen med den combinerede østerrigsk-preussiske Escadre; vore Skibe satte strax Dampen op og stode sønder i for at

9. Mai. søge Fjenden. Kl. 3¹/₂ Formiddag den 9de dreiede Escadren til udfor Smalddyb for igjennem Capitainlieutenant Hammer at erholde Bekræftelse paa Efterretningen om, at den forenede tyske Søstyrke den 6te om Aftenen var løben ud fra Cuxhaven og befandt sig i Farvandet mellem Elben og Helgoland. Efterat Aftale var truffen med Capitainlieutenant Hammer om Tønders og Mærkers Udlægning i Smalddyb for det Tilfælde, at vore Skibe bleve nødsagede til at søge derind, stod Escadren under Seil S.V. hen imod Helgoland. Kl. 11 Formiddag opdagedes en stærk Røg i S.S.V., og Kl. 12 havdes den fjendtlige Escadre, bestaaende af to østerrigske Fregatter og tre mindre preussiske Dampskibe, isigte, holdende ned imod vore Skibe, Fregatterne med Bramstængerne tildæks og Flagene paa Toppen. Signal blev gjort for vore Skibe til

»Damp op«, »Beslaa Seil«, »Klart Skib« og »Følger den Commanderende i tætsluttet Kjølvandsorden«.

De fjendtlige Skibe havde imidlertid nærmet sig vore paa 3000 Alen; Fregatten »Schwarzenberg« førende, i nogen Afstand »Radetzky« og længere borte de preussiske Kanonbaade; Pladsen var S. O. af Helgoland, omtrent 10 Quartmiil af, Veiret smukt med let østlig Brise.

»Schwarzenberg« aabnede nu Ilden med sine dreiende Kanoner og forsøgte kort efter ved at lægge Roret bagbord at løbe os for om; da dette imidlertid forhindredes, ved at vore Skibe strax dreiende bagbord af, opgav den sin Hensigt.

Escadrerne vare nu komne hinanden nærmere, styrende Courser N. og S., og »Schwarzenberg« modtog vor første Ild paa 5 à 6 Kabellængder (15 à 1800 Alen).

Østerrigsk-preussiske Skibe.			Danske Skibe.		
Navn.	Heste-kraft.	Kanoner.	Navn.	Heste-kraft.	Kanoner.
Schwarzenberg	400	{ 4Stk. 24 $\overline{\text{U}}$ rifl. 6 • 60 $\overline{\text{U}}$ glatl. 40 • 30 $\overline{\text{U}}$ glatl.	Niels Juel	300	{ 12Stk. 18 $\overline{\text{U}}$ rifl. 30 • 30 $\overline{\text{U}}$ glatl.
Radetzky	300	{ 3 • 24 $\overline{\text{U}}$ rifl. 4 • 60 $\overline{\text{U}}$ glatl. 24 • 30 $\overline{\text{U}}$ glatl.	Jylland	400	{ 8 • 18 $\overline{\text{U}}$ rifl. 4 • 12 $\overline{\text{U}}$ rifl. 32 • 30 $\overline{\text{U}}$ glatl.
Basilisk	80	{ 2 • 24 $\overline{\text{U}}$ rifl. 1 • 30 $\overline{\text{U}}$ glatl.	Helmdal	260	{ 2 • 18 $\overline{\text{U}}$ rifl. 14 • 38 $\overline{\text{U}}$ glatl.
Blitz	80	{ 2 • 24 $\overline{\text{U}}$ rifl. 1 • 30 $\overline{\text{U}}$ glatl.			
Adler	150	{ 2 • 24 $\overline{\text{U}}$ rifl. 2 • 30 $\overline{\text{U}}$ glatl.			
	1010	13 rifl. 24 $\overline{\text{U}}$ 10 glatl. 60 $\overline{\text{U}}$ 68 glatl. 30 $\overline{\text{U}}$		960	26 rifled. 76 glatl.
Ialt		91 Kanoner.	Ialt		102 Kanoner.
I Laget		50 —	I Laget		51 —

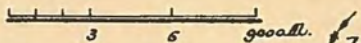
Farten mindskedes, og Engagementet blev almindeligt omtrent Kl. 1³/₄ Eftermiddag.

De preussiske Kanonbaade havde ikke fulgt Østerrigernes Bevægelser, men søgte ved at holde sig i sydvestlig Retning for dem at skyde vore Skibe skjøns forind. Afstanden, 4 à 6000 Alen, var imidlertid meget for stor, og deres Ild forblev uden Virkning.

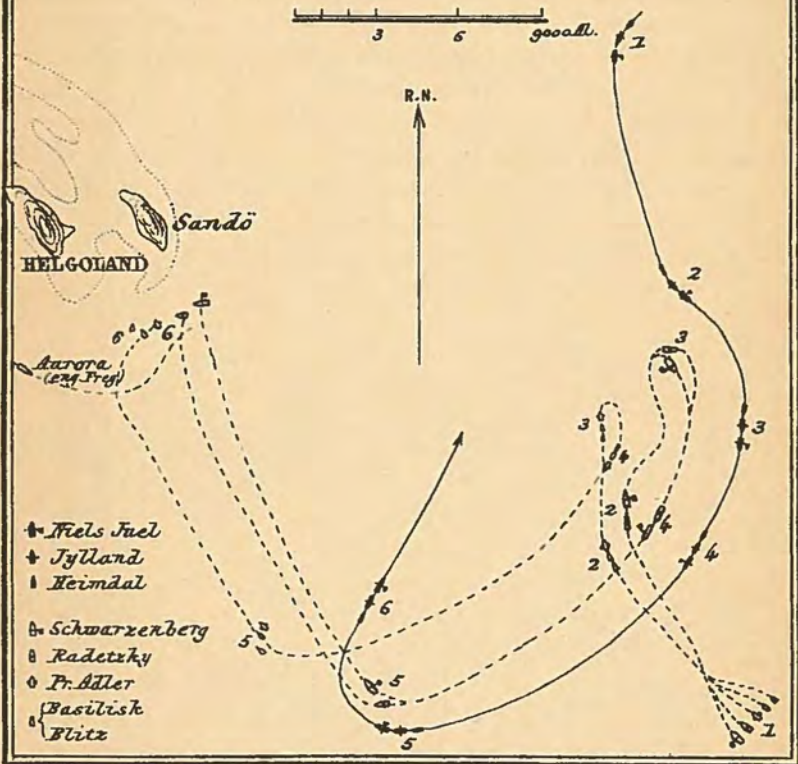
Da vor Linie var passeret de østerrigske Fregatter, dreiede den jævnt styrbord over for at komme ind imellem de østerrigske og de preussiske Skibe; for at forhindre dette forcerede disse sidste frem, medens Østerrigerne ved at gjøre Contremarche styrbord over søgte at kaste sig imellem; ved denne Leilighed lykkedes det vore Skibe at give de fjendtlige Fregatter nogle velrettede Lag for ind. Den østerrigske og danske Escadre løb nu efter denne sidste Manøvre jævnsides, efterhaanden boiende S. S. V. og vester i, den danske Escadre yderst, og Kanonbaadene omtrent i Centrum. »Niels Juel« optog Kampen med »Schwarzenberg«, »Jylland« og »Heimdal« med »Radetzky«; vor Linie var godt sluttet, og vore Skibe havde fortræffeligt Skud, navnlig da Afstanden efterhaanden var reduceret til 2 à 3 Kabellængder (6 à 900 Alen). Østerrigernes Ild var særdeles vel rettet og underholdt, uagtet de bleve heftigt beskudte. Kanonbaadene vare nu som under hele Affairen i en meget betydelig Afstand, og deres Ild uden Virkning. Henved Kl. 3¹/₂, da Kampen havde varet omtrent syv Qvarter, opdagedes Ild i »Schwarzenberg«'s Fore-Mærssail, stærk Røg saaes at komme ud af dens Batteriporte, og Kanonilden derombord sagtnedes kjendeligt; paa vor Side forøgedes Anstrengelserne, og vor Ild gjorde udmærket Virkning paa det nære Hold.

Kl. 4 stod hele »Schwarzenberg«'s Forreisning fra under Mærset og opefter i voldsom Brand, og den synes fra nu af at have opgivet Kampen; den satte fuld Fart og dreiede op imod det søndre Indløb ved Helgoland, fulgt af »Radetzky«, der paa den mest udmærkede Maade søgte

SÖTRÆFNINGEN VED
HELGOLAND
 Den 9 Mai 1864

R.N.

W.L.

at dække den. Under denne sidste Dreining lykkedes det os at give Fjenden vore Bredsider agter ind paa ret godt Hold. Vore Skibe forfulgte de fjendtlige med fuld Kraft, brugende deres Bougkanoner med Fordeel, indtil Kl. 4 $\frac{1}{2}$ E. M., da de vare Helgoland paa 4 Qvartmiil nær, og Jagten maatte ophøre for ikke at krænke det neutrale Territorium. — Escadren kastede nu N. O. over og blev liggende i nogen Tid, observerende Fjenden. De østerigske Fregatter saavel som Kanonbaadene ankrede under Sydenden af Helgoland og lode Dampen gaae; Fregatten »Schwarzenberg«'s Forreisning styrtede kort efter sammen. — Den engelske Fregat »Aurora« havde under hele Affairen holdt sig til Ankers under Sydenden af Helgoland. — Den danske Escadre stod henad Aften øster i og gik Kl. 3 $\frac{1}{2}$ den næste Morgen, ifølge en fra Marineministeriet modtagen Depeche, Nord efter.

Vort Tab i denne for vor Marine saa hæderlige Kamp var 14 Døde og 51 Saarede, hvorimod »Schwarzenberg« alene, efter Udsigende af et Øienvidne, som ved Helgoland har været der ombord, har havt 150 Døde og Saarede. Vore Skibe vare intet Øieblik under eller efter Affairen utjenstdygtige.

at de danske i Tiden Tid havde egnet sig til vore land
 bildning og ved Schwarzenbergs Fokkeren og Forskyld
 ned, gik Eskadren til Søetjeneste for at hjælpe Afslut
 a Saarede Plante allede. Efter forinden Afslut var komf
 de Eskadren eller vore egne til Helgoland. De Olden a
 af Møllen var skubbet bortom i Schwarzenberg, allede kan
 ved Eskadren og søgte med skubbede Lufterne til Auskøper.

Tillæg I.

Svenske og russiske Flaader under den Store nordiske Krig.

Før det 18. Aarhundrede, og endnu i Begyndelsen af Krigen imellem Carl XII og Peter den Store, existerede der ikke nogen russisk Flaade. Men Peter den Store havde, som bekjendt, et aabent Øie for Marinens store Betydning, og, efterat han ved Krigens Gang havde faaet Adgang til Østersøen og anlagt Petersborg, arbejdede han med stor Kraft paa at skabe en Flaade, som kunde befæste hans Magt og Indflydelse i Europa, og denne Flaade opnaaede hurtig en ikke ringe Styrke, saaledes at den svenske Regjering, som andensteds omtalt, maatte holde større eller mindre Flaadestyrker i Finske Bugt for at beskytte Kysterne af Finland og i det Hele at afværge Angreb af den russiske Flaade. Dette gav da Anledning til forskjellige Kampe imellem Svenskere og Russere, af hvilke et Par af de mest fremtrædende her skal meddeles.

1713 I Juli 1713 var en svensk Escadre under Viceadmiral
Juli Lillje i Finske Bugt. En Afdeling af denne Escadre, bestaaende af 3 Linieskibe under Commandeur Raab, laa til Ankers under Hogland, da en russisk Flaade paa 14 Linieskibe og Fregatter kom isigte, kommende rumskjods østerfra. Raab lettede naturligviis strax og søgte at undflye vester efter med Pres af Seil, idet han holdt sig saa

nær den finske Skjærgaard som muligt. Efter flere Timers Jagt vare Russerne komne saa nær, at de aabnede Ilden, og efter kort Tids Forløb var et af de svenske Linieskibe saa udsat for at blive entret, at det kun frelste sig ved at holde saa nær til Skjærene, at Fjenden ikke turde følge det. Det tvang endog to russiske Linieskibe til at opgive Kampen. Et tredje maatte holde sig tilbage for at reparere, og snart var der kun to russiske Skibe i Ilden, da de øvrige ikke kunde følge med. Saaledes fortsattes Jagten til Aften. Da hændte det, at Raab med sit Skib »Øsel« kom paa Grund, uden at dette, paa Grund af Røgen, bemærkedes af Russerne. Det var dog kun en Sandbanke, hvorpaa »Øsel« stod, og Raab lod alle Seil staae i det Haab at glide over, og saaledes maaskee lokke de mere dybtgaaende russiske Skibe ind paa Grunden. Dette lykkedes virkelig ogsaa. »Øsel« kom flot, men det russiske Admiralskib, der forfulgte det, kom paa og stod ikke til at bjerge. Besætningen forlod det efter at have antændt Skibet. Ogsaa det andet russiske Skib stødte. Det kom vel atter flot, men Jagten maatte opgives, og Raab reddede sine 3 Skibe ind til Helsingfors.

I 1714 forefaldt en mærkelig Affaire af en anden 1714 Art. En Afdeling af den svenske Flaade i Finske Bugt var under Commando af Schoutbynacht Ehrensköld detacheret for at frelse nogle Galeier, der vare blevne inde-spærrede i Skjærgaarden. Hans Styrke bestod af 1 Stykpram, 6 Galeier og 2 Skjærbaade. Inden han naaede sit Bestemmelsessted, blev han i Skjærgaarden angreben af en russisk Styrke, som bestod af ikke mindre end 115 Galeier. Ehrensköld lagde da Stykprammen i et snævert Sund imellem to Holme med 3 Galeier paa hver Side og sænkede en Skjærbaad i Løbet indenfor for at være dækket i Ryggen. Saaledes modtog han Russerne, der i en stor Halvcirkel ankrede udenom. Den russiske Admiral, Apraxin, opfordrede Ehrensköld til at overgive sig, og, da dette blev afslaaet, sendte han 35 Galeier frem for at angribe

Svenskerne. Ehrensköld lod dem komme paa nært Hold og beskød dem da saa kraftig, at de maatte vende om og søge tilbage til Flaaden. Apraxin fornyede da Angrebet med 95 Galeier, og der opstod en meget hidsig Kamp. Efterat have afslaaet flere Forsøg paa Entring bleve de svenske Galeier tilsidst overmandede, og endelig maatte ogsaa Ehrensköld selv bukke under. Denne Kamp, der var saa hæderlig for Svenskerne, var naturligviis overoverordentlig blodig. Den russiske Besætning af 20000 Mand skal have mistet 3000 Døde og 1600 haardt Saarede. Af den svenske Besætning paa 900 Mand vare de 700 dræbte eller haardt saarede.

I de senere Aar af Krigen forefaldt flere for Svenskerne meget hæderlige Kampe, hvoraf dog ingen havde større Betydning.

Tillæg 2.

Svenske og russiske Flaader under Krigen 1788-90.

1788 I 1788 erklæredes Krig inellem Sverrig og Rusland. Den svenske Flaade var dengang i meget god Stand, men ogsaa den russiske havde udviklet sig betydelig.

Allerede kort efter Krigens Udbrud havde Svenskerne en Styrke i Søen af 15 Linieskibe og 11 Fregatter, anførte af Hertug Carl af Södermanland. Med denne Flaade 17. Julimødte han den 14. Juli i Nærheden af Hogland den russiske Flaade under Admiral Greigh. Den talte 17 Linieskibe og 8 Fregatter og var altsaa stærkere end Svenskerne, der under Slaget maatte lægge nogle af Fregatterne i Linien for at give denne samme Udstrækning som Fjendens. Den russiske Flaade holdt rumskjøds ned imod

Svenskerne, og, da den nærmede sig, rangerede Hertug Carl sin Flaade i Slaglinie med Bagbords Halse. Russerne dreiede da til over den samme Boug, og, saasnart man var kommen paa Skudvidde, begyndte Ilden. Den svenske Avantgarde og Corps-de-bataille kom til at udholde den heftigste Kamp, hvorimod Arrièregarden var paa noget større Afstand. Efter nogen Tids Forløb blev det næsten stille, saa at al Manøvrering blev meget vanskelig. Det svenske Admiralskib var blevet stærkt medtaget, faldt af og kunde ikke mere holdes til Vinden. Ved denne Leilighed blev det langskibs beskudt, og, da man desuden var kommen temmelig nær Land, gav Hertug Carl Ordre til at vende for Vinden og formere Linie med Styrbords Halse. Denne Manøvre kunne kun vanskelig udføres; den tog lang Tid op, og imidlertid var der stor Fare for Hertugens Flagskib, som dog blev reddet af sine Secundanter. Den russiske Flaade vendte ogsaa; men i det stille Veir hændte det, at et Linieskib af hver Flaade kom ind i Fjendens Linie, hvilke begge maatte overgive sig. Kampen fortsattes til Aften, da den efterhaanden tabte sig. Tabet havde paa begge Sider været temmelig betydeligt. Slaget var ikke afgjørende, men kunde dog regnes som en Seir for Svenskerne. — Af større Krigsbegivenheder tilsøes forefaldt ikke flere dette Aar, og Hovedflaaden blev om Vinteren oplagt i Karlskrona.

Herfra kom den først ud i Begyndelsen af Juli 1789; 1789 den talte da 21 Linieskibe og 9 Fregatter under Hertug Carl. En russisk Flaade var i Søen under Admiral Tschitschagoff, som kunde raade over 21 Linieskibe, hvoraf 3 vare Tredækkere, og 10 Fregatter. Denne Flaade havde til Hensigt at forene sig med en anden russisk Escadre, der havde ligget ved Kjøbenhavn. Saasnart Svenskerne opdagede Fjenden, holdt de derfor ned paa ham for at angribe ham, og det kom til et Slag S.O. for Øland (26. Juli). Slaget fik dog ikke nogen stor Betydning, da 26. Juli

Russerne bestandig holdt af for at undgaae Kamp, saaledes at den svenske Admiral ikke kunde opnaae sin Hensigt, at bringe den russiske Arrièregarde i dobbelt Ild.

Russerne vilde i den følgende Tid ikke mere indlade sig i Kamp med Hovedflaaden, og den svenske Flaade maatte gaae hjem paa Grund af Sygelighed blandt Mandskabet.

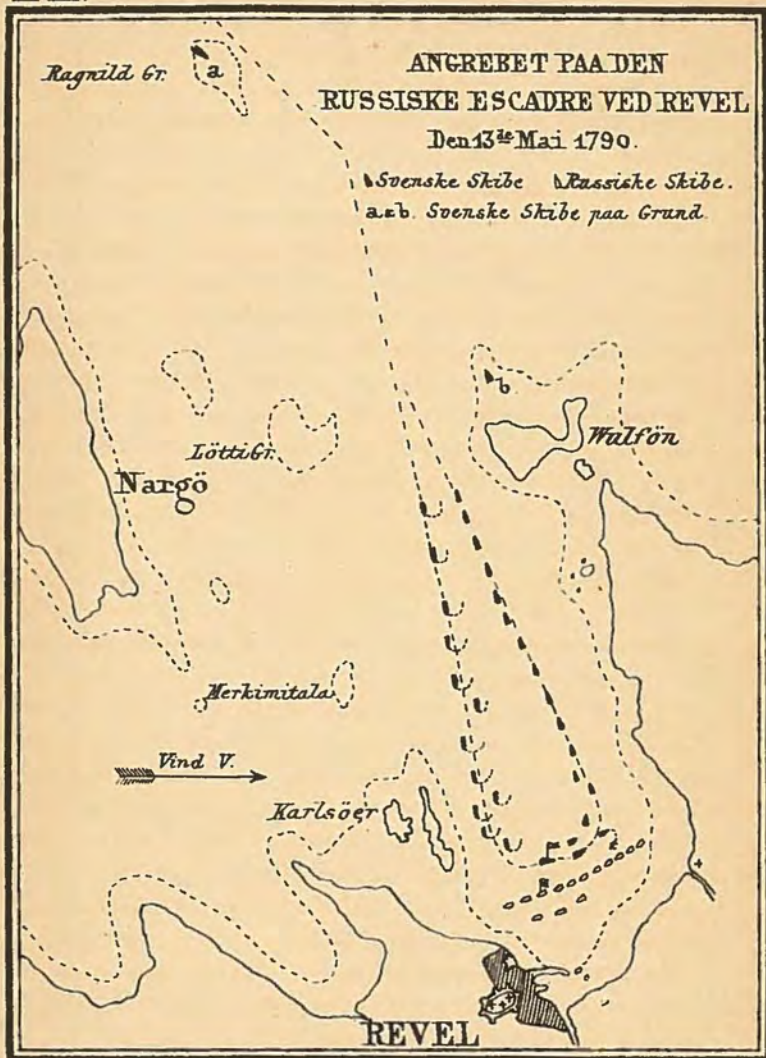
Ogsaa i dette Aar havde der været en Mængde mindre Træfninger imellem Skjærgaardsflaaderne.

- 1790 I 1790 kom den svenske Hovedflaade i Søen i Slutningen af April. Den var nu forstærket til 22 Linieskibe og 12 Fregatter foruden mindre Fartøier. Da Hertug Carl erfarede, at en temmelig betydelig Deel af den russiske Flaade laa ved Reval med mangelfuld Besætning, besluttede han at foretage et Angreb paa denne. Om Morgenen 13. Mai stode Svenskerne i Linie ind ad det nordlige Indløb med laber Kuling af vestlig Vind; men det friskede mere og mere op, tilsidst til en halv Storm. Under Indseilingen kom to svenske Skibe paa Grund. Det ene maatte forlades, og det andet blev staaende hele Dagen.

De svenske Skibe havde Ordre til at styre ned imod Fjendens venstre Fløi (see Tegningen), indtil de kom paa klos Hold. Derpaa skulde de løbe langs den fjendtlige Linie og da atter staae ud samme Vei, som de vare komne. Denne Manøvre blev ogsaa fulgt af de forreste Skibe, men de efterfølgende kunde paa Grund af Veiret og de stive Byger, og da der ikke engang var Tid til at rebe, ikke gjøre Andet end under en Kovending at affyre Kanonerne og derpaa staae ud igjen.

Skibene bleve ved denne Fremgangsmaade meget stærkt beskudte, da de jo efterhaanden hvert for sig bleve udsatte for hele Fjendens Ild. Et af Linieskibene maatte stryge, og flere andre undkom kun med Nød og næppe. Resten slap dog heldig ud, skjøndt med stort Tab.

Dette Foretagende blev udført med stor Dristighed, men Planen var meget farlig, idet de angribende Skibe

under Indseilingen kunde beskydes langskibs og derefter maatte passere hele Fjendens Linie. Udfaldet kunde dog været blevet heldigere, hvis den stærke Kuling ikke havde forhindret Planens ordentlige Udførelse; men noget virkeligt Resultat kunde ikke ventes. Russerne havde indtaget en saa god Position, at det ikke var muligt at doublere dem. Det vilde have været hensigtsmæssigere at gaae til Ankers for saaledes at benytte den store Overlegenhed, der gjorde det muligt efterhaanden at afløse de mest beskadigede Skibe med friske Kræfter.

Den svenske Skjærgaardsflotille var betydelig forøget og havde havt flere Kampe med Russerne, navnlig for at bemægtige sig Fæstningen Frederikshamn. Dette lykkedes vel ikke, men alligevel besluttede Kongen at rykke frem imod Cronstadt og Petersborg med Flotillen. Hovedflaaden skulde da beskytte den imod Angreb af den russiske Cronstadter-Flaade. Men denne gik den svenske Flaade imøde og søgte ved flere Dages fortsatte Kampe at tvinge den ind imellem Skjærene. Da nu ogsaa den russiske Flaadeafdeling fra Reval kom ud, fik den svenske Flaade Ordre at trække sig ind i Wiborg-Bugten, hvor der laa en stor Afdeling af Skjærgaardsflotillen. Denne sidste talte nu ikke mindre end c. 350 Fartøier med et stort Antal Tropper ombord. Fartøierne saavel som de store Skibe bleve placerede imellem Skjærene; men, da den russiske Flaade kort Tid efter lagde sig udenfor Bugten, bleve Svenskerne næsten ganske indesluttede og kom til at lide Mangel paa de vigtigste Fornødenheder. Desuden var Vinden i lang Tid saa uheldig, at der Intet kunde foretages. Russerne forøgede bestandig deres Skjærgaardsflotille, saa at Indeslutningen snart var fuldstændig. Under disse Omstændigheder maatte den svenske Flaade forsøge at bryde igjennem Russernes Linie for at frelse sig. Da Vinden endelig føiede sig, blev denne Plan sat i Værk og lykkedes, tildeels paa Grund af Russernes Raadvildhed og Langsomhed, men rigtignok med ikke ringe Tab, men det

lykkedes dog Svenskerne at redde Hovedmassen af deres Skibe ind til Helsingfors.

Skjærgaardsflotillerne forøgedes bestandig paa begge Sider ved nye Forstærkninger. En Afdeling af den svenske Flotille laa i Svensksund, som danner Indløbet til Frederikshamn. Paa denne Styrke vilde Prindsen af Nassau, der commanderede de russiske Fartøier, foretage et Angreb. Den svenske Hovedlinie, 1 Brig, 4 større Fartøier og 15 Galeier, lagdes tværs over Farvandet imellem Skjærene Syd for Kotkasari og Sandskär (see Tegningen). Den høire Fløi lagdes i en ret Vinkel med Hovedlinien; den talte 60 Kanonbaade og Joller og støttede sig ligeledes til Skjær paa begge Sider. Den venstre Fløi, 67 Kanonbaade og Joller, placeredes imellem Sandskär og Nordenden af Läkmäsari, beskyttet af en stor Mængde Skjær foran. Længere oppe, tværs over det egentlige Svensksund, var der placeret endnu et Antal Fartøier som Reserve. Kongen var selv tilstede.

Prindsen af Nassau kunde raade over en Styrke af 20 Fregatter, Chebeker og flydende Batterier, foruden nogle og tyve Galeier, et Par Brigger og dertil omtrent 100 Kuttere, Morteerbaade og Kanonbaade.

9. Juli Den 9. Juli fandt Angrebet Sted. Om Morgenen seilede Russerne med svag S. V. Vind ind i 2 Colonner med Fregatterne i Spidsen. Den ene Colonne stod op langs Musala-Øen for at forcere den svenske højre Fløi. Hovedstyrken placeredes ligeoverfor den svenske Hovedlinie. Den største Deel af de smaa Fartøier concentreredes paa venstre Fløi og en mindre Deel paa høire Fløi. Kl. 10 vare Russerne paa Plads og Kampen almindelig over hele Linien.

Efter et Par Timers Forløb maatte den russiske venstre Fløi vige, ivrig forfulgt af de svenske Kanonbaade. Den blev forstærket, forsøgte et nyt Angreb, men blev atter hen paa Eftermiddagen slaaet tilbage.

Imidlertid havde Resten af den svenske Styrke vedligeholdt saa stærk en Ild, at Russerne ogsaa her ud paa Eftermiddagen maatte flygte. Den svenske Reservelinie var rykket frem til Hjælp. De russiske Smaafartøier lykkedes det for den største Deel at undkomme, hvorimod de større Skibe, der fortsatte Ilden til Aften, tilsidst næsten alle kom paa Grund eller dreve ned paa Svenskerne og maatte overgive sig.

Svenskerne mistede kun 4 Fartøier, men Russerne over 50.

Efter denne for Svenskerne saa overordentlig hæderfulde Kamp forefaldt ingen videre Begivenheder paa Søen, da Freden snart blev sluttet.

Tillæg 3.

Liste over Flaaden

den 1ste Mai 1864.

Art & Navn	Sat i Vandet	Mask. H. K.	Armering				Summa
			60 $\mathcal{W}$	30 $\mathcal{W}$	24 $\mathcal{W}$	18 $\mathcal{W}$	
A. Dampskibe.							
Linleskib med Skrue							
Skjold (omdannet)	1833	300		58		6	64
Fregatter med Skrue							
Jylland	1860	400		44			44
Sjælland	1858	300		42			42
Niels Juel	1855	300		42			42
Tordenskjold (omdannet)	1852	200	2	20		12 $\frac{1}{2}$ (rifl.)	34
Pandsercorvetter							
Peder Skram	under Bygn.	600					
Dannebrog (omdannet) ..	1850	400	14				14

Art & Navn	Sat i Vandet	Mask. H. K.	Armering				Summa	
			60 $\mathcal{T}$	30 $\mathcal{T}$	24 $\mathcal{T}$	18 $\mathcal{T}$		
Flydende Batteri								
Rolf Krake.....	1863	235	4				4	
Pandser-Skonnerter								
Absalon.....	1862	100	1			2 (rifl.)	3	
Esbern Snare.....	1862	100	1			2 (rifl.)	3	
Corvetter med Skrue								
Dagmar.....	1861	300		16			16	
Heimdal.....	1856	260		16			16	
Thor.....	1851	260		12			12	
Skonnerter med Skrue								
Fylla.....	1862	150	1			2 (rifl.)	3	
Diana.....	1863	150	1			2 (rifl.)	3	
Kanonbaade med Skrue								
Thura.....				} à 2				
Schrödersee.....								
Willemoës.....								
Buhl.....								
Kruger.....								
Marstrand.....								
Hauch.....				1			do	
Hjuldampskibe								
Holger Danske.....	1850	260	1 (Gr. K.)	6			7	
Slesvig.....	1845	240					12	
Hekla.....	1842	200	1 (Gr. K.)		6		7	
Geiser.....	1844	160	2 (Gr. K.)			6	8	
Skirner.....	1847	120			2			
Ægir.....	1841	80				2	8 Falkon.	
Hertha.....	1844	90				2	24 do.	

Art & Navn	Sat i Vandet	Mask. H. K.	Armering				Summa
			60 $\mathcal{L}$	30 $\mathcal{L}$	24 $\mathcal{L}$	18 $\mathcal{L}$	
B. Seilskibe.							
Linieskibe							
Frederik VI	1831						84
Valdemar	1828						84
Fregatter							
Thetis	1840						48
Havfruen	1825						46
Corvetter							
Valkyrien	1846				20		20
Naluden	1853		14				14
Brigger							
Ørnen	1842				16		16
St. Thomas	1827				16		16
Kutter							
Neptun						8 Falko- netter	
C. Ro-Kanon-Flotillen.							
Ialt 50 Stkr. af forskjellig Størrelse.							
D. Transportfartøier.							
Ialt 26 Stkr.							

NB. Den anførte Armering var den reglements-mæssige, men nogle af de 30 $\mathcal{L}$ Kanoner ombyttedes med 12 og 18 $\mathcal{L}$ riflede Kanoner.